

VAASAN YLIOPISTO
FILOSOFINEN TIEDEKUNTA

Tuomas Honkaniemi

ASUINALUEET LUOKKATIETOISUUDEN HEIJASTELIJOINA

Esimerkkeinä Vaasan Ristinummi, Asevelikylä ja Västervik

Aluetieteen
pro gradu -tutkielma

VAASA 2014

SISÄLLYSLUETTELO

	sivu
KUVA- JA TAULUKKOLUETTELO	3
TIIVISTELMÄ	5
1. JOHDANTO	7
1.1. Tutkimuksen aihe, tausta ja rakenne	9
1.2. Tutkimuksen keskeiset käsitteet	13
1.3. Tutkimuksen tavoite ja tutkimusongelmat	14
2. LUOKAN KÄSITE	16
2.1. Luokan käsitteen määrittelyä	16
2.2. Luokkarakenne	21
2.3. Hyvinvointivaltiosta kilpailuyhteiskuntaan	24
2.4. Yhteiskuntaluokkien merkitys nykypäivän Suomessa	27
3. BOURDIEUSTA, SOSIAALISESTA PÄÄOMASTA JA LUOKKA-ASEMAAN VAIKUTTAVISTA TEKIJÖISTÄ	30
3.1. Pierre Bourdieun käsitys yhteiskunnan rakentumisesta	30
3.2. Sosiaalinen pääoma	36
3.3. Sosiaalinen pääoma yhteisöjen ja asuinalueiden voimavarana	42
3.4. Yksilön luokka-asemaan vaikuttavia tekijöitä	44
4. KAUPUNKIYMPÄRISTÖN MONIMUOTOISUUS	49
4.1. Tilan ja paikan käsitteet	49
4.2. Suburbanisoitumisen prosessit	53
4.3. Segregaatio ja gentrifikaatio	56

5. TUTKIMUSMENETELMÄ	61
5.1. Visuaalinen metodi ja tutkijan itsereflektointi	61
5.2. Tutkimusaineiston hankinta ja analyysi	67
6. ASUINALUEET LUOKKATIETOISUUDEN NÄYTTÄMÖNÄ	70
6.1. Ristinummi	74
6.2. Västervik	82
6.3. Asevelikylä	89
7. JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINNAT	95
7.1. Asuinalueista tehtyjä yleisiä huomioita	95
7.2. Onko asuinalueilta mahdollista löytää luokkatietoisuutta kuvaavia vihjeitä?	98
7.3. Asuinalueiden luokkatietoisuuden merkkeihin vaikuttavia tekijöitä	99
LÄHDELUETTELO	101

KUVA- JA TAULUKKOLUETTELO

Kuva 1. Ilmakuva Vaasasta vuodelta 2011	10
Kuva 2. Ristinummi, yleisprofiili	70
Kuva 3. Västervik, yleisprofiili	71
Kuva 4. Asevelikylä, yleisprofiili	72
Kuva 5. Ristinummi, sisääntulo etelästä Vanhan Vaasan katua pitkin	74
Kuva 6. Ristinummi, ostoskeskus ulkoapäin	75
Kuva 7. Ristinummi, ostoskeskus ulkoapäin	75
Kuva 8. Ristinummi, ostoskeskus sisältä	76
Kuva 9. Ristinummi, ostoskeskus sisältä	76
Kuva 10. Ristinummi, pihapiiri	76
Kuva 11. Ristinummi, pihapiiri	76
Kuva 12. Ristinummi, pihapiiri	77
Kuva 13. Ristinummi, kerrostaloja Kappelinmäentien varressa	77
Kuva 14. Ristinummi, Nummen koulu	78
Kuva 15. Ristinummi, Variskan yläkoulu	78
Kuva 16. Ristinummi, uudempi omakotitaloalue	78
Kuva 17. Ristinummi, omakotitaloalue	78
Kuva 18. Ristinummi, Pikkupiianpolku	79
Kuva 19. Ristinummi, Ristinummenraitti	79
Kuva 20. Ristinummi, asuntomessualue	81
Kuva 21. Ristinummi, asuntomessualue	81
Kuva 22. Ristinummi, asuntomessualue	81
Kuva 23. Ristinummi, asuntomessualue	81
Kuva 24. Västervik, sisääntulo Gerbyn Rantatietä pitkin	82
Kuva 25. Västervik, Västervikintie	83
Kuva 26. Västervik, Västervikintie	83
Kuva 27. Västervik, Västervikintie	83
Kuva 28. Västervik, Västervikintie	83
Kuva 29. Västervik, venesatama	84
Kuva 30. Västervik, venesatama	84

Kuva 31. Västervik, omakotitaloalue	85
Kuva 32. Västervik, omakotitaloalue	85
Kuva 33. Västervik, omakotitaloalue	85
Kuva 34. Västervik, omakotitaloalue	85
Kuva 35. Västervik, omakotitaloalue	87
Kuva 36. Västervik, omakotitaloalue	87
Kuva 37. Västervik, omakotitaloalue	87
Kuva 38. Västervik, omakotitaloalue	87
Kuva 39. Västervik, Strömsö	88
Kuva 40. Västervik, Strömsö	88
Kuva 41. Asevelikylä, sisääntulo Sepänkyläntietä pitkin	89
Kuva 42. Asevelikylä	90
Kuva 43. Asevelikylä	90
Kuva 44. Asevelikylä	91
Kuva 45. Asevelikylä	91
Kuva 46. Asevelikylä, talkootöin rakennettu koulu	92
Kuva 47. Asevelikylä, ilmoitus juoksukisoista	92
Kuva 48. Asevelikylä, Edvininpolku	92
Kuva 49. Asevelikylä, Edvininpolku	92
Kuva 50. Asevelikylä, Jukolanpuisto	93
Kuva 51. Asevelikylä, Jukolanpuisto	93
Kuva 52. Asevelikylä, Jukolanpuisto	94
Kuva 53. Asevelikylä, Jukolanpuisto	94
Kuva 54. Asevelikylä	94
Kuva 55. Asevelikylä, Aleksis Kiventie	94
Taulukko 1. EG-luokkien mukainen luokkarakenne esimerkkiammatteineen	21

VAASAN YLIOPISTO**Filosofinen tiedekunta**

Tekijä:	Tuomas Honkaniemi
Pro gradu -tutkielma:	Asuinalueet luokkatietoisuuden heijastelijoina. Esimerkkeinä Vaasan Ristinummi, Asevelikylä ja Västervik
Tutkinto:	Hallintotieteiden maisteri
Oppiaine:	Aluetiede
Työn ohjaaja:	Ilkka Luoto
Valmistumisvuosi:	2014

Sivumäärä: 109

TIIVISTELMÄ:

Tutkimuksen tarkoituksena on visuaalisen menetelmän avulla selvittää, onko kolmen vaasalaisen asuinalueen ympäristöstä mahdollista löytää luokkatietoisuutta ilmentäviä visuaalisia rakenteita, ja pohtia laajemmin syitä, jotka vaikuttavat näiden rakenteiden muodostumiseen. Asuinalueet – Ristinummi, Asevelikylä ja Västervik – edustavat mielikuvissa rakenteeltaan ja kerrostumaltaan hyvin erilaisia alueita, mikä on myös tiedostettu alueita valittaessa. Tutkimus lähestyy asuinalueita olettaen, että kaupunkiympäristöstä on mahdollista löytää luokkatietoisuutta ilmentäviä merkkejä, vihjeitä ja symboleita. Huomioon otetaan myös tutkijan omien mielikuvien vaikutus tutkimusprosessin aikana, sillä syntyperäisenä vaasalaisena en ole voinut välttyä mielikuvien muodostamiselta suhteessa tutkimuksen asuinalueisiin.

Tutkimus on luonteeltaan kvalitatiivinen ja se koostuu sekä teoria- että empiirisestä osiosta. Pääpaino on teoriaosuudessa, jonka tarkoituksena on tukea empiiristä osuutta käsitteitä selventäen. Teoriaosuus koostuu neljästä pääteemasta, jotka ovat yhteiskuntaluokan käsite, eri pääomien lajit, yksilön luokka-asemaan vaikuttavat tekijät, sekä kaupunkiympäristön monimuotoisuus. Tarkemmin nämä teemat pitävät sisällään muun muassa sosiaalisen, taloudellisen ja kulttuurisen pääoman tarkastelua eri näkökulmineen, sosialisatioprosessien kuvaamista, sekä tilan, paikan, segregaaation ja gentrifikaation käsitteiden avaamista. Huomiota on erityisesti kiinnitetty Pierre Bourdieun teorioihin yhteiskunnan rakentumisesta, sekä Robert Putnamin yhteisöllisen sosiaalisen pääoman käsitteeseen. Empiriaosuus toteutetaan visuaalisia metodeja käyttäen. Aineisto koostuu itse otetuista valokuvista tutkimuksen kolmelta asuinalueelta. Valokuvat pyrkivät kuvaamaan alueita sellaisina kuin ne ilmenevät, sekä tuomaan esiin jokaisen asuinalueen ominaisuuksia.

Tutkimuksen päähuomiot liittyvät asuinalueiden omaamiin erilaisiin profiileihin, fyysiseen ympäristöön, sekä näiden kautta esiin nousevaan luokkatietoisuuteen. Ristinummen kohdalla huomio kiinnittyi erityisesti alueen suureen pinta-alaan, joka osaltaan mahdollistaa monipuolisen kaupunkiympäristön syntymisen. Toisaalta Ristinummen alueelta löytyi runsaasti stereotyyppisiä vahvistavia merkkejä. Ympäristön yksitoikkoisuus ja epäsiisteys ovat esimerkkejä näistä tekijöistä. Asevelikylässä oli nähtävillä selkeitä merkkejä yhteisöllisestä sosiaalisesta pääomasta, jolla on mielestäni suoria vaikutuksia niin alueen imagoon kuin houkuttelevuuteenkin. Alueen valinta vuoden 2012 kaupunginosaksi tukee tätä huomiota. Västervikissä varsinainen luokkatietoisuus on helpoimmin nähtävillä. Alueen ympäristössä olevat vihjeet ja rakennelmat tukevat erityisesti taloudellisen pääoman suurta määrää alueella. Alueen rakennukset muodostavat itsessään omaa kaupunkitilaa, eivätkä ne ole riippuvaisia siitä ympäristöstä, missä ne sijaitsevat. Tutkimuksen tulos on mahdollista esittää lineaarisesti kolmen kohdan avulla. Ensiksi, kasvatus ja kouluus määrittävät yksilön maku- ja valintatottumuksia. Toiseksi, näiden yhteiskunnassa vaikuttavien eri makutottumusten perusteella yhteiskuntaa rakennetaan eri tavoin. Kolmanneksi, luokkatietoisuuden merkit siirtyvät fyysiseen kaupunkiympäristöön tämän lajittelun kautta.

AVAINSANAT: visuaaliset menetelmät, asuinalue, yhteiskuntaluokka, sosiaalinen pääoma, segregatio

1. JOHDANTO

Yhteiskuntaluokka on keskustelunaiheena ja ajatuksena nyky-yhteiskunnassamme vaikea. Asiapitoinen keskustelu luokkayhteiskunnasta hukkuu helposti ideologioiden ja arvolatausten värittämään suohon. Tuoreemmalle ja objektiivisemmalle luokkakeskustelulle on selvästi tarvetta. Tässä tutkielmassa lähestyn aihetta peilaten sitä asuinalueiden välillä mahdollisesti havaittaviin eroihin. Luokkayhteiskunta voi avautua eteemme monesta suunnasta. Eletty paikka ja asuinympäristö ovat sen yksi mahdollisista ilmentäjistä. Mielikuvat ja omat havaintomme ohjaavat meitä ajattelemaan tietyllä tavalla tietyistä paikoista ja alueista. Mielikuvien muodostuminen voi olla monen tekijän summa. Esimerkiksi maisemassa fyysisenä ilmenevät rakennelmat, sekä ympärillä olevien ihmisten käyttäytyminen ja toiminta antavat meille jatkuvasti vihjeitä tulkinnallisuuteen.

Yhteiskuntaluokkien olemassaolosta ja erityisesti eriarvoisuuden käsitteestä käydään kuitenkin keskustelua niin Suomessa kuin muuallakin maailmassa, vaikka niiden olemassaoloa ei haluta nähdäkseni enää mieltää osaksi yhteiskunnan rakennetta. Susanna Kosken mielipidekirjoitus ”Eriarvoisuus on keksitty fiilis” sanomalehti Pohjalaisessa 4.3.2013 herätti runsaasti huomiota.

”Eriarvoisuus on tunne, jota pelkistetysti voidaan selittää sillä, että tiedostetaan joillakin menevän vielä paremmin. Köyhänkin suomalaisen elintaso on nyt parempi kuin esimerkiksi 90-luvulla.”(Koski S. 2013.)

Eriarvoisuuden käsitteen määrittelemisen tunteeksi herätti kuitenkin runsaasti kommentteja niin puolesta kuin vastaanikin, joita nousi esiin seuraavien päivien lehdissä ja internetin keskustelupalstoilla. Lisäksi vuoden 2013 itsenäisyysjuhliissa Tampereella mielenosoittajat huusivat tunnuslauseenaan ”luokkasota!” (Koski P. 2013). Seuraavien päivien jälkipuinti lehdistössä toi esiin muun muassa vasemmistoliiton kansanedustaja Anna Kontulalta Iltalehdessä 8.12.2013 seuraavan kommentin:

”Jos haluaa tuoda äänensä kuuluviin Suomessa, pitää hallita keskiluokkainen kielipeli. Se on tehokas keino sulkea esimerkiksi yhteiskunnasta marginalisoituneita

ihmisryhmiä pois keskustelusta. Kuulluksi tulemattomuuden kokemus tulisi ottaa vakavasti, ja koko tapahtuma liittyy laajempaan kysymykseen siitä, kuinka Suomi kohtelee lapsiaan.” (Koski P. 2013.)

Demokratian tutkija Veikko Eranti Helsingin yliopistosta lisää, että Tampereen mellakat saattavat olla lähtölaukaus uudelle aktivismin aallolle. Helsingin Sanomissa 8.12.2013 julkaistun artikkelin mukaan Eranti näkee, että mellakoiden taustalla on yhteiskunnallista kärjistymistä, joka aiheutti kyseisen luokkataisteluun viittaavan välikohtauksen. (Tikkanen & Sjöholm 2013.)

Myös ulkomailla yhteiskuntaluokan käsite herättää edelleen keskustelua. Ison-Britannian yleisradioyhtiö BBC on jakanut brittiläisen yhteiskunnan seitsemään uuteen luokkaan aikaisemman kolmen luokan sijasta. Uuden seitsemän luokka-asteen mallin tarkoituksena on tunnistaa keskiluokan pirstaloituminen eri osiin, sekä erityisesti brittiläisen yhteiskunnan jakaantuminen. Viime vuosien aikana kiinnostus yhteiskuntaluokkia ja yhteiskunnassa vallitsevaa epätasa-arvoisuutta kohtaan on lisääntynyt. Syitä siihen ovat muun muassa terveyden ja vaurauden ihannointi sekä yleisen epätasa-arvoisuuden lisääntyminen. (Savage, Devine, Cunningham, Taylor, Li, Hjellbrekke, Le Roux, Friedman ja Miles 2013: 2.)

Tämä on viime aikoina ilmennyt muun muassa Kevan entisen toimitusjohtajan Merja Ailuksen saamien työsuhde-etujen kritisoinaisena, tai sveitsiläisten kansanäänestyksellä johtajien palkkakatoista. Teoreettisella tasolla arvioituna tämä kiinnostus nousee esiin etenkin Pierre Bourdieun teorioista, joissa taloudellisen, sosiaalisen ja kulttuurillisen pääomien väliset suhteet näyttelevät suurta roolia niin yksilön kuin yhteisöjenkin yhteiskunnallisissa sijoittumisissa.

Keskustelua yhteiskuntaluokista ja eriarvoisuudesta voidaan siis nähdäkseni pitää jollain tasolla edelleen tärkeänä, sillä siihen liittyvää keskustelua käydään yhteiskunnassa aktiivisesti.

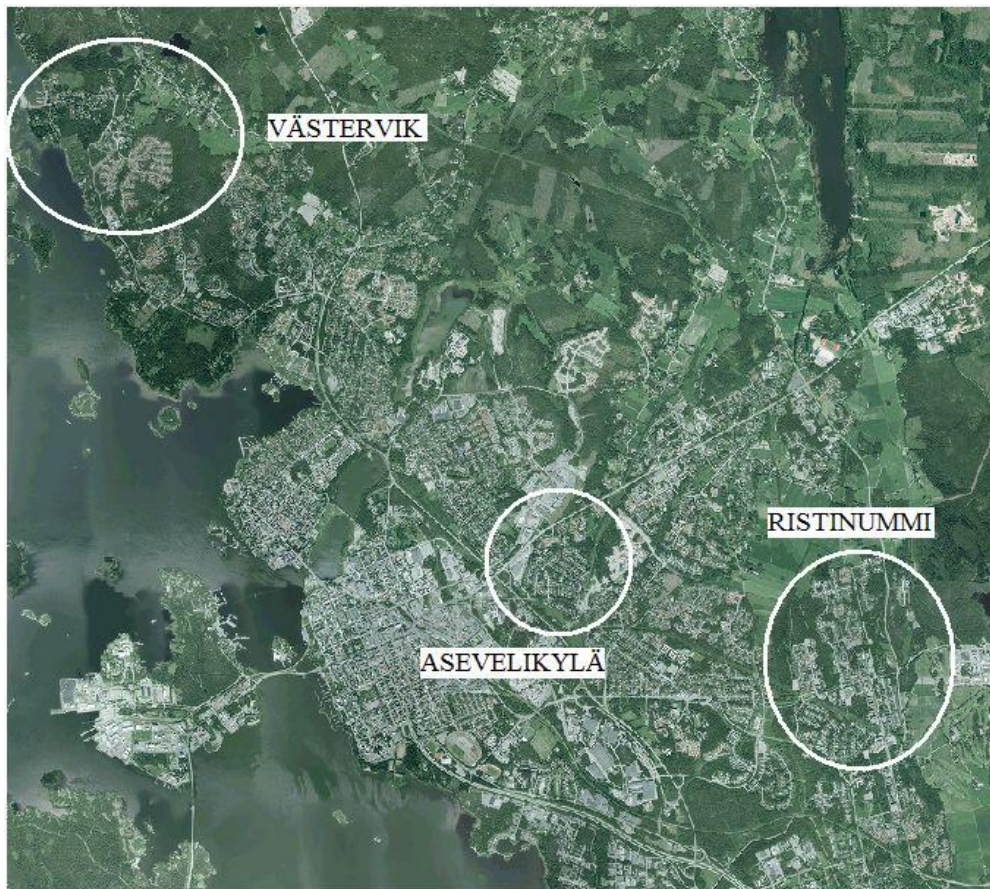
1.1. Tutkimuksen aihe, tausta ja rakenne

Tutkimuksen aiheena on selvittää voidaanko asuinalueiden ympäristöstä löytää luokkatietoisuutta paljastavia tai siitä vihjaavia visuaalisia rakenteita, jotka osaltaan toimivat erottautumismekanismeina sekä symboleina suhteessa ympäristöönsä. Aihetta lähestytään käyttämällä hyväksi aikaisemmin tehtyä tutkimusta sekä empiiristä aineistoa. Tutkimuksen pääpaino on teoreettisessa analyysissä, jota tehty empiirinen tutkimus tukee. Empiirinen aineisto tuotetaan itse otettujen valokuvien avulla sekä niiden tulkinnalla.

Aiheen valinta liittyy kiinnostukseeni Vaasaa ja sen eri asuinalueita kohtaan. Taustalla olevat sosiologian opinnot kannustivat yhdistämään asuinalueiden profiilien kuvaukset sekä kehittymiset laajempaan yhteiskunnalliseen teemaan. Mahdollisten eroavaisuuksien havaitseminen Vaasan kaupungissa sijaitsevista profiililtaan erilaisista asuinalueista on aiheena ajankohtainen, sillä yhteiskunnassa tapahtuva eriarvoistuminen on näkemykseni mukaan voimistumassa. Yhteiskunnallisten kysymysten yhdistäminen visuaalisiin metodeihin ja etenkin valokuvaamiseen on lisäksi kiinnostanut itseäni aina. Ympäröivän maailman sekä fyysisen kaupunkiympäristön hahmottaminen valokuvien ja valokuvaamisen avulla voi tuoda kiinnostavaa lisäarvoa yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Valitsin asuinalueiksi Ristinummen, Västervikin ja Asevelikylän. Ristinummi ja Västervik edustavat mielikuvissa profiililtaan, rakennuksiltaan ja sosiaaliselta kerrostumaltaan erilaisia asuinalueita. Sanomalehti Pohjalainen uutisoi 1.11.2013 Gerbyn suuraluella, johon Västervik myös kuuluu, olevan eniten hyvätulaisia Vaasan kaupungin alueella. Asevelikylä oli Pohjalaisen listauksessa toisella sijalla. Ristinummen sijoitus oli viimeinen. (Ekola 2013.) Asevelikylä on kolmantena asuinalueena mukana tutkimuksessa kuitenkin muista kuin taloudellisista syistä. Syynä valintaan oli asuinalueen valinta vuoden kaupunginosaksi vuonna 2012 ja alueen omaama vahva yhteisöllisyys ja talookohenki. Sosiaalisen pääoman ja vahvan yhteisöllisyyden yhteys asuinalueesta luotuun mielikuvaan on merkittävä. Lisäksi Asevelikylän kohdalla voidaan pohtia nostaako alueen vahva yhteisöllisyys alueen profiilia, toisin sanoen, tekee siitä tavoitellumman paikan asua ja elää.

Kaikki tutkimuksessa mukana olevat asuinalueet sijaitsevat Vaasan kaupungin alueella. Vaasan kaupungin väkiluku 1.1.2013 oli 65 674, joista suomenkielisiä oli 46 362 (70,6 %), ruotsinkielisiä 14 856 (22,6 %) ja muunkielisiä 4 456 (6,8 %). Vaasalaisista 21,9 % on alle 20-vuotiaita, 20–64-vuotiaita on 60,2 % ja yli 64-vuotiaita on 17,8 %. (Kommonen 2013.) Kuvassa 1 on ilmakeku Vaasan kaupungin alueesta vuodelta 2011, johon on ympyröity asuinalueiden sijainnit.

Kuva 1. Ilmakeku Vaasasta vuodelta 2011 (Vaasan kaupungin karttapalvelu 2014).

Asevelikylän asuinalue sai alkunsa, kun Vaasan kaupunki etsi sotien jälkeen rintamalta palaaville miehille aluetta perustaa koti. Vaasan rakentajat ry. perustettiin 5.6.1946 ja sen tehtävänä oli auttaa rintamalta palaavia miehiä esimerkiksi talon rakentamisessa. Myöhemmin yhdistys muutti nimensä Jukolan rakentajat ry:ksi, jonka jälkeen se keskittyi ajamaan ainoastaan Asevelikyläläisten asioita. Asevelikylän katujen nimet ovat peräisin Aleksis Kiven Seitsemän Veljestä -kirjasta. Viimeiset alueen talot valmistuivat

vuoteen 1956 mennessä. Asevelikylässä on myös oma kyläkoulu, joka on toiminut entisessä kyläkaupan tiloissa elokuusta 1991 lähtien. (Kangas 2013.)

Asevelikyylä on myös nimetty vuoden 2012 vuoden kaupunginosaksi Kotiseutuliiton toimesta. Valintaa perusteltiin muun muassa aktiivisella kansalais- ja yhdistystoiminnalla, sekä rintamamiesperinteen kunnioittamisella. (Siirilä 2012.)

31.12.2012 Asevelikylässä asui 1 120 henkilöä, joista suomenkielisiä oli 926 (82,6 %), ruotsinkielisiä 162 (14,5 %) ja muunkielisiä 32 (2,9 %) (Kommonen 2013). Suomenkielisten määrä on Asevelikylässä huomattavasti muuta Vaasaa suurempi. Ruotsinkielisten ja muunkielisten osuus on lisäksi huomattavasti pienempi kuin Vaasassa keskimäärin. Alle 20-vuotiaita asuu Asevelikylässä 298 (26,6 %), 20–64-vuotiaita 657 (58,7 %) ja yli 64-vuotiaita 166 (14,8 %). Asevelikylän väestökanta on muuhun Vaasaan verrattuna keskimäärin nuorempaa.

Ristinummen asuinalue sijaitsee seitsemän ja puoli kilometriä Vaasan keskustasta itään. Kaupunginosa numero 29 perustettiin Vaasaan vuonna 1974, kun asemakaava oli vahvistettu arkkitehtikilpailun pohjalta. Arkkitehtikilpailu alueen rakentamisesta oli käyty jo vuonna 1965. Ristinummen asuinalue rakennettiin valmiiksi kymmenessä vuodessa. Rakentamisessa ja suunnittelussa otettiin ympäröivää metsää ja luontoa huomioon. Rakennetut talotyypit vaihtelevat aina korkeista seitsemänkerroksisista kerrostaloista omakotitaloihin. Ristinummella pidettiin asuntomessut vuonna 1975. (Honkanen 2003: 11.)

31.12.2012 Ristinummella asui 3817 henkilöä, joista suomenkielisiä oli 3049 (79,87 %), ruotsinkielisiä 216 (5,65 %), ja muunkielisiä 552 (14,48 %). Suomenkielisten ja muunkielisten osuus on Ristinummella muuta Vaasaa korkeampi, kun taas ruotsinkielisten osuus on huomattavasti pienempi. Alle 20-vuotiaita asuu Ristinummella 848 henkilöä (22,21 %), 20–64-vuotiaita 2369 (62,06 %) ja yli 64-vuotiaita 600 (15,72 %). Ristinummen väestökanta on hieman nuorempaa kuin keskimäärin Vaasassa. (Kommonen 2013.)

Västervik sijaitsee Vaasan keskustasta noin seitsemän kilometriä pohjoiseen. Alue on omakotitalovaltaista aluetta, mutta joukossa on myös runsaasti vanhaa suomenruotsalaista kyläasutusta. Uudempaa osaa *Västervikistä* kutsutaan *Rajarinteeksi*, vanhemman kyläosan nimenä on virallisesti *Västervik*. Tutkimuksessa on molemmat alueet yhdistetty *Västervikin* nimen alle. *Västervik* kuuluu osana *Gerbyn* suuralueeseen.

Västervikin kylässä ja *Rajarinteen* asuinalueella asui 31.12.2012 yhteensä 1788 henkilöä, joista suomenkielisiä oli 1155 (64,59 %), ruotsinkielisiä 604 (33,78 %) ja muunkielisiä 29 (1,63 %). Ruotsinkielisten osuus on *Västervikissä* muuta Vaasaa korkeampi, kun taas suomenkielisten ja erityisesti muunkielisten osuus on muuta Vaasaa alhaisempi. Alle 20-vuotiaita asui *Västervikin* kylässä ja *Rajarinteen* omakotitaloalueella yhteensä 624 henkilöä (34,89 %), 20–64-vuotiaita 1043 (58,33 %) ja yli 64-vuotiaita 121 (6,76 %). (Kommonen 2013.) *Västervikin* väestö on muuhun Vaasaan verrattuna nuorempaa. Etenkin yli 64-vuotiaita asuu alueella vähän. Tämä korostaa *Västervikin* asemaa nuorten aikuisten asuinalueena.

Tutkimuksen rakenne koostuu teoriasta ja sitä seuraavasta empiirisestä osuudesta. Teoriaosuuden kulmakivenä ovat Pierre Bourdieun ja Robert Putnamin teoriat sosiaalisesta pääomasta niin yksilö- kuin yhteisötasolla. Bourdieun ja Putnamin teorioiden lisäksi olen ottanut huomioon yhteiskuntaluokan käsitteen yleisellä tasolla sekä laajemmin niitä teemoja, jotka vaikuttavat yksilöiden sekä yhteisöjen luokkatietoisuuteen- ja asemaan.

Empiirinen osuus täydentää teoreettista osuutta tuoden konkreettisemmin esille valituilta Vaasan asuinalueilla mahdollisesti löydettäviä merkkejä, symboleja, tai vihjeitä luokkatietoisuuden ilmenemisestä. Tämä tapahtuu omakohtaisen havainnoinnin avulla, jota itse otetut valokuvat sekä visuaaliset metodit tukevat. Olen syntyperäinen vaasalainen, joten esimerkiksi *Västervikin* leimaaminen pelkästään rikkaiden asuinalueeksi, tai *Ristinummen* nimittäminen ”nistinummeksi” tai ”slumminummeksi” ovat minulle tuttuja. Tahdoin tai en, ne vaikuttavat taustalla omiin valintoihin ja herkkyyteen nähdä asioita tietyllä tavalla. Omien ennakkoluulojen ja position kartoittaminen ennen tutkimusta sekä sen aikana nousee tällöin oleelliseksi tekijäksi.

1.2. Tutkimuksen keskeiset käsitteet

Yhteiskuntaluokilla tarkoitetaan ensisijaisesti yhteiskunnan kannalta tärkeää luokittelua tai ryhmittelyä. Luokat rakentavat reitin, jonka perusteella hyvinvointi ja huono-osaisuus jakautuvat yhteiskuntaan. Luokkien ensisijainen erottelu ei kuitenkaan tapahdu niihin liittyvien kulttuuristen piirteiden perusteella. Tämän tyylisiä luokitteluja liitetään esimerkiksi termeihin duunari ja porvari. Luokittelua ei tule myöskään tehdä sen perusteella kuka omistaa tuotanto- ja työvälineet. Esimerkiksi lääkärit, tuomarit ja kirurgit ovat sijoitettavissa eri yhteiskuntaluokkaan kuin siistijä ja varastotyöntekijä, vaikka kukaan heistä ei omistakaan tuotantovälineitä. Yhteiskunnassa ilmenevä vallankäyttö ilmeneekin eri ammattien välisissä palkkaeroissa, joihin yhtenä tärkeänä selittäjänä on koulutus. (Erola 2010a: 22–24.)

Sosiaalinen pääoma pitää käsitteenä sisällään monia eri näkökulmia. Tämä on luonnollista yhteiskuntatieteissä eri käsitteiden kohdalla – käsite saa eri merkityksiä eri tilanteissa ja tapauksissa. Jonkinasteinen yleinen määrittely on kuitenkin mahdollista. Ruuskasen (2002: 5) mukaan sosiaalinen pääoma on vahvasti liitoksissa sosiaalisten suhteiden eri ulottuvuuksiin, joita ovat muun muassa sosiaaliset verkostot, normit, ja luottamus. Nämä eri ulottuvuudet ovat taasen sidoksissa yhteisön jäsenten väliseen kommunikaatioon sekä toimintojen yhteensovittamiseen. Tästä syystä sosiaalinen pääoma toimii positiivisesti kahteen suuntaan – se tehostaa yksilöiden omaa tavoitteisiin pyrkimistä sekä yhteisöjen yleistä hyvinvointia. Mäkelän & Ruokosen (2005: 21) mukaan sosiaalista pääomaa ovat ne sosiaalisen rakenteet, jotka tuottavat luottamusta, yhteiskunnan toimintakykyä ja tiedonkulun toimivuutta. Ryhmien välinen yhteistyö yksilöiden kanssa vahvistaa yhteiskunnallisia rakenteita sekä toimii positiivisesti molempiin suuntiin.

Sosiaalinen pääoma toimii siis yhteiskunnassa rakentavana tekijänä niin yhteisö- kuin yksilötasollakin. Tällöin sen vaikutus esimerkiksi asuinalueiden sisäiseen toimivuuteen on vahva. Asuinalueesta luotuun mielikuvaan sosiaalisella pääomalla on nähdäkseen suuri merkitys: yhteisöllisyyttä pidetään yleisellä tasolla tavoiteltuna ja positiivisena asiana, jonka vaikutukset heijastelevat laajasti myös asuinalueen yleiseen viihtyvyyteen.

1.3. Tutkimuksen tavoite ja tutkimusongelmat

Tutkimuksen kohteena ovat vaasalaiset asuinalueet, joita lähestytään eri näkökulmista käsin. Ensimmäisenä tavoitteena on selvittää, onko fyysisestä kaupunkiympäristöstä mahdollista löytää yksilöiden tai alueiden luokkatietoisuutta ilmentäviä, kuvaavia tai siitä vihjaavia merkkejä. Asuinalue toimii silloin näyttämönä, missä mahdolliset eroavaisuudet olisivat kaikkien nähtävillä ja mielissä.

Toisena tavoitteena on selvittää, mitkä tekijät vaikuttavat asuinalueista muodostettuihin mielikuviin sekä pohtia laajemmalla teoreettisella tasolla niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat yksilön yhteiskunnalliseen sijoittumiseen. Tässä kohdassa alueen yhteisöllisyys ja erilaiset sosialisatioprosessit nousevat tärkeiksi käsitteiksi. Yhteisöllisyyden käsitteessä on havaittavissa myös yhteys luokkaan. Miksi jotkut asuinalueet koetaan yhteisöllisemmiksi ja aktiivisemmiksi kuin muut ja voidaanko yhteisöllisyyden määrällä ja tuloeroilla nähdä yhteyttä? Voiko asuinalue nostaa profiiliaan vahvan yhteisöllisyyden voimin? Vahva sosiaalisen pääoman määrä voi osaltaan korvata puuttuvia taloudellisia ja kulttuurillisia pääoman määriä ja osaltaan tehdä asuinalueesta viihtyisän paikan elää. Kuten monesti on korostettu, raha ja taloudellinen vahvuus eivät yksin riitä alueiden hyvinvoinnin tekijöiksi (Katajamäki 2011).

Tutkimusongelmien määrittelyssä päädyin kahteen kysymykseen, jotka heijastuvat esitetyistä tutkimuksen tavoitteista.

1) Onko asuinalueilta mahdollista löytää luokkatietoisuutta kuvaavia vihjeitä ja erotautumismekanismeja?

2) Mitkä tekijät vaikuttavat kyseisistä asuinalueista mahdollisesti havaittuihin luokkatietoisuuden merkkeihin?

Lähtökohtaisesti uskon, että asuinalueiden profiileissa ja rooleissa on nähtävissä eroavaisuuksia, joista edelleen on mahdollista vetää johtopäätöksiä alueen asukkaiden ja itse alueiden luokkatietoisuudesta. Oletan, että yksilön yhteiskunnalliseen sijoittumiseen

vaikuttavat monet tekijät, kuten esimerkiksi koulutus ja yksilön omaamat eri pääoman lajit. Lisäksi oletan, että nämä tekijät heijastelevat vaikutuksiaan suoraan fyysisen kaupunkiympäristön rakentumiseen esimerkiksi sosiaalisen, kulttuurillisen ja taloudellisen pääoman muodossa. Kysymyksiin pyrin saamaan vastauksia tehdyn teoreettisen ja empiirisen analyysin jälkeen.

2. LUOKAN KÄSITE

2.1. Luokan käsitteen määrittelyä

Luokka ja luokan käsite ovat aiheita, joita nykyajan moderni ihminen ei välttämättä tule enää ajatelleeksi. Luokan käsitteestä tai eri yhteiskuntaluokkien olemassaolosta ei nykypäivänä kuule juurikaan keskustelua. Luokan käsite kuuluu terminä jonnekin kaukaisuuteen, vanhaan aikaan, joka ei kuvaa enää tätä päivää. Luokista puhumisesta on tullut asia josta halutaan vaieta – joko tietoisesti tai tiedottomasti. Yhteiskunnallisessa keskustelussa törmääkin usein väittämään, jonka mukaan Suomi ei ole luokkayhteiskunta (Erola 2010a: 19). Postmoderni hypoteesi yhteiskuntaluokkien häviämisestä on saanut välillä osakseen kannatusta, mutta etenkin empiirisessä sosiaalipoliittisessa tutkimuksessa yhteiskuntaluokka on käsitteenä ollut keskeinen (Ervasti 2010: 147).

Nykyajan kiristynyt kilpailuhenkisyys, rahakeskeisyys ja yhteiskunnassa tapahtuva jatkuva eriarvoistuminen antaa uutta näkökulmaa luokkayhteiskunnan olemassaoloa koskevaan keskusteluun. Myös monet muut merkit viittaavat siihen, että suomalaisessa yhteiskunnassa on 2000-luvulla tapahtunut muutosta. Omistajien rooli työelämässä on kasvanut. Köyhyyttä ja työttömyyttä on aiempaa enemmän. Varallisuuden epätasainen jakautuminen herättää ihmisissä katkeruutta ja jopa vihaa. Uudelle luokkakeskustelulle on jälleen tilausta. (Kolbe 2010: 7.) Kolbe lisääkin, että kertomus luokattomasta Suomesta on ollut vahva myytti, jolle löytyy historiasta perusteensa. Sääty-yhteiskunta tuli purkaa ja mahdollistaa sosiaalinen liikkuvuus. Tämä tapahtuikin viimeistään sotien jälkeen, jolloin kaupungistumisen ja koulutuksen myötä suomalaiset saavuttivat osittain irtioton sosiaalisesta ja kulttuurisesta taustastaan. Hyvinvointiyhteiskunnasta keskusteleminen kuitenkin esti luokkaeroista ja eriarvoisuudesta keskustelemisen myöhemmällä ajalla. 2000-luvulla pääteemaksi on noussut raha, jonka ympärille tiivistyy ajatus luokkien paluusta.

Suomalainen luokkakeskustelu on ollut perinteisesti poliittisesti latautunutta. Etenkin sosiologia on tieteenalana synnyttänyt jännitteitä ympärilleen, sillä sen tekemä tutkimus on liittynyt vahvasti vasemmistolaiseen politiikkaan. Sen avulla työväestö pyrki ajamaan sosiaalisia uudistuksia. Kolbe huomauttaa, että luokkakeskustelun motiivit ovat

nykypäivänä muuttuneet. Syitä latautuneeseen luokkakäsitteeseen Suomessa voidaan toki löytää muualtakin. (Kolbe 2010: 8.) Harri Melinin (2010: 212) mielestä yksi syy luokan käsitteen vaikeaan vastaanottoon on historiassamme. Sisällissodan traumat ovat edelleen läsnä. Tämän vuoksi yhteiskuntaluokista puhumista onkin pidetty jollain tavalla jopa sopimattomana. Tämä asenne heijastui myös yhteiskuntatieteisiin, jotka pysyivät pitkään vaiti luokan käsitteestä.

Luokkien objektiivinen tutkiminen tarkastelee luokkia moderniin yhteiskuntaan kuuluvina normaaleina sisäisinä jakoina. Tällöin luokat eivät toimi ensisijaisesti tutkijoiden omien poliittisten tavoitteiden välineinä (Kolbe 2010: 8). Edellytys onnistuneelle ja objektiiviselle luokkakeskustelulle on pyrkimys välttää poliittisten mielipiteiden mukaan tuloa. Mitä objektiivisempaa ja todenmukaisempaa keskustelu on, sitä vakavammin siihen suhtaudutaan. Jani Erola (2010a: 19) huomauttaakin, että suomalaista luokkakeskustelua vaivaa sen mieltäminen osaksi taistolaista ja Neuvostoliittolaista ideologiaa. Tällöin luokkien objektiivinen tutkimus ei ole mahdollista. Nähdäkseni tämä voi pahimmillaan johtaa negatiiviseen suhtautumiseen koko luokan käsitteeseen.

Jani Erola (2010a: 22) määrittelee luokan ensisijaisesti yhteiskunnan kannalta perustavanlaatuisiksi luokitteluksi tai ryhmittelyksi. Erola (2010a) määrittää lisäksi luokan luokittelun perustaksi ammatit. Tällöin lähtökohtana on kerrostumis- eli stratifikatiotutkimus, minkä mukaan luokat perustuvat nykyiselle, aikaisemmalle, tai muiden perheenjäsenten ammanteille. Tällöin luokan käsitteen luokittelun perusteena ovat siis ammatit. Tämä luokittelu ei ota huomioon niitä kulttuurillisia tekijöitä jotka esimerkiksi liitetään yleensä yhteiskuntaluokkia kuvaaviin termeihin ”duunari” ja ”porvari.”

Luokan käsite kuvaa yhteiskunnallisia jakoja ja se pyrkii selittämään yhteiskunnallisten intressien muodostumista sekä yhteiskunnallista toimintaa. Luokan käsitteellä on myös kuvattu yhteiskunnallisia kamppailuja taloudellista ja poliittisesta vallasta. Käsitteen on kuitenkin viimeisen 20 vuoden aikana katsottu menettäneen selitysvoimansa. Luokan käsitteen tilalle onkin pyritty saamaan muita yhteiskunnallisia jakoja. Varhaisen teollisen yhteiskunnan luokkamuodostumien väitetään kadonneen. (Melin 2010: 212.)

Sosiologian käsitteistä luokka on kenties eniten viitannut politiikkaan ja poliittisen toimintaan. Luokka liittyy vahvasti moderniin kapitalistiseen yhteiskuntaan ja sen voidaan katsoa olevan sen tuote. Yhteiskuntaluokat syntyivät teollistumisen ja palkkatyön vaikutuksesta. Yhteiskuntaluokat ovat lisäksi sosiologian keskeisimpiä käsitteitä, ja luokkatutkimus on sosiologialle tärkeä osa-alue.

Yhteiskuntaluokkien katsotaan sosiologisessa tutkimuksessa vastaavaan Melinin (2010: 211) mukaan viiteen eri kysymykseen:

1. Miten ihmiset sijoittavat itsensä ja muut yhteiskunnan rakenteisiin?
2. Miten ihmiset sijoittuvat objektiivisesti mitattuna yhteiskuntaan suhteessa varallisuuden eriarvoiseen jakoon?
3. Mikä selittää yksilön ja perheen välistä eriarvoisuutta elinmahdollisuuksissa ja -tasoissa, kun ne ovat taloudellisesti määriteltyjä?
4. Miten eriarvoisuutta ja sen kasautumista voidaan selittää historiallisesti?
5. Millaisia yhteiskunnallisia muutoksia tarvitaan yhteiskunnassa vallitsevan epä tasa-arvon lakkauttamiseksi?

Ensimmäinen kysymys selventää yksilön omaa subjektiivista näkemystään asemastaan yhteiskunnan jäsenenä. Se jäsentää yksilön käsitystä myös muista yhteiskunnan toimijoista. Toinen kysymys määrittää luokkaa objektiivisena asemana jakosuhteiden järjestelmässä. Taloudellinen pääoma kasaantuu eri tavoin eri luokkien kesken. Kolmas kysymys liittyy vahvasti yhteiskunnallisten suhteiden vaikutukseen yhteiskunnassa. Se ei siis kuvaa pelkästään ihmisten asemaa, vaan enemmänkin tiettyyn asemaan pääsemiseen vaikuttavia tekijöitä. Neljäs kysymys käsittelee luokkaa makrotasolla ottaen huomioon historialliset yhteiskunnalliset muutokset. Viides kysymys on luonteeltaan normatiivinen, minkä mukaan luokka käsitetään oleelliseksi tekijäksi suhteessa taloudelliseen riisoon ja alistamiseen. (Melin 2010: 212–213.) Suhteessa viidenteen kysymykseen tulisi luokan käsitettä uudistaa ja luopua jyrkistä vastakkainasettelun muodoista.

Laajemmassa historiallisessa kehyksessä luokan käsite suhteessa yhteiskuntaan on kehittynyt vuosien 1780 ja 1850 välillä teollisen vallankumouksen aikakaudella. Luokka

kuului samaan uuteen sanastoon, kuin ”rautatie”, ”tehdas” ja tilastot”. Yleisesti voidaan nähdä luokan käsitteen korvaavan säädyn käsitteen. (Blom 1984: 11.) Luokka varsinaisena käsitteenä on kuitenkin tätäkin vanhempi. Sen alkuperäinen historia perustuu luonnontieteisiin. 1500-luvulta aina 1700-luvulle saakka luokan käsite toimikin luonnontieteellisenä jakokäsitteenä. (Melin 2010: 211.)

Selkeimmät erot luokan käsitteessä nousevat esiin siinä, miten luokka-asemien uskotaan olevan toisistaan eroteltuja. Kaksi merkittävintä teoreettista päälinjausta olivat aikaisemmin *marxilainen* ja *weberiläinen* ammattiluokittelu.

Karl Marxin tuotannossa yhteiskuntaluokilla on tärkeä rooli. Ihmisen elinmahdollisuudet ovat Marxin mukaan poikkeuksetta kiinni sijainnista tuotantosuhteissa. Kapitalistinen yhteiskunta jakaantuu jyrkästi kahteen vastakkaiseen leiriin, työväenluokkaan ja porvaristoon. Kapitalistit omistavat tuotantovälineet, ja työväenluokka on täten pakotettu hankkimaan toimeentulonsa palkkatyöstä. Marx erottaa tosin porvariston ja työväenluokan väliin sijoittuvan pikkuporvariston, mutta katsoo sen merkityksen olevan yhteiskunnan toiminnan kannalta vähäinen. (Melin 2010: 216–217.)

Marxilainen luokittelu korosti luokka-asemien antagonistisuutta, sekä tuotantovälineiden asemaa ja omistajuutta tuotannossa. Intressit työläisten ja omistajien välillä nähtiin poikkeuksetta ristiriitaisina. (Erola 2010: 28.) Marx väitti luokan olevan modernin kapitalismin tuhoaja, sillä työväenluokan tekemä vallankumous lopettaa luokkien olemassaolon (Melin 2010: 211).

Yhteiskuntaluokan tärkeys käsitteenä on selvää Marxin tuotannolle. Silti häntä voidaan kritisoida työväenluokan roolin liiallisesta korostamisesta keskiluokan kustannuksella. Tässä kritiikissä täytyy ottaa huomioon se, että brittiläinen kapitalismi 1800-luvulla oli huomattavasti erilaista kuin nykyään esimerkiksi Suomessa. Tällöin myös keskiluokka oli merkitykseltään ja kooltaan nykyistä paljon pienempi. (Melin 2010: 217.)

Weberiläinen tapa nähdä luokka-asemat puolestaan korosti statusten merkitystä ja roolia markkinoilla, sekä niiden aiheuttamia eroja elämisen mahdollisuuksissa. Weberin mu-

kaan yhteiskuntaluokka koostuu ihmisistä, joilla on sama luokka-asema. Luokka-asema määräytyy puolestaan sen mukaan, millaiset mahdollisuudet ihmisillä on markkinoita hyväksikäyttämällä saada tarpeensa tyydytettyä. (Melin 2010: 216.)

Weberin mukaan ihmisten materiaaliset resurssit selittävät yhteiskunnallisia eroja. Näitä resursseja ovat muun muassa koulutus, ammatit ja tulot. Historiallisesti yhteiskunnassa vallitsevia eroja selittää Weberin mukaan yhteiskunnallisten prosessien rationalisoituminen sekä muuntuminen formaaleiksi. Yhteiskunnallisissa prosesseissa on eroavaisuuksia eri yhteiskuntien välillä esimerkiksi suhteessa oikeusjärjestelmään, byrokraattiseen hallintoon ja erityisesti markkinoiden laajentumiseen. (Melin 2010.)

Sosiologisessa mielessä Weberin teorioissa on tärkeää eronteko luokan käsitteen ja statuksen välillä. Weber liittää luokan käsitteen vahvasti talouden piiriin kuuluvaksi. Kuitenkin modernissa yhteiskunnassa on olemassa paljon jakoja, jotka eivät selity taloudella. Statusryhmien alkuperän Weber paikallistaa sosiaaliseen järjestykseen sekä yhteisölliseen vuorovaikutukseen. (Melin 2010: 216.) Tämä huomio tulee mielenkiintoiseksi, kun ottaa nykypäivänä huomioon sosiaalisen pääoman vaikutuksen ja merkityksen yksilön asemaan yhteiskunnallisessa sijoittumisessa.

Teoreettinen näkökulma luokkatutkimuksessa on kuitenkin viime aikoina muuttunut. Edellä esiteltyjen perinteisten marxilaisten ja weberiläisten näkemyksien rinnalle on noussut uusia tulkintoja. Harri Melinin (2010: 217) mielestä luokkatutkimuksessa on viimeisen kymmenen vuoden aikana ylitetty marxilaisen ja weberiläisen perinteen välinen kiista. Uudet teoretisoinnit osoittavat, että luokkia koskeva keskustelu ei ole vielä ohi. Esimerkiksi brittiläisen sosiologi Beverly Skeggsin havainnot nuorten naisten asemasta Isossa-Britanniassa osoittavat, että luokka on rakenteellinen tekijä. Yhteiskuntaluokka määrittää edelleen arjen ehtoja. Melin (2010: 218) lisää, että esimerkiksi koulutuksella on edelleen suuri rooli nyky-yhteiskunnassamme – sen voidaan katsoa helposti olevan yksi tärkeimmistä yhteiskunnan sisäistä jakoa uusintavista tekijöistä.

2.2. Luokkarakenne

Luokkarakenteen määrittelylle on olemassa monia eri tapoja. Akateemiset tulkinnot ja käsitykset poikkeavat kuitenkin jonkin verran siitä, miten tavalliset ihmiset kokevat luokkien rakentuvan. Tämän vuoksi on tärkeää määrittellä käsitteellisesti se, miten luokat määrittyvät teoreettisella tasolla. Käytän määrittelyn pohjana Eriksonin-Goldthorpen-luokittelua (EG), mikä on nykyisin kansainvälisessä yhteiskuntatutkimuksessa eniten käytetty luokittelu. Luokittelu on alkujaan weberiläistä suuntausta edustava ja myös marxilaisen näkemyksen edustajat käyttävät sitä nykyään. EG-luokittelu vakiintui lopulliseen muotoonsa 1990-luvun alussa. (Erola 2010: 29, 31)

Taulukko 1. EG-luokkien mukainen luokkarakenne esimerkkiammatteineen (Erola 2010b: 31).

Luokka	Esimerkkiammatteja	Populaarinimitys
I Ylemmät professioammatit	Tuomarit, lääkärit, kansanedustajat, ylimmät johtajat	Eliitti, yläluokka
II Alemmat professioammatit	Opettajat	Valkokaulustyöt, keskiluokat
IIIa Toimistotyöntekijät	Pankkitoimihenkilöt, sihteerit	
IIIb Asiakaspalvelutyöntekijät	Sairaanhoidajat, tarjoilijat, kampaajat, kauppankassat	Työtätekevät köyhät, alaluokka
IV+b Yksityisyrittäjät	Pienyrittäjät, käsityölläiset	Pienporvaristo, petit bourgeoisie
IVc Maanviljelijät	Maanviljelijät	
V – VI Ammattitaitoinen työväestö	Hitsarit, putkimiehet, muurarit, ym.	Sinikaulustyöt, duunarit
VIIa Muu työväestö	Koneenhoitajat, varastotyöntekijät	
VIIb Muu työväestö maataloudessa	Metsurit, kalastajat	

EG:n pääkriteereinä ovat (1) erottelu työnantajien, itsenäisten yrittäjien ja palkkatyössä olevien välillä, (2) työn itsenäisyyden määrä sekä valvonnan vaikeuden aste, ja (3) yksilöllisten kykyjen sekä erityistaitojen ja -tietojen tärkeys. Ensimmäisen kriteerin jaottelu on yleisin ja se sisältyy lähes kaikkiin luokkaluokitteluihin. Nykypäivänä sen sisältämät määrittelyt eivät kuitenkaan kaikissa tapauksissa päde. On olemassa esimerkiksi johtajia, joiden esimiehinä toimivat muun muassa osakkeenomistajat. (Erola 2010b: 29.)

Painopiste yhteiskuntaluokkien erottelemisessä on siirtynyt huomioon ammatin itsenäisyydestä, sekä valvonnan asteesta ja erityisosaamisen taidosta, kuten toinen EG:n kriteeri osoittaa. Palkkatyössä olevat ihmiset voidaan jakaa kahteen pääryhmään sen mukaan, onko työ eroteltavissa palvelus- vai työsuhteeseen. Jos työn valvominen on vaikeaa ja sen tekeminen edellyttää paljon erityisosaamista, on tällöin kysymyksessä palvelusuhde. Tällöin työntekijä ja työnantaja voivat neuvotella työstä tasaväkisinä. Tähän kategoriaan kuuluvat professioluokat I ja II. Työsuhteissa puolestaan työnteko ja työstä saadut tulokset ovat työnantajan puolelta helposti arvioitavissa ja erityisosaaminen ei ole niin yleistä. Tämän vuoksi työnantajan tarjoamat kannustimet ovat usein vähäiset. Suomessa asiakaspalvelutyöntekijöiden luokka IIIb, sekä muun työväen luokat VIIa ja VIIb kuuluvat tähän. Talouden ja hallinnon rutiininomaisten töiden toimistotyöntekijät (IIIa) sijoittuvat EG-kategoriassa ylempien ja alempien professioammattien alapuolelle. Niiden sisältämät työtehtävät eivät ole yhtä sidottuja, kuin ammattitaitoisen työväestön (V–VI) sisältämät erityisosaamista vaativat työt. Erityisosaamisella tarkoitetaan sellaisia taitoja, joita ei voida liittää suoraan muihin työtehtäviin. Samalla ne sitovat työntekijän valinnan mahdollisuuksia. Esimerkiksi hitsaajan ammatti vaatii erityisosaamista, jota ei voida siirtää esimerkiksi puusepän ammattiin. (Erola 2010b: 30.)

Tapoja muodostaa luokkien rakenteita on luonnollisesti olemassa useita. EG-luokituksen lähestymistapaa kutsutaan suurten luokkien näkökulmaksi ja sitä on kritisoitu erityisesti siitä, että luokat ovat liian suuria ja niitä koskevat yleistykset liian epätarkkoja. Tämän vuoksi on kehitelty myös tarkempia luokituksia tarkemman tiedon saamiseksi. Esimerkiksi niin sanottu mikroluokka-lähestymistapa katsoo yhteiskuntaluokkia olevan liki yhtä paljon kuin ammatteja. Tätä luokittelua voidaan kuitenkin pitää liian atomistisena ja yksityiskohtaisena, jolloin sen hyöty ilmenee lähinnä akateemisessa

käytössä. Statusindeksien muodostaminen onkin ollut luokkaluokitusten rinnalla perinteisempi tapa muodostaa kuvaa luokista. Tällaisten mittareiden tavoitteena on yhdistää ammattiasemien keskipalkat ja koulutustasot, joiden avulla on mahdollista arvioida tiettyyn ammattiasemaan liittyvää yhteiskunnallista arvostusta ja keskimääräistä edullisuutta tämän aseman haltijalle. On kuitenkin huomioitava, että kaikissa yhteiskunnallisissa ilmiöissä tämän tyylinen luokittelu ei toimi. Esimerkiksi poliisit ja palomiehet nauttivat yleisellä tasolla suurempaa arvostusta verrattuna moniin paremmin palkattuihin ammatteihin. (Erola 2010b: 32.)

Luokkarakenteen ymmärtäminen osaksi yhteiskunnan kaikkein ilmeisintä peruskategorisointia antaa osaltaan ymmärtää, että sellainen voidaan aina löytää. Yhteiskunnat muuttuvat kuitenkin rakenteeltaan koko ajan, jolloin myös luokka-asetat ja -rakenteet muuttuvat (Erola 2010b: 35). Modernin yhteiskunnan jatkuva itsensä uudistaminen näkyy mielestäni myös vahvasti luokkarakenteen muuttumisena. Pätkätyöläisyys ja erilaiset tavat elää elämää – kuten esimerkiksi downshiftaus – muokkaavat jatkuvasti perinteistä tapaa ymmärtää luokkarakennetta. Taloudellinen pääoma antaa tiettyä vapautta olla astumatta työelämään ja sitä kautta varsinaiseen ammattiin.

Suomessa luokkarakenteen muutos vuosina 1970–2000 heijastuu suuresti muun muassa maatalouden aseman heikkenemiseen, ja sitä kautta maanviljelijöiden määrän laskemiseen. Maanviljelijöiden määrän lasku onkin tapahtunut pääasiassa keskiluokan nousulla. EG-mittarilla työläisluokkien V–VII osuus Suomessa on puolestaan pysynyt korkeana. Jos luokka-asetat ymmärretään ammatteihin perustuviksi objektiivisiksi ryhmittymiksi, muistuttaa 2000-luvun Suomi perinteistä luokkayhteiskuntaa enemmän kuin esimerkiksi Iso-Britannia ja Ruotsi. (Erola 2010b: 37–38.)

Luokkarakennetta kuvaavissa määritelmässä tulee kuitenkin olla varovainen, sillä mahdollisuuksia tulkita luokkia on olemassa useita. Ammatteihin perustuva luokittelu on vain yksi tapa hahmottaa ympäröivää yhteiskuntaa. Nähdäkseni on kuitenkin tärkeää olla sekoittamatta taloudellista pääomaa liiaksi luokkia kuvaaviin tekijöihin. Raha on modernissa yhteiskunnassa huono mittari luokkia kuvaavissa tekijöissä, sillä nykyään monista perinteisistä työväenluokkaisista töistä on mahdollisuus tienata enemmän rahaa

kuin korkeasti koulutetuista ammattilaisista. Tähän teemaan liittyy nähdäkseni myös Erolan (2010b) huomio työluokkien korkeasta määrästä Suomessa.

2.3. Hyvinvointivaltiosta kilpailuyhteiskuntaan

Hyvinvointivaltiota voidaan pitää yhtenä 1900-luvun merkittävimmistä ja tärkeimmistä yhteiskunnallisista projekteista. Sosialismin tapaan sillä on tavoiteltu oikeudenmukaista ja tasa-arvoista yhteiskuntaa. Lähtökohtana on ollut valtion hyvinvointitehtävän korottaminen ensisijaiseen asemaan. (Anttonen & Sipilä 2000: 54).

Laajassa historiallisessa mielessä hyvinvointivaltion idea perustuu erontekoon sotaa käyvän valtion (*warfare state*) ja hyvinvointivaltion (*welfare state*) välillä. Talous kasvoi nopeasti toisen maailmansodan jälkeen aina 1970-luvulle asti, mikä edellytti valtiolta uudenlaisia toimia taloudellisten olojen vakauttamiseksi. Moderni hyvinvointivaltio on pyrkinyt aina täystyöllisyyteen, mutta korkeat työllisyysluvut ovat toisaalta olleet myös hyvinvointivaltion edellytys. Fordistinen työyhteiskunta ja hyvinvointivaltio ovat täten aina kytkeytyneet vahvasti toisiinsa. Hyvinvointivaltiota on myös aina pidetty vahvasti eurooppalaisena projektina ja ilmiönä, vaikka täytyy ottaa huomioon, että jokainen yhteiskunta on pohjimmiltaan hyvinvointiyhteiskunta – hyvinvointia yritetään vain luoda eri tavoin eri maissa ja kulttuureissa. (Saaristo & Jokinen 2006: 116–117.)

Suomi esiintyi 1900-luvulla nopeiden ja voimakkaiden yhteiskunnallisten liikkeiden tilana; murros, muutos ja modernisaatio ovat kuvaavia termejä Suomen valtiollisessa kehittämisprosessissa. Suomalaiselle yhteiskunnalle on ollut tyypillistä hakea yhteisymmärrystä ja samalla toimia siinä. Yhteistyö yli poliittisten rajojen on mahdollistanut yhteiskunnan vakaan ja tasaisen kehityksen. Tähän on liittynyt myös vahva halu tasata tuloeroja ja eriarvoisuutta niin ihmisten kuin alueidenkin välillä. Tuloerojen tasaamiseen liittyy myös hyvinvointivaltion käsite läheisesti. (Kolbe 2010: 5–6.)

Suomalaisen hyvinvointivaltion rakentuminen ei ole ollut suoraviivainen projekti, jonka lopputulosta kukaan olisi voinut arvata ennalta. Kehitys olisi voinut johtaa myös toisen-

laisiin ratkaisuihin. Sosiaalipolitiikan rakentuminen ja samalla hyvinvointivaltion perustan luominen alkoi käynnistyä Suomessa 1900-luvun alussa. Taustalla olivat muutokset poliittisessa ilmapiirissä ja samalla kansalaisyhteiskunnan vahvistuminen, joka saavutti huippunsa vuonna 1906 kun Suomeen saatiin yleinen ja yhtäläinen äänioikeus. Elinkeinorakenne 1900-luvun alussa oli maatalouspainotteinen. Esimerkiksi vuonna 1930 maatalousväestön osuus koko väestöstä oli lähes 60 prosenttia. Maatalousvaltaisuus näyttäytyi myös ajattelutavassa. Kaupunkielämää pidettiin huonompana vaihtoehtona verrattuna maaseudun ”terveeseen” elämäntyyliin. Tämä vaikutti myös negatiivisesti palkkatyöväestöön kohdistuneeseen sosiaalipolitiikkaan. (Saaristo & Jokinen 2006: 117.)

Kaupungistuminen ja siirtyminen maatalouselinkeinoista teollisuustyöhön toivat mukanaan uudenlaisia ongelmia, joiden ratkaisemiseen tarvittiin uutta sosiaalipolitiikkaa. Uusilla sosiaalipoliittisilla linjauksilla pyrittiin lisäksi tasaamaan ja rauhoittamaan yhteiskunnallisia oloja. Tiivistäen voisi kuitenkin sanoa, että ennen toista maailmansotaa oli suomalainen yhteiskunta hyvinvoinnin osalta vielä alkutekijöissään. Hyvinvointi keskittyi lähinnä kaupunkeihin ja erot ihmisten välillä eri yhteiskuntakerroksissa olivat suuret. Vasta sotien jälkeen siirtyivät ennen järjestöjen ylläpitämät sosiaalipoliittiset hankkeet valtion vastuulle. (Saaristo & Jokinen 2006: 119–120.)

Toisen maailmansodan jälkeen edellytykset sosiaalipolitiikan ja samalla hyvinvointivaltion kehittämiseksi tulivat mahdollisiksi. Työmarkkinajärjestöjen neuvotteluyhteys, punamultayhteistyö, sekä naisten yhteiskunnallinen ja poliittinen voimistuminen olivat edellytyksiä hyvinvointivaltion tulevaisuuden toiminnalle. (Anttonen & Sipilä 2000: 58.)

Ruotsissa alettiin toteuttaa 1920-luvun lopulla kansankotiohjelmaa, missä korostettiin kansalaisen vastuun sijasta enemmän valtion vastuuta. Suomessa vastaavaa sosiaalipoliittista ohjelmaa saatiin odottaa aina 1960-luvulle asti, jolloin Pekka Kuusen teoksessa *60-luvun sosiaalipolitiikkaa* esiteltiin ne toimenpiteet ja reformit, joiden avulla olisi mahdollista nostaa Suomi hyvinvoinnin kärkimaaksi. Hyvinvointivaltion läpimeno Suomessa ajoittuukin 1960-lukuun. Yleisellä tasolla hyvinvointivaltio oppina ja osana

politiikkaa juurtui Suomeen kuitenkin hitaasti, etenkin jos Suomea verrataan Ruotsiin. (Anttonen & Sipilä 2000: 57.)

Maaseudun Suomen muuttuminen kaupunkien Suomeksi 1960-luvulta lähtien antoi monelle mahdollisuuden ”luokkaretkeen.” Sotien jälkeen luodut koulutusväylät siirsivät suomalaiset koulutielle ja samalla myös kaupunkimaisten ja urbaanien elinkeinojen äärelle. Muutos maaseudulta kaupunkiin mahdollisti irtioton agraarisesta yhteiskunnasta. Tästä oli seurauksena luokattomuuden korostuminen, mitä seurasi läheisesti sellaiset käsitteet, kuten tasa-arvo, moderni elämäntapa sekä kulttuurillinen joustavuus. (Kolbe 2010: 7.)

Hyvinvointivaltion käsite liittyy Suomessa vahvasti pyrkimykseen vastata suuriin yhteiskunnallisiin kysymyksiin, kuten esimerkiksi köyhyyden aiheuttamaan levottomuuteen, työväenkysymykseen, demokratisoitumiseen, sekä sukupuolten ja -polvien välisten suhteiden muutokseen. (Anttonen & Sipilä 2000: 21.) Pyrkimyksen taustalla on ajatus siitä, että sosiaaliset ongelmat nähdään yhteiskunnallisesti tuotettuina. Tällöin nämä ongelmat tulisi myös ratkaista yhdessä (Saaristo & Jokinen 2006: 115).

1980-luvulla näitä arvoja ei julkisessa keskustelussa juurikaan kiistetty. Hyvinvointivaltion kannatus oli laajaa ja sitä pidettiin suorastaan kansallisena menestystarinana. 1990-luvun alussa syntynyt lama muutti kuitenkin mielipiteiden suuntaa. Hyvinvointivaltiota pidettiin yhtenä syyppäänä laman syntymiseen. Lama johti massatyöttömyyteen, joka ei sopinut idealtaan kovin hyvin hyvinvointivaltion ideaan. Olosuhteiden muuttuessa muuttuivat myös yhteiskunnan asenteet kovemmiksi: liberalistiset yksityistämisen ja yksityisyritteliäisyyden opit vahvistuivat julkisen sektorin köyhtyessä. Johtamiskulttuuriin julkisen sektorin sisällä tuli tehokkuuden vaatimus entistä tiukemmin esille. New public management oli vastaus tähän. Lama vaikutti suuresti myös kansallisen yhtenäiskulttuurin ja solidaarisuuden heikentymiseen. (Anttonen & Sipilä 2000: 89–91.)

Yleisellä tasolla arvioituna suomalainen hyvinvointivaltio on tasoittanut sosiaalisia eroja ja tuottanut sosiaali- ja hoivapalveluja. Lisäksi hyvinvointivaltion voidaan katsoa tynnyttäneen poliittisia ristiriitoja sekä tukeneen työllistymistä ja taloudellista kasvua.

Kehittyneen modernin hyvinvointivaltion ideana onkin ollut tarjota kansalaisilleen toimeentulo sekä tehdä elämisen ehdoista tasa-arvoisempia. Sen keskeisimpiin tehtäviin on kuulunut esimerkiksi kansalaisten terveyden edistäminen, työttömyyden torjuminen, hoivatyön järjestäminen, sekä tulojen uudelleen jako. (Jokinen & Saaristo 2006: 115.)

Vakaaksi miellettyä suomalaista hyvinvointivaltiota vavisuttanut lama 1990-luvun alussa on takana. Siitä lähtien on usein kysytty hyvinvointivaltion kykyä vastata uuden ajan tuomiin haasteisiin, joita ovat aiheuttaneet talouden globalisaatio sekä kulttuurien ja elämäntapojen muutokset. Kysymys hyvinvointivaltion aseman ja merkityksen heikkenemisestä Suomessa on tullut ajankohtaiseksi. Paljon on kiinni hyvinvointivaltion kyvystä uusiutua. Ilman sitä on vaarana, että uudistavat visiot ja käytännöt eivät pääse vaikuttamaan suomalaisessa hyvinvointivaltiossa. Tällöin on uhattuna koko hyvinvointivaltion tulevaisuus. (Anttonen & Sipilä 2000: 9.)

1990-luvun alun laman ja sitä seuranneen asenneilmapiirin muutos näkyy mielestäni suomalaisessa yhteiskunnassa edelleen. Tästä syystä hyvinvointivaltiollisilla keskusteluilla on aina yhteys keskusteluun luokkayhteiskunnan olemassaolosta. Hyvinvointivaltion ideana oli tasoittaa luokkaeroja, missä se osaltaan onnistuikin. Luokan käsitteestä tuli hyvinvointivaltion toimesta unohdettu ja samalla vaiettu asia, mikä näkyy yleisessä ilmapiirissä edelleen.

2.4. Yhteiskuntaluokkien merkitys nykypäivän Suomessa

Yhteiskuntaluokkien merkityksestä nykypäivän Suomessa voidaan luonnollisesti olla montaa mieltä. Esimerkiksi viimeisen kymmenen vuoden aikana ovat kriitikot väittäneet, että luokan käsite ei enää kykene selittämään yhteiskunnallisia jakoja ja eriarvoistumisen prosesseja samalla lailla kuin fordismin ja teollistumisen ajan kultakausilla. Luokan sijaan on tullut monia muita yhteiskunnallisten jakojen selittäjiä kuten esimerkiksi sukupuoleen, sukupolveen, tai etnisyyteen perustuvat jaot. Luokan merkitystä koskeva keskustelu on kuitenkin muuttunut. John Goldthorpen ja Abigail McKnightin (2006: 109–136) mukaan luokka-asema vaikuttaa kuitenkin edelleen vahvasti ihmisten

arjen ehtoihin. Luokan häviämistä ennustaneet teoreettiset kannat ovatkin usein perustuneet yksinkertaistettuun näkemykseen luokka-analyysistä. Vasemmiston kannatuksen laskua viime aikoina on pidetty selvänä ja varmana merkinä luokkien lopullisesta häviämisestä.

Yhteiskunta uudistaa kuitenkin jatkuvasti itseään, ja tuottaa samalla uusia reittejä mieliteiden ja näkemysten esilletuontiin. Perussuomalaisten kannatuksen kasvua sekä rasismien ja vihaliikkeiden nousua voidaan pitää yhteiskunnassa ilmenevinä uusina reiteinä, jotka ilmentävät eriarvoisuutta, epätasa-arvoa ja myös turhautumista. Äärioikeistolaisia liikkeitä toimii myös Vaasassa. (Sippola 4/2013).

Luokkien täydellinen kuolema olisi modernissa yhteiskunnassa lisäksi mahdollista ainoastaan tilanteessa, jossa luokat eivät kykenisi muutokseen. Yhteiskuntaluokat kuitenkin ovat jatkuvassa liikkeessä: ne kasvavat, pienentyvät, sekoittuvat ja erottuvat toisistaan. Muutokset ovat hitaita ja ne voivat viedä vuosikymmeniä. (Erola 2010: 238.)

Luokka-asetat eivät myöskään yksistään määrää yksilöiden kohtaloita tai käyttäytymistä. Tällainen ajatus ei ole pitänyt koskaan paikkaansa yhdessäkään modernissa yhteiskunnassa. Tämä ei poista kuitenkaan sitä tosiasiaa, ettei yhteiskuntaluokilla olisi edelleen vahvaa vaikutusta yksilön kokemukseen. Vaikka luokka-asemaan ei samastuttaisi, säilyvät nämä vaikutukset yksilön elämässä joka tapauksessa. (Erola 2010: 237.) Yksilöllä on siis edelleen vahvat mahdollisuudet vaikuttaa oman elämänsä kulkuun niin koulutuksen kuin ammatinvalinnankin kautta. Voidaan sanoa, että luokka-asemien vaikutukset yksilön toimintaan heijastuvat lähinnä tunteina ja kokemuksina joko ulkopuolisena olosta, tai kyvyttömyytenä vastata meneillään olevan tilanteen vaatimuksiin, joka voi olla luonteeltaan sosiaalinen tai kulttuurillinen.

Verrattaessa yhteiskuntaluokan käsitettä edellä esiteltyihin teemoihin on oletettavissa, että yhteiskuntaluokka vaikuttaa edelleen ihmisten toiminnan taustalla jokapäiväisessä elämässä. Jos yhteiskuntaluokka mielletään vallitsevaksi ja perustavanlaatuisiksi yhteiskunnalliseksi lajitteluksi, tekee tämä määritelmä luokan olemassaolosta jo itsessään todellista.

Lisäksi täytyy ottaa huomioon yhteiskunnassa tapahtuneet muutokset viimeisen 20 vuoden aikana. Hyvinvointivaltion aatteelliseksi päämääräksi nähtiin luokkataustastaan vapautuneen ihmisen luominen. Tätä tavoitetta tukivat esimerkiksi peruskoulu-uudistus ja korkeakouluverkoston luominen. 2000-luvulla yhteiskunnalliseen keskusteluun on tullut kuitenkin uusia sävyjä. Menestymistä ja kapean kansanosan vaurastumista on alettu pitää itsestäänselvyytenä. Avuttomimpia uusliberalistisen markkinatalouden edessä ovat ne, joiden taloudelliset vaihtoehdot ja edellytykset ymmärtää paremmasta ovat heikot. (Järvinen 2010: 236.)

Yhteiskuntaluokkien merkitys nykypäivän Suomessa on siis nähdäkseni suuri. Merkitystä korostavat yhteiskuntaluokkien perustavanlaatuisen roolin yhteiskunnan toiminnan kannalta sekä suomalaisessa yhteiskunnassa tapahtuneet muutokset.

3. BOURDIEUSTA, SOSIAALISESTA PÄÄOMASTA JA LUOKKA-ASEMAAN VAIKUTTAVISTA TEKIJÖISTÄ

3.1. Pierre Bourdieun käsitys yhteiskunnan rakentumisesta

Ranskalainen sosiologi Pierre Bourdieu on ollut 1980-luvulta lähtien yksi viitatuimmista sekä sovelletuimmista sosiologeista (Mäkelä 1994: 243). Bourdieu on tullut yleisesti tunnetuksi teoriasta, jonka mukaan yhteiskunta koostuu erilaisista kentistä, joilla yhteiskunnassa elävät ihmiset käyvät jokapäiväistä kamppailua vallasta sekä pääomista (Roos 2011). Bourdieu jakaa pääoman lajit kolmeen peruslajiin eli taloudelliseen, kulttuurilliseen sekä sosiaaliseen pääomaan (Ruuskanen 2002: 16).

Bourdieun ajattelu perustuu ideaan yhteiskunnassa jatkuvasti vallitsevasta kilpailusta yksilöiden kesken. Kilpailussa pärjää parhaiten se, joka omaa eniten eri kentillä vaadittavia resursseja, kuten esimerkiksi sosiaalista pääomaa. Suhteessa mahdollisuuksien tasa-arvon käsitteeseen ilmenevät pääomien lajit mielenkiintoisessa valossa. Voidaanko yhteiskuntaa pitää tasa-arvoisena edes teoriassa, jos yksilön sijoittumista ohjaavat hyvinkin vahvasti sellaiset tekijät, joihin ei ole suoranaista vaikutusmahdollisuutta?

Kenttä on Bourdieun keskeisimpiä käsitteitä. Yhteiskuntamme on täynnä lukuisia erilaisia kenttiä, kuten esimerkiksi taiteiden kenttä, sosiologian kenttä ja rock-musiikin kenttä. Itse asiassa koko sosiaalinen todellisuutemme rakentuu ja jakaantuu kentiksi. Yksilöt kamppailevat kentille pääsemisestä, jotta he voisivat kerätä kullekin kentälle ominaisia pääoman lajeja. Pääomien kerääminen tapahtuu niissä rajoissa, missä yksilön omat resurssit sen sallivat. Yksinkertaistettuna kenttää voidaan pitää tilana, jossa yksilöt taistelevat noudattamalla kentälle ominaisia pelisääntöjä tai mahdollisesti myös osittain rikkomalla niitä. Taistelun tarkoituksena joko muuttaa kentän rakenteita, tai säilyttää ne ennallaan. Valinta tapahtuu kentällä toimivalle edullisimman vaihtoehdon mukaan. Perimmäinen tavoite kentällä toimimiselle on siis kerätä mahdollisimman paljon kentällä toimivia pääomia ja jopa saavuttaa niiden suhteen yksinoikeus. (Wacquant 1995: 26–38.)

Jokaisella kentällä kamppaillaan lähtökohtaisesti kullekin kentälle ominaisista piirteistä, mutta tietyt pääoman lajit saattavat kuitenkin olla haluttuja useammalla kuin yhdellä kentällä samanaikaisesti. Esimerkiksi sosiaalista pääomaa on mahdollista siirtää työpaikkoihin sekä hyviin ansioihin. Taloudellisen pääoman muuntaminen kulttuurilliseksi onnistuu muun muassa kalliin ja arvostetun koulutuksen merkeissä. Pääsy korkeatasoiseen oppilaitokseen voi puolestaan avata uusia ja tärkeitä kontakteja, joita on mahdollisuus hyödyntää myöhemmin työelämässä. Koulutuksen, talouden, työelämän, sosiaalisten suhteiden, kulttuurin ja vallan kentillä tarvittavat pääomat kasautuvat täten yhteen samanaikaisesti toisiaan tukien. (Jokinen & Saaristo 2008: 177–178.)

Siitä, kenellä on oikeutta ja taitoa määritellä hyvän *maun* käsite on käyty kiistaa jo pitkään. Yleisesti ottaen hyvän maun määrittelyvalta on ollut hallitsevilla sosiaalisilla ryhmittymillä sekä korkeasti koulutetuilla ihmisillä. Yläluokan legitiimille maulle on tyypillisesti ollut ominaista hienostunut erottelu, sekä yksittäisen esteettisen kokemuksen itseisarvon ymmärtäminen. Näille perinteisessä mielessä eniten kulttuurista pääomaa omaaville ryhmittymille muoto on funktiota tärkeämpää. Taiteellinen representatio on tärkeämpää kuin kuvaus todellisesta, arkisesta elämästä. Edellä esitetty taiteen ideaali esitetään hallitsevien luokkien toimesta universaalisti pätevänä, vaikka sen taustalla piileekin sosiaalisen kilpailun taustalla oleva luokkamaku. (Jokinen & Saaristo 2008: 179.)

Muiden luokkien tehtäväksi jää tämän hallitsevan maun jäljitteleminen. Keskiluokka pyrkii jäljittelemään makukäytännöissä yläluokkaa. Jäljittely ei kuitenkaan tapahdu taiteesta nauttimisen mielessä, vaan halussa erottautua. Bourdieu nimittääkin keskiluokan makua hyväksi kulttuuritahdoksi. Keskiluokalla ei kuitenkaan ole mahdollisuuksia tai edellytyksiä samanlaiseen kulttuurin läpäisemään mielipiteen varmuuteen kuin yläluokalla on. Jäljittelijät tulevat väistämättä aina perässä. Työväenluokka jää tämän kulttuurisen taiston ulkopuolelle sillä he valitsevat vain sen, mikä on välttämätöntä valita. Heidän kulttuurinen tai sosiaalinen taustansa ei Bourdieun mukaan mahdollista muunlaisia valintoja. Luokkien välistä sisäistä distinktiota tapahtuu muuallakin kuin taiteen kentällä, kuten esimerkiksi pukeutumisessa, puhetavoissa ja syömisessä. (Jokinen & Saaristo 2008: 179–180; Kahma 2011: 22.)

Kysymys siitä miten hyvän maun määrittely on sovellettavissa nykyajan moderniin, pitkälle eriytyneeseen yhteiskuntaan, on kuitenkin nähdäkseni aiheellinen. Käsitys nykyajan hallitsevasta luokasta vaihtelee, sillä median rooli nykypäivänä on voimistunut vahvasti. Nähdäkseni suhteessa hyvän maun määrittelemiseen on valta aktiivisilla sosiaalisen median käyttäjillä. Tähän ryhmään kuuluvat esimerkiksi bloggaajat, jotka etenkin muotiin, tyyliin ja sisustukseen liittyvissä teemoissa ovat yleensä nuoria naisia. Ne, jotka kykenevät hallitsemaan sosiaalista mediaa, ovat kykeneviä luomaan myös uusia käyttäytymisnormistoja. Käsitys hallitsevasta yläluokasta on täten muuttunut mielestäni suuresti. Mielenkiintoiseksi kysymykseksi nouseekin median kasvavan roolin vaikutukset yksilöiden primaari- ja sekundaarisosialisaatioon, sekä tasa-arvoon ja välittämiseen (Näre 2005).

Habituksen käsite yhdistää samaksi kokonaisuudeksi yhteiskunnan objektiiviset rakenteet, sekä toimijoiden subjektiivisen osan niiden sisällä. Habitus tarkoittaa taipumusten ja käyttäytymismuotojen muodostamaa kokonaisuutta, jonka ihmiset saavat toimiessaan yhteiskunnassa. Se heijastelee vahvasti niitä asemia, joita ihmisellä on hallussaan. Asemat ovat tulosta siitä missä yhteiskuntaluokassa ihmiset ovat kasvatettu, esimerkiksi työväenluokkaisessa esikaupungissa, vai keskiluokkaisessa ympäristössä. (Bourdieu 2000: 19.)

Habituksen ongelma piilee siinä, että primaarihabituksen muodossa se on syntynyt jo varhaislapsuuden sellaisissa strukturoivissa rakenteissa, jotka ovat tällä hetkellä jo menneisyyttä. Täten niihin ei voida enää vaikuttaa. Lapsuuden sosiaalistajien vaikutuksen muodossa toimijassa ilmenee myös sukupolvittaisen jatkuvuuden piirteitä. (Siisiäinen 2005: 97.) Thomas Berger ja Peter Luckmann (1966: 151) liittävät varhaislapsuuden strukturoivat rakenteet primaarisosialisaation käsitteeseen.

Tämä seikka korostuu tilanteessa, missä yhteiskunta joutuu nopeiden muutoksien alaisuuteen. Tällöin joidenkin toimijoiden tai ryhmien pääomat voivat heiketä, tai vahvistua. Pääomien suhteissa tapahtuvat muutokset johtavat siihen, että toimijat huomaavat habituksensa ja kentän olosuhteiden joutuneen ristiriitaan. Tilanteeseen reagoiminen riippuu vahvasti yksilön tai ryhmän omaamista taloudellisen, sosiaalisen ja kulttuurilli-

sen pääomien määrästä ja laadusta, jotka ovat osittain primaarisosialisaation tulosta. Reaktiot voivat vaihdella vastarinnasta aina vetäytymiseen, tai uuteen tilanteeseen sopeutumiseen. Bourdieun teoria korostaa vahvasti yhteiskunnassa tapahtuvia kriisejä ja tilanteita, joissa toimijat huomaavat joutuneensa uuteen tilanteeseen. (Siisiäinen 2005: 97.)

Tilanne, missä Bourdieu käynnistää keskustelun *vallan* eri ilmenemismuodoista sekä yleensäkin herruudesta, lähtee liikkeelle tilanteesta, missä ympärillä oleva maailmamme koetaan kyseenalaistamattomana sekä täydellisenä. Tätä yhteiskunnassa vallitsevaa tilaa Bourdieu nimittää doksaksi. Tällainen tilanne on mahdollista lähinnä hyvin alkukantaisissa yhteiskunnissa, joissa vuorovaikutus perustuu hyvin pitkälle kasvokkaisuuteen. Koska doksa itsessään on kyseenalaistamaton tila, sen kritisointi on mahdollista ainoastaan heterodoksian tilassa. (Saaristo & Jokinen 2008: 172.)

Heterodoksian voisi kääntää tarkoittamaan tilaa, jossa ihmiset alkavat syystä tai toisesta kritisoidaan vallalla olevia valtakäytäntöjä ja sosiaalisen järjestyksen mielekkyyttä. (Saaristo & Jokinen 2008: 172.) Bourdieun mukaan heterodoksian tilassa rakenteiden luonnollisuus rikkoutuu sekä todellisuuden oikea luonne paljastuu esille (Bourdieu 1977: 166–169). Ortodoksialla tarkoitetaan Bourdieun mukaan nyt jo paljastetun doksan tilalle tullutta korviketta. Se on hallitsevien luokkien yritys saada aikaan uusi doksa jäljittelemällä sekä rationalisoimalla sitä (Saaristo & Jokinen 2008: 173). Doksan, heterodoksian sekä ortodoksian käsitteet ovat looginen osa Bourdieun ajattelua. Niiden avulla yhteiskunnassa piilevä luokkaluonne tulee hyvin esiin suhteessa Bourdieun omaan ajatteluun.

Modernissa yhteiskunnassa doksan, heterodoksian ja ortodoksian väliset suhteet ovat kuitenkin hyvin monimutkaisia. Modernit yhteiskunnat ovat pitkälle eriytyneitä, eli differentioituneita. Tällöin ne ovat jakautuneet useisiin kenttiin, joissa kamppailua käydään kullekin kentälle ominaiseen tapaan. Taistelu kentillä voi rakentua ja perustua kuitenkin niin hienovaraisille erotteluille, etteivät osapuolet edes välttämättä itse ymmärrä käyvänsä taistelua. (Saaristo & Jokinen 2008: 174.) Suhteessa asuinalueilla ilmeneviin luokkatietoisuudesta vihjaaviin merkkeihin tämä huomio nousee mielestäni tärkeäksi.

Asuinalueet ja lähiöt ovat modernin yhteiskunnan tuotosta, joten niissä ilmenevät mahdolliset luokkatietoisuutta kuvastavat merkit ja vihjeet eivät välttämättä aukene eteemme selkeinä kokonaisuuksina.

Bourdieuille *yhteiskuntaluokka* koostuu ihmisistä, joilla on yksilölliset erot huomioon ottaen samanlainen habitus ja asema kentillä. Bourdieu yhdistää yhteiskuntaluokan käsitteessään siis yksilön aineelliset olot ja elämäntavan, joista on johdettavissa luokkahabituksen käsite. Bourdieu korostaa riippumattomien ja riippuvien variaabeleiden muodostamaa erottelematonta kokonaisuutta, jotka muodostavat homologian. Se tarkoittaa käytännössä sitä, että ihmisen luokka-asema säätelee voimakkaasti esimerkiksi oopperassa käymistä: akateemisesti koulutetut naiset käyvät Bourdieun mukaan enemmän oopperassa, kuin peruskoulutuksen saaneet miehet. Näin nähtynä luokka-asema ja sukupuoli ovat riippumattomia muuttujia ja oopperassa käynti riippuva. Toisaalta, oopperassa käymisellä voidaan myös yrittää osoittaa ja korostaa oma luokka-asemaansa. Tällöin riippumaton ja riippuva muuttuja vaihtavat paikkaa. (Saaristo & Jokinen 2008: 175; Toivonen 2010: 209–210.)

Pääoman käsite yleisellä tasolla on Bourdieulle kasautunutta työtä joko materian, tai sisäistetyssä tietojen ja taitojen muodossa. Yhteiskunnan voimavarojen haltuunotto on mahdollista yksilöille ja ryhmille pääomien kautta. Pääoma on voima, joka esiintyy objektiivisissa ja subjektiivisissa rakenteissa. Samanaikaisesti pääoma on myös sosiaalisen maailman sisäisten säännönmukaisuuksien perustava periaate. Bourdieu vertaa ruletin pelaamista ja pääomien keräämisen logiikkaa toisiinsa siten, että ruletissa on mahdollisuus voittaa ja samalla nostaa omaa sosiaalista statustaan silmänräpäyksessä. Suhteessa pääomiin tämä logiikka ei toimi. Pääomien kerääminen objektivoitussa tai sisäistetyssä muodossa vaatii aikaa, eikä niistä saatavat ”hyödyt” tule esiin heti. Pääomaa voidaan kuvata asioiden objektiivisuudessa piileväksi voimaksi, joka huolehtii siitä, että kaikki asiat eivät ole samalla tavalla mahdollista, tai samalla tavalla mahdotonta. (Bourdieu 1983: 183.)

Taloudellinen pääoma heijastuu Bourdieun mukaan vahvasti yksilön omaamaan varallisuuteen sekä taloudelliseen valtaan. Tavallisesti taloudellinen valta on institutionalisoitunut omistusoikeudeksi, kuten esimerkiksi osakkeiksi. Bourdieun taloudellisen pääoman käsite on peräisin Marxilta. Käsitteen laajentamisessa nousee kuitenkin myös Weberin luokkateoria tärkeäksi klassiseksi esikuvaksi. (Jokinen & Saaristo 2008: 177; Siisiäinen 2005: 91.)

Bourdieulle taloudellinen pääoma näyttyy muiden pääomalajien perustana. Tämä huomio taloudellisesta pääomasta nousee mielenkiintoiseksi suhteessa siihen, että Bourdieu ei kuitenkaan käsittele taloudellisen pääoman käsitettä mitenkään laajasti. Bourdieun kiinnostus sosiaalisesta ja kulttuurillisesta pääomasta on paljon vahvempi. (Saaristo & Jokinen 2008: 177).

Kuten aikaisemmin todettua, taloudellisen pääoman avulla on mahdollista kasata myös muita pääoman lajeja. Taloudellisen pääoman valta ja vaikutus näyttävätkin parhaiten juuri tässä valossa. Sen kyky muuntautua muiksi pääoman lajeiksi tekee siitä tärkeän ja tavoitellun pääoman lajin. Taloudellisen pääoman likvidilla muodolla on erityisominaisuuksia, joiden takia sen muuntautuminen muiksi pääoman lajeiksi helpottuu. Rahalla on mahdollista ostaa kulttuurillisia esineitä, sekä tietyissä määrin koulutusta. Esimerkiksi taide-teosten ostaminen, sekä yliopistojen valmennuskursseille pääseminen ovat esimerkkejä taloudellisen pääoman antamista mahdollisuuksista. (Siisiäinen 2005: 94.)

Taloudellisen pääoman muuntautuminen sosiaaliseksi pääomaksi on mahdollista ajankäytön säätelyn, sekä muiden kiinnostuksen ja huomion ostamisen muodossa. Ilmaisen ajankäytön mahdollisuus perustuu sille, että taloudellisen pääoman avulla on mahdollista ostaa toisten aikaa käytettäväksi, mikä mahdollistaa oman tai läheisten sosiaalisen pääoman kasvattamisen. Kaikkea rahalla ei kuitenkaan voi ostaa. Esimerkiksi äkkirikaiden nousukkaiden on vaikeaa päästä osaksi sivistyneistöä tai yhteiskunnan kermää. Suvun perinteet, ylhäinen menneisyys, sekä käyttäytymistäipumukset eivät ole ostettavissa rahalla. (Jokinen & Saaristo 2008: 178; Siisiäinen 2005: 94.)

Kulttuurinen pääoma näyttäytyy kolmella tavalla. Ensiksikin se on ruumiillistunutta, mikä tarkoittaa habitukseen sisäistyneitä taitoja ja valmiuksia. Niihin kuuluvat tärkeänä osana yksilön eleet, sekä tavat puhua ja toimia. Toiseksi kulttuurinen pääoma näyttäytyy materian muodossa, kuten esimerkiksi kirjahyllyssä olevina kirjoina tai levykokoelmina. Tämä kulttuurisen pääoman muoto vaatii taloudellisen pääoman olemassaoloa. Kolmanneksi kulttuurinen pääoma on institutionalisoitunutta. Silloin se näyttäytyy esimerkiksi tutkintojen ja oppiarvojen muodossa. Tällöin kulttuurisen pääoman toiminta on sisäänrakennettu hallitseviin koulutuksen ja kasvatuksen oppilaitoksiin. (Jokinen & Saaristo 2008: 92, Siisiäinen: 2005: 92.)

Koulutuksen, kasvatuksen ja kulttuurituotannon instituutioiden käytännöissä heijastuu vallitseva kulttuuripääoman muoto. Kulttuurijärjestöt ovatkin hyvin keskeisiä kulttuurillisen pääoman kasaamisen muotoja. Kulttuurinen pääoma sisäistetään jo primaarisosialisaation kautta varhaislapsuudessa. Habituksen muodossa kulttuurinen pääoma on strukturoitu rakenne, jolla on kyky tuottaa käytäntöjä ja sitä kautta uusia rakenteita. Kulttuurisen pääoman keskeinen idea on myös se, että sen kasaaminen vaatii aikaa. Tällöin korostuu vahvasti yksilön perhetaustan merkitys. (Siisiäinen 2005: 92–93.)

3.2. Sosiaalinen pääoma

Sosiaalisen pääoman käsite ei ole historiallisessa mielessä kovinkaan vanha. Termin satunnaista käyttöä on esiintynyt aina 1800-luvulta lähtien talous- ja yhteiskuntatieteissä. Nykypäivän keskustelu sosiaalisesta pääomasta sai varsinaisesti alkunsa 1970- ja 1980-luvuilla, jolloin James Coleman ja ranskalainen Pierre Bourdieu ottivat käsitteen tarkempaan käsittelyyn. (Ruuskanen 2002: 6.) Laajempaa huomiota termi sai vasta 1990-luvulta lähtien, jolloin yhdysvaltalainen Robert Putnam hyödynsi käsitettä Italiaa koskevissa tutkimuksissaan. (Iisakka 2004.)

Käsitteenä sosiaalinen pääoma on siis varsin tuore ja sitä onkin käsitelty ahkerasti yhteiskuntatieteellisessä keskustelussa noin 20 vuoden ajan. Sosiaalisen pääoman käsitteen laajempaan hyödyntämiseen on ryhdytty vasta viimeaikoina, vaikka sen olemassaolo on

tiedostettu jo pidempään. Käsitteen suosion kasvu on kuitenkin ollut suurta. Terminä sosiaalinen pääoma on nykyään saavuttanut jo vahvan aseman. Lisäksi sosiaalisen pääoman mittaaminen on herättänyt laajaa mielenkiintoa. (Iisakka 2004.)

Luottamus on yksi sosiaaliseen pääomaan kiinteästi liittyvistä peruskäsitteistä. Miten luottamus syntyy, ja mikä on sen merkitys sosiaaliselle pääomalle? Mäkelän ja Ruokosen (2005: 23) mukaan yksilöiden väliset jatkuvat siteet ovat luottamuksen synnylle tärkeitä. Tällöin sosiaalisen vuorovaikutuksen osapuolten toiminta sosiaalisissa tilanteissa muuttuu ennustettavaksi siten, etteivät osapuolet toimi lyhyellä aikavälillä omaa etuaan maksimoiden. Luottamus voi perustua muun muassa toimijan ympäristön kontrolliin, missä sosiaalinen ympäristö luo sääntöjä ja normeja noudatettaviksi, vuorovaikutuksen luomaan yhteiseen identiteettiin ja yhteisön etujen asettamiseen yksilön etujen edelle. Luottamuksen käsite suhteessa sosiaalisiin suhteisiin on tärkeässä roolissa. Sen avulla valvonnan tarve vähenee sekä tulevaisuuden ennustaminen paranee. Sosiaalisiin suhteisiin mahdollisesti liittyvä satunnaisuus ja kompleksisuus vähenevät, mistä on seurauksena vuorovaikutuksen ja yhteistyön paraneminen (Mäkelä & Ruokonen 2005: 23–24). Suhteessa sosiaalisesta pääomasta käytyyn keskusteluun tärkeitä ja kiinnostavia luottamukseen liittyviä kysymyksiä ovat muun muassa luottamuksen määrittely, luottamuksen luominen sekä luottamuksen laji (Mäkelä & Ruokonen 2005: 36).

Colemanin (1988: 102–103) mukaan sosiaaliseen pääomaan liittyy keskeisesti vastavuoroisuuden periaate. Tämän tyyllisessä yhteiskunnassa toimijoiden suhteita määrittää normatiivinen olettaus vastapalveluksen tekemisestä. Luottamuksen käsite tulee tässä kohdin erittäin tärkeäksi. Luottamus toimii sillan rakentajana palveluksen ja vastapalveluksen välisen ajallisen matkan yli. Palveluksen tekijä luottaa siihen, että saa tulevaisuudessa vastapalveluksen tekemästään palveluksesta (Mäkelä & Ruokonen 2005: 24). Colemanille luottamus on sosiaalisen pääoman tukipilari. Se helpottaa tietyissä sosiaalisessa rakenteessa elävien ihmisten toimintoja (Ilmonen 2002: 136).

Ilmosen (2005: 48) mukaan koko sosiaalisen pääoman käsite muuttuu käyttökelvottomaksi, jos sosiaalisissa suhteissa ei ole luottamusta mukana. Hän käsittää sosiaalisen pääoman taloudelliseen pääomaan verrattavana resurssina, josta ei ole hyötyä yksilölle

eikä yhteisölle, jos ei ole olemassa tarpeeksi luottamuksellisia suhteita, jotka sallivat sen täydellisen hyödyntämisen (Ilmonen 2005: 47–48). Luottamus on kollektiivinen varanto, joka mahdollistaa sosiaalisen pääoman toimimisen pääomana. Luottamus ja vastavuoroisuus ovat sosiaaliseen pääomaan erottamattomasti liittyviä käsitteitä (Ilmonen 2005: 48). Mitä suurempi yhteisön välisten toimijoiden luottamus on, sitä halukkaampia yhteisön jäsenet ovat auttamaan toisiaan. Luottamuksen avulla yksittäinen verkoston toimija pystyy laajentamaan toimintansa piiriä (Ilmonen 2005: 50).

Verkostoitumisesta ja verkoston käsitteestä on tullut viime vuosien aikana yksi yhteiskuntatieteiden muodikkaimmista termeistä. Syitä tähän voidaan nähdä monia. Globalisaatiokehitys, tietoverkkojen kasvu, yksityisen ja julkisen välisen eron hämärtyminen sekä yleinen yhteiskunnan eriytyminen ovat kaikki olleet osaltaan syinä verkoston käsitteen yleistymiseen (Mattila & Uusikylä 1999: 7).

Verkoston perusrakenne koostuu toimijoista eli solmuista, jotka yhdistyvät suhteiden kautta toisiinsa. Solmuja voivat olla esimerkiksi yksittäiset ihmiset, yritykset tai valtiot. Näiden toimijoiden välisiä suhteita puolestaan voi olla monenlaisia. Ne saattavat perustua esimerkiksi rooleihin, yhteenkuuluvuuteen, vuorovaikutukseen sekä kaupankäyntiin. (Kankainen & Salminen 2011.)

Suhteessa sosiaaliseen pääomaan verkostotutkimukset voidaan jaotella toimijoiden rakenteellisiin verkostoasemiin sekä verkostoista saatavilla oleviin resursseihin. Rakenteellisilla verkostoasemilla tarkoitetaan esimerkiksi sosiaalisten suhteiden vahvuutta. Tällöin tarkastelu keskittyy joko yksilöiden välisten vahvojen siteiden, tai niin sanottuihin heikkojen siteiden tutkimiseen. Vahvat ja heikot sosiaaliset siteet viittaavat hyvin pitkälti Robert Putnamin sitovan (bonding) ja yhdistävän (bridging) sosiaalisen pääoman käsitteisiin. Näistä vahvat siteet liittyvät läheisemmin itse sosiaalisten verkostojen rakenteisiin. Heikot sosiaaliset siteet taas puolestaan ovat sosiaalisessa rakenteessa strategisesti tärkeitä. (Kankainen & Salminen: 2011.) Toinen lähestymistapa painottaa verkostokontaktien myötä toimijoille avautuvia resursseja ja variaatioita sosiaalisissa suhteissa. Tämä tarkoittaa sitä, että sosiaalinen pääoma ilmenee niissä resursseissa, jotka

verkostokontakteilla ovat hallussaan tai joihin heidän kauttaan on pääsy (Kankainen & Salminen: 2011).

Pierre Bourdieun näkemys *sosiaalisesta pääomasta* korostaa toimijoiden välistä kamppailua. Bourdieun mukaan sosiaalinen pääoma nähdään yksilön tai ryhmän resurssina, jota hyödynnetään keskinäisessä kilpailussa. Kamppailua käydään myös ryhmien sisällä, eikä pelkästään yksilöiden välillä. Bourdieulle sosiaalinen pääoma on vahvasti sidoksissa yksilöiden jäsenyyteen muiden samankaltaisten ihmisten muodostamissa verkostoissa. Sosiaalinen pääoma nähdään siis yhtenä resurssina, jonka avulla kentillä käydään taistelua. (Iisakka 2004.)

Bourdieun teoriaa värittää idea eliitistä, joka hallitsee sosiaalisia piirejä ja suhteita. Jäsenyys jossakin tietyssä ryhmässä luo arvostusta ja luottoa sekä sisältää ryhmän jäseniä suosivia taloudellisia seurauksia. Jäsenyys ryhmässä erottaa jäsenen muista ryhmään kuulumattomista ja luo samalla yhteenkuuluvuuden tunnetta ryhmän jäsenten kesken. (Ruuskanen 2011.) Bourdieun teorian tavoitteena on liittää sosiaalinen pääoma erityisesti samankaltaisten ja toisiaan arvostavien henkilöiden verkostoon sekä paljastaa yhteiskunnan luokkaluonne (Iisakka 2004).

Jäsenyys ryhmässä tai jossain tietyssä yhteisössä ei Bourdieun mukaan kuitenkaan vielä automaattisesti takaa korkeaa sosiaalisen pääoman määrää (Ruuskanen 2002: 16). Ruuskanen (2002: 16–17) jatkaa, että sosiaalista pääomaa pystyy kasaamaan vapaasti vasta sen jälkeen, kun yksilö on ymmärtänyt sosiaaliseen pääomaan liittyvän omaa erityistä logiikkaa. Bourdieun mukaan tämä logiikka sisältää sosiaalistumisen kautta syntyvää kykyä hankkia mainetta ja kunnioitusta jollakin tietyllä kentällä, sekä kykyä hahmottaa eroja ja samankaltaisuuksia. Sosiaalisen pääoman kerääminen on siis pohjimmiltaan riippuvaista yksilön omaamista kyvyistä, joita on voitu saada siis esimerkiksi vanhemmilta, sukulaisilta, tai yhteiskunnasta. Tässä suhteessa Bourdieun idea sosiaalisesta pääomasta poikkeaa runsaasti Robert Putnamin vastaavasta, missä sosiaalinen pääoma nähdään pääasiallisesti positiivisena ja konfliktivapaana käsitteenä. (Ruuskanen 2002: 7.)

Bourdieuin teoria sosiaalisesta pääomasta nojaa siis vahvasti yksilökeskeiseen kamppailuun erilaisilla yhteiskunnan kentillä. Sosiaalinen pääoma oli Bourdieulle verkostopääomaa, toimijan tuttavien ja sukulaisten asemalla kentällä on toimijalle itselleen myös suuri merkitys. Pääsääntöisesti kyseessä on siis yksilön oma toiminnallinen resurssi. (Roos 2011.)

Sosiaalinen pääoman kiteytys näyttäytyy Bourdieun mukaan muodollisissa ja epämuodollisissa suhdeverkostoissa, jotka pitävät yllä sosiaalisia velvollisuuksia ja oikeuksia. Yksinkertaisesti sanottuna yksilöllä on sitä enemmän sosiaalista pääomaa, mitä enemmän hänellä on sosiaalisia kontakteja vaikutusvaltaisiin ihmisiin. Sosiaalista pääomaa ovat siis toisin sanoen toimijan verkostot, paikka näissä verkostoissa, sekä kyky hyödyntää niitä. (Saaristo & Jokinen 2008: 177.)

Sosiaalista pääomaa voidaan tarkastella lisäksi myös yhteisöllisestä näkökulmasta. Erityisesti yhdysvaltaisen sosiologin Robert Putnamin teoriat sosiaalisesta pääomasta ja yhteisöistä nousevat tässä yhteydessä oleellisiksi. Putnamin (2000: 19) mukaan koko sosiaalisen pääoman teorian ydin on siinä, että sosiaalisilla suhteilla ja verkostoilla on yhteiskunnassa arvoa. Sosiaalinen pääoma viittaa yksilöiden kesken vallitseviin yhteyksiin, vastavuoroisuuteen liittyviin normeihin sekä luottamukseen. Sosiaalinen pääoma on resurssi, jonka lähtökohtana on tiivis verkosto (Ruuskanen 2002: 13). Putnamille sosiaalinen pääoma muodostuu aktiivisten ihmisten toiminnasta kansalaisyhteiskunnassa, jonka vakiintuminen luo yleistä luottamusta sekä toimii parhaimmassa tilanteessa koko yhteiskuntaa kokoavana julkishyödykkeenä (Ruuskanen 2002: 15–16).

Yksilöt muodostavat yhteyksiä, jotka perustuvat lähtökohtaisesti omiin intresseihin. Esimerkiksi verkostoitunut työnhakija saa mahdollisesti töitä sen perusteella, keitä hän tuntee. Putnam (2000) painottaa erityisesti yhteisöllistä näkökulmaa suhteessa sosiaaliseen pääomaan. Sosiaalinen pääoma pitää sisällään tekijöitä, jotka vaikuttavat koko yhteisöön. Täten kaikki sosiaalisen pääoman mukanaan tuomat hyödyt ja haitat eivät kohdistu vain yksilöön joka toimii aktiivisesti yhteisön sisällä. (Putnam 2000: 20.) Putnamin mukaan hyvin verkostoitunut yksilö huonosti verkostoituneessa yhteisössä ei ole niin tehokas kuin hyvin verkostoitunut yksilö hyvin verkostoituneessa yhteisössä. Tämä

näkökulma painottaa erityisesti sosiaalisen pääoman yhteisöjä sekä koko yhteiskuntaa edistäviä ja parantavia puolia. (Putnam 2000: 20.)

Putnam käsittää yleisellä tasolla sosiaalisen pääoman vahvasti positiivisena sekä konfliktivapaana käsitteenä. Tässä kohdin Putnam poikkeaa merkittävästi edellä esitetyistä Bourdieun teorioista. Hänen mukaansa sosiaaliseen pääomaan vahvasti liittyviä positiivisia seikkoja ovat muun muassa kollektiivisten ongelmien ratkaisu, yhteisöjen vuorovaikutuksen parantaminen luottamuksen ja kanssakäymisen avulla sekä informaation kulun parantaminen. Hän liittää sosiaalisen pääoman positiivisiin vaikutuksiin lisäksi psykologiset ja biologiset vaikutukset jotka parantavat ihmisten terveyttä ja yleistä elämänlaatua. Sosiaalinen pääoma lisää myös ihmisten ymmärrystä siitä, että he ovat pohjimmiltaan riippuvaisia toisistaan. Sosiaalisesti aktiiviset ihmiset ottavat paremmin muut ihmiset huomioon ja ovat vähemmän kyynisiä sekä enemmän empaattisia toisten ihmisten murheille. (Ruuskanen 2002: 7.) Koulun keskeyttäminen on Putnamin (2000: 297) mukaan harvinaisempaa niillä alueilla, joilla sosiaalisen pääoman määrä on suuri. Väkivaltarikokset sekä yleinen väkivaltaisuus ovat korkean sosiaalisen pääoman alueilla vähäisempiä (Putnam 2000: 308–311).

Putnam ottaa huomioon kuitenkin myös sosiaaliseen pääomaan liittyvät negatiiviset ominaisuudet. Verkostot ja vastavuoroisuuden normit ovat yleisellä tasolla yhteisöön kuuluville hyviä asioita, mutta asia ei välttämättä ole aina niin suhteessa toimijoihin yhteisön ulkopuolella. Sosiaalisen pääoman ulkoiset vaikutukset voivat joskus olla jopa negatiivisia. Esimerkeiksi negatiivista sosiaalista pääomaa tuottavista järjestöistä Putnam mainitsee muun muassa rikollisjengit, voimakastahtoisien eliitin sekä rasismiin ja väkivaltaan tukeutuvat järjestöt, kuten Ku Klux Klanin. Sosiaalinen pääoma toimii tässä suhteessa kuten muutkin pääoman lajit. Myös sitä voidaan käyttää pahantahtoisesti epäsosiaaliin tarkoituksiin. Putnam lisää, että sosiaalisesta pääomasta tulisi pystyä maksimoimaan sen positiiviset vaikutukset ja siihen liittyvät negatiiviset vaikutukset tulisi pystyä minimoimaan. Läheisten tukea, luottamusta sekä yhteistyötä tulisi vahvistaa, ja korruptiota, ryhmäkeskeisyyttä sekä lahkoutumista heikentää. (Putnam 2000: 21, 22.)

Sosiaalisella pääomalla voi Putnamin (2000: 22) mukaan olla erilaisia muotoja, jotka poikkeavat toisistaan sosiaalisen suhteen syvyyden sekä virallisuuden mukaan. Tiheästä, syvästä ja intensiivisestä sosiaalisesta suhteesta Putnam mainitsee esimerkkinä työntekijöiden muodostaman toiminnaltaan aktiivisen pienen yhteisön. Kaukaisen tuttavan tervehtiminen kaupassa puolestaan on esimerkki yksinkertaisemmasta ja samalla yksipuolisemmasta sosiaalisen pääoman muodosta.

Tiheitä ja syviä sosiaalisen pääoman muotoja Putnam kutsuu sitoviksi (bonding). Sitova sosiaalinen pääoma mahdollistaa tiheän ja kiinteän yhteisön vastavuoroisuutta sekä toimintaa. Sitova sosiaalinen pääoma on lisäksi sisäänpäin suuntautunutta ja se on yleistä homogeenisissä ryhmissä. Sitovalle sosiaaliselle pääomalle vastakohtana toimii yhdistävä (bridging) sosiaalinen pääoma. Putnamin mukaan yhdistävä sosiaalinen pääoma on ulospäin suuntautunutta ja se yhdistää ihmisiä yli rajojen. Tästä esimerkkinä Putnam mainitsee erilaiset yhdistykset, liikkeet ja uskonnolliset yhteisöt. Yhdistävän sosiaalisen pääoman muoto tulee tarpeelliseksi siinä vaiheessa, kun halutaan suuntautua yhteisön ulkopuolelle, levittää informaatiota ja hankkia vaikutteita muualta. Putnam liittyy sitovaan sosiaaliseen pääomaan myös negatiivisia piirteitä. Ryhmän sisäisen uskollisuuden ja luottamuksen lisäksi sitova sosiaalinen pääoma voi luoda ryhmän ulkopuolelle kohdistuvaa vihaa ja pahansuopaisuutta. Monissa olosuhteissa molemmat sosiaalisen pääoman muodot pitävät sisällään kuitenkin vahvoja sosiaalisia vaikutuksia (Putnam 2000: 22–23.)

3.3. Sosiaalinen pääoma yhteisöjen ja asuinalueiden voimavarana

Sosiaalisen pääoman ymmärtäminen Robert Putnamin mukaisesti konfliktivapaana käsitteenä, joka edistää yhteisön informaationkulkua ja yhteisöjen vuorovaikutuksen parantamista luottamuksen ja kanssakäymisen avulla, tekee siitä tavoitellun pääoman lajin suhteessa yhteisöjen ja ryhmien toimintaan. Yhteisöllisyyden rapautumisesta modernissa yhteiskunnassa on kuitenkin monia merkkejä. Esimerkiksi Putnamin huoli amerikkalaisen yhteiskunnan muuttumisesta sosiaalisen aktiivisuuden suhteen huonompaan suuntaan tulee esille hänen Yhdysvaltoja koskevissa tutkimuksissaan (Ilmonen 2005: 45;

Putnam 2000.) Postmoderniin yhteisöllisyyteen kuuluu vahvasti yksilöiden liikkuvuus eri yhteisöjen välillä, sekä yksilön oman hyvinvoinnin korostaminen. Perinteinen yhteisöllisyys on kadonnut. (Harju 2008). Kysymys sosiaalisen pääoman mahdollisuuksista ja vaikutuksista nousee ajankohtaiseksi nykyajan modernissa ja pitkälle eriytyneessä yhteiskunnassa.

Yksityisyys näyttäytyy paikallisyhteisöistä ja kaupunkiasumisesta käytävistä keskusteluista käsin sosiaalisten suhteiden vääristymältä, josta tulisi pyrkiä yhteisöllisyyden avulla eroon. Tällaisen ajattelutavan ongelmana voidaan kuitenkin pitää sitä, että se ei ota huomioon kaupunkiasumiseen liittyviä käytäntöjä sekä syitä niiden muodostumiseen. Yksityisyys vaatii onnistuakseen häiriöttömyyttä, tilan hallintaa sekä riittävän suurta fyysistä tilaa. Nämä mahdollistavat tietyssä mielessä omista asioista päättämisen, millä viitataan esimerkiksi siihen, paljonko naapurien kanssa halutaan olla tekemisissä. Monet kokevat kuitenkin, että yksityisyyden vastapainoksi tulisi synnyttää yhteisöllisyyttä aktivoimalla ja yhteisöllistämällä asukkaita. (Bäcklund & Korhonen 1998.)

Ihmisten sosiaaliset suhteet tietyllä asuinalueella ovat kuitenkin vain osa heidän verkostostaan. Sosiaalinen etäisyys naapureihin ei välttämättä tarkoita sitä, että sosiaalisia kontakteja ei olisi ollenkaan olemassa. Päinvastoin, yksittäisen asukkaan sosiaalinen pääoma voi olla korkea riippumatta siitä, missä määrin hän on tekemisissä asuinalueen muiden asukkaiden kanssa. Hyvän päivän tuttavuus naapureiden kanssa mahdollistaa kaupunkiasumisen tarjoaman anonymiteetin sekä yhteisöllisyyden samaan aikaan. Yhteisöllisyyden kehittyminen on mahdollista tilanteessa, missä se tulee luonnostaan ilman pakottamista (Bäcklund & Korhonen 1998.) Tämä näkökulma korostaa nähdäkseni postmodernin yhteisöllisyyden käsitettä, missä toimijat liikkuvat halutessaan eri yhteisöjen välillä sujuvasti.

Viime aikoina talouden sosiaalisista sidoksista on puhuttu runsaasti etenkin sosiaalisen pääoman yhteydessä. Sosiaaliseen pääomaan liitettyjen keskeisten argumenttien mukaan sosiaalisilla toimintaympäristön tietyillä ominaisuuksilla, kuten esimerkiksi aktiivisilla sosiaalisilla verkostoilla, vastavuoroisuutta suosivilla normeilla ja ihmisten välisellä luottamuksella on kykyä tehdä talouden ja yhteiskunnan toimintaa tehokkaammaksi. Ne

helpottavat sosiaalista koordinaatiota, minkä kautta hyödyt ovat saavutettavissa. (Ruuskanen 2005: 314.)

James Colemanin (1990: 302–307) mukaan ryhmä jonka jäsenet ovat luotettavia ja luottavat toisiinsa, voi saada huomattavasti enemmän aikaan kuin ryhmä jolta nämä ominaisuudet puuttuvat. Esimerkiksi viljelijäyhteisössä, jossa esiintyy viljelijöiden välillä luottamusta ja auttamista tekee sosiaalinen pääoma mahdolliseksi toimimisen pienemmällä koneisiin ja laitteisiin sitoutuvalla fyysis-taloudellisella pääomalla.

Ruuskanen (2005: 314) huomauttaa, että edellä esitellyn tilanteen seuraukset ovat täysin mahdollisia. Tilanne, missä kaikki pyrkivät selviytymään itse omin neuvoin, jäävät työnjako ja resurssien käyttö helposti tehottomiksi. Sen sijaan ihmisten luottaminen vastavuoroisuuteen, sekä tukeutuminen toisten apuun tehostavat yhteisön resurssien käyttöä. Sosiaalisen pääoman valjastaminen asuinalueiden voimavaraksi nousee tässä yhteydessä nähdäkseni tärkeäksi. Sosiaalisella pääomalla voi siis tietyissä olosuhteissa olla taloudellista pääomaa vahvistavia ominaisuuksia.

Sosiaalisen pääoman vaikutukset yhteisön taloudelliseen tilaan ovat siis selvät; sosiaalisella pääomalla voidaan katsoa olevan talouteen positiivisesti heijastuvia vaikutuksia. Toisaalta tulee ottaa myös huomioon sosiaaliseen pääomaan liittyvät negatiiviset seikat, jotka ovat liitoksissa esimerkiksi korruptioon, lahkoutumiseen ja ryhmäkeskeisyyteen (Putnam 2000: 22). Tällöin sosiaalinen pääoma voi palvella tietyn yhteisön omia intressejä hyvinkin vahvasti, mutta vaikuttaa negatiivisesti suhteessa ympäristöönsä.

3.4. Yksilön luokka-asemaan vaikuttavia tekijöitä

Yksilön luokka-asema ja yhteiskunnallinen sijoittuminen ovat seurausta monista eri tekijöistä, kuten esimerkiksi kasvatuksesta ja koulutuksen laajuudesta. Näkökulmat tassa-arvoisuudesta poikkeavat toisistaan kuitenkin laajasti esimerkiksi eri poliittisten ryhmien välillä. Erimielisyyksiä esiintyy muun muassa siitä, minkä ryhmien välistä tassa-arvoa yhteiskunnassa tulisi ajaa. Moderni yhteiskunta on laajasti eriytynyt, mikä tar-

koittaa tasa-arvon käsitteen laajentumista moniin eri suuntiin. Keskustelun laajentuminen näyttäytyy nykypäivänä esimerkiksi sukupuolineutraalin avioliittolain muodossa. (Erola 2009: 3.)

Mahdollisuuksien tasa-arvon käsite sen sijaan saa kannatusta laajasti myös lähtökohdiltaan erilaisissa poliittisissa puolueissa. Käsitteen mukaan jokaisella yhteiskunnan jäsenellä tulisi olla samat mahdollisuudet saavuttaa hyvinvointia riippumatta perhetaustasta, sosiaalisista suhteista ja vanhempien roolista. Lapsilla ei ole mahdollisuutta valita vanhempiaan, joten mahdollinen menestyminen yhteiskunnassa tulisi olla kiinni yksilön omista kyvyistä, taidoista ja motivaatiosta. Tämän tyylinen meritokraattinen ajatus ei kuitenkaan sisällä a priori oletuksia siitä, missä määrin lasten välille saisi syntyä eriarvoisuutta tämän jälkeen. Joka tapauksessa mahdollisuuksien tasa-arvo on useimpien mielestä mahdoton saavuttaa. Se on ideaali siitä, mitä kohti yhteiskunnan tulisi pyrkiä. (Erola 2009: 3–4.)

Yksilön luokka-asemaan vaikuttavat nähdäkseni vahvasti ensinnäkin yksilön omat vallinnat elämässä, mutta myös vahvasti perheen ja suvun tausta sekä niiden tuomat vaikutukset, jotka voivat olla luonteeltaan joko positiivisia tai negatiivisia. Sosiaaliset suhteet, taloudellinen pääoma, sekä kulttuurin arvostus ja ymmärtäminen toimivat osaltaan reitteinä tiettyyn yhteiskunnan luokkaan pääsulle.

Sosialisaation käsite viittaa siihen prosessiin, missä yksilöstä kasvaa ympäröivän yhteisön jäsen. Painopiste on ollut erityisesti yhteisön yksilöä sosiaalistavassa voimassa. Roolien siirtäminen sukupolvelta toiselle edellyttää yksilöiden hyväksyvän rooleja määrittelevät normatiiviset odotukset. Juuri tähän tarvitaan sosialisaatiota, minkä myötä yksilöt oppivat omaksumaan tarjolla olevat roolimallit ja oppivat pitämään ympärillä olevaa sosiaalisten instituutioiden järjestelmää luonnollisena. Roolit ovat institutionalisoituneet silloin, kun suurin osa yhteisöstä on sisäistänyt niiden pohjana olevat arvot. (Näre 2005; Jokinen & Saaristo 2008: 78.)

Sosialisaation käsite ei ole ollut viime aikoina kuitenkaan suosiossa, mihin osasyynä saattaa olla nyky-yhteiskunnassa vallitseva individualismin ja kilpailun ihannoiti. Mo-

dernissa yhteiskunnassa vallitsee vahvana arvona yksilön itsestä huolehtiminen ja pärjääminen. Tällöin sosialisatio saattaa tuntua joistakin kirosanalta. 2000-luvulle tultaessa ovat taloudelliset arvot nousseet yhä tärkeämmiksi menestyksen mittareiksi. Sosiaalisaatioon vahvasti liittyvä tasa-arvon käsite onkin ristiriidassa talouteen vahvasti liittyvän kilpailun käsitteen kanssa. Lisäksi sosiaalisen pääoman käsitteen saama valtava suosio viime vuosien aikana on osaltaan syönyt sosialisatioon käsitteen saamaa huomiota. (Näre 2005.)

Primaarisosialisatiolla tarkoitetaan yksilön ensimmäistä, lapsuuteen sijoittuvaa sosialisatiota, jonka kuluessa hänestä tulee yhteiskunnan jäsen. Jokainen yksilö syntyy objektiiviseen todellisuuteen, jossa hän kohtaa sosiaalistamisesta huolehtivat ”merkitykselliset toiset”, eli yleensä vanhemmat. Lapsi ei kykene valitsemaan näitä merkityksellisiä toisia. Tällöin lapsen objektiivisena todellisuutena ilmentyvätkin heidän tilannemääritelmänsä. Välitysprosessin avulla lapselle muokataan sitä maailmaa, jossa vanhemmat ovat eläneet. He valikoivat siitä yksilöllisten ominaispiirteiden mukaisesti elementtejä oman yhteiskunnallisen aseman ja elämänhistorian perusteella. (Berger & Luckmann 1966: 149.) Bourdieun kulttuurisen pääoman käsite nousee nähdäkseen oleelliseksi suhteessa primaarisosialisaatioon, sillä erityisesti kulttuurinen pääoma sisäistetään kasvatuksen myötä varhaislapsuudessa. Tällöin primaarisosialisatio vaikuttaa nähdäkseen suoraan niihin käyttäytymisnormeihin, joita yksilö kykenee myöhemmällä iällä toteuttamaan.

Sosiaalinen maailma suodattuu täten lapselle tämän kaksoisvalikoivuuden läpi. Lapsi joka syntyy alempaan yhteiskuntaluokkaan, omaksuu luokalle tyypillisen suhtautumisen sosiaaliseen maailmaan. Tämän lisäksi lapsi oppii tämän suhtautumisen vanhempiansa erityislaatuisessa muodossa. Näin ollen alaluokassa elävä lapsi elää maailmassa, joka poikkeaa suuresti yläluokan lapsien vastaavasta, mutta myös maailmassa, joka voi poiketa huomattavasti myös samassa alemmassa luokassa elävän naapurin lapsen maailmasta. (Berger & Luckmann 1966: 150.)

Primaarisosialisatio sisältää kuitenkin muutakin kuin kognitiivista oppimista, sillä se tapahtuu olosuhteissa, joissa vallitsee vahva emotionaalinen lataus. Berger ja Luckman-

nin (1966: 150) mukaan tunteenomainen kiintymys merkityksellisiin toisiin on yksilön tiedollisen oppimiskyvyn kannalta tärkeä edellytys. Lapsi sisäistää rooleja ja asenteita ja liittää niitä osaksi omaa toimintaansa. Vanhempiin samaistumisen kautta lapsi kykenee hankkimaan subjektiivisesti vakaan ja uskottavan identiteetin. Yksilön minästä muodostuu reflektiivinen muodostuma, joka heijastelee vanhempien ja kasvattajien siihen kohdistamia asenteita – yksilöstä tulee siis se, miksi häntä kutsutaan.

Kun primaarisosialisaatio etenee, se saavuttaa vaiheen missä vanhempien roolien ja asenteiden tulkitseminen laajenee tulkintaan rooleista ja asenteista yleensä. Tätä vaihetta, missä konkreettisten läheisten ihmisten rooleja ja asenteita tulkitaan laajemmassa mielessä, kutsutaan ”yleistyneeksi toiseksi”. Sen muodostuminen tarkoittaa sitä, että yksilö ei samaistu enää pelkästään vanhempiinsa, vaan myös muihin yhteiskunnan jäseniin ja koko yhteiskuntaan yleensä. Yksilöllä on nyt käytettävissään identiteetti suhteessa merkityksellisiin toisiin, sekä identiteetti yleensä, joka pysyy samana riippumatta siitä keitä toisia ihmisiä hän kohtaa. (Berger & Luckmann 1966: 151.)

Primaarisosialisaatiossa ei ole samaistumisen ongelmaa, sillä lapsi ei kykene valitsemaan vanhempiaan. Yhteiskunta antaa sosiaalistettavalle merkitykselliset toiset sattumanvaraisesti. Ihmisen tulee pärjätä vanhemmilla, jotka hänellä on. Vanhemmat määräävät pelin säännöt. (Berger & Luckmann 1966: 153.) Tämä näkökulma tulee mielenkiintoiseksi suhteessa tasa-arvon käsitteeseen ja väittämään, jonka mukaan huono-osaisuus on suurimmaksi osaksi ihmisen omaa aikaansaannosta. Kyse on kuitenkin hyvin paljon onnesta ja sattumasta.

Primaarisosialisaatio päättyy silloin, kun yksilö on ottanut subjektiivisesti haltuunsa oman minuuden ja muun maailman. Se edellyttää yleistyneen toisen käsitteen vakiintumista yksilön tietoisuudessa. Yhteiskunnan, identiteetin ja todellisuuden sisäistäminen ei ole tapahtumana kertaluontoinen. Sosialisaatio ei ole koskaan kaikenkattavaa eikä saavuta päätepistettään. Tällöin ongelmaksi voi muodostua se, miten yksilö kykenee myöhemmissä elämänvaiheissa sisäistämään uusia yhteiskunnallisia ilmiöitä. (Berger & Luckmann 1966: 156.)

Sekundaarisosialisaatiolla tarkoitetaan primaarisosialisaation varaan rakentuvaa tapah-
tumasarjaa, jossa jo sosiaalistettu yksilö johdatetaan kohti eriytyneitä merkitysmaailmo-
ja ja joissa yksilö sosiaalistuu erityisesti rooleihin. Institutionaalisten ja instituutioperus-
taisten osamaailmojen sisäistäminen kuuluu myös sekundaarisosialisaatioon. Sen laa-
juus ja luonne riippuvat vahvasti kunkin yhteiskunnan työnjaon eriytyneisyydestä, sekä
tiedon yhteiskunnallisesta jakautumisesta. Tämä tarkoittaa esimerkiksi koulutuslaitok-
sen, kirkon ja armeijan suorittamia sosialisaatioprosesseja. Sekundaarisosialisaation
onnistuminen edellyttää sen rakenteellista samankaltaisuutta primaarisosialisaation
kanssa. Sekundaarisosialisaatio on lisäksi väistämätön vaihe ihmisen elämässä. Tiedos-
sa ei ole yhtään yhteiskuntaa, missä ei esiintyisi edes jonkin verran työnjakoa ja täten
jonkin verran sosiaalista tiedonjakoa. (Jokinen & Saaristo 2008: 79–80; Berger &
Luckmann 1966: 157.)

Sekundaarisosialisaatio kohdistuu yksilön muotoutuneeseen minuuteen ja aikaisemmin
sisäistettyyn maailmaan. Tällöin se ei voi rakentaa subjektiivista todellisuutta tyhjästä.
Aiemmin sisäistetyllä maailmalla on taipumusta säilyä, jolloin kaikki uudet sisäistettä-
vät asiat tulee rakentaa jo vakiintuneen todellisuuden varaan. Tämän vuoksi alkuperäis-
ten ja uusien sisäistymien välillä vallitsee yhdenmukaisuuden ongelma. Se mitä kotona
on opittu, ei välttämättä päde samankaltaisena enää sen ulkopuolella (Berger & Luck-
mann 1966: 159.)

Sosialisaatioprosessit nousevat mielestäni oleellisiksi tekijöiksi suhteessa yksilön yh-
teiskunnalliseen sijoittumiseen, sillä ne luovat perustaa yksilön omaamille kiinnostuk-
sen kohteille, makumieltymyksille ja tavoille toimia. Tällöin niillä on suora yhteys eri
pääomanlajien jakaantumiseen yksilöiden välillä.

4. KAUPUNKIYMPÄRISTÖN MONIMUOTOISUUS

4.1. Tilan ja paikan käsitteet

Tila on käsitteenä hyvin monimuotoinen ja se pitää sisällään monia eri ulottuvuuksia. Maantieteen näkökulmasta katsoen ihmisen ja hänen elämismaailmansa tarkastelussa ovat kiinnostavia juuri tilalliset kysymykset. Tilassa sekä eletään muodostaen käsityksiä tilasta, itsestä ja toisista ihmisistä. Elettynä kokemuksena tila rakentuu yksilön olemisessa ja siirtymisessä; asumisessa ja liikkumisessa matkoilla. Yksittäiselle toimijalle tila on oma erityisyytensä ja subjektiivinen kokemus, joka jaetaan muiden ihmisten kanssa samanaikaisesti eletyssä maailmassa. (Virtanen 2000: 32.)

Tilan eläminen tapahtuu muun muassa aistimalla, jolloin syntyy havaittua ja välittömästi koettua tilaa. Tällöin voidaan puhua myös aistein havaitusta ympäristöstä, joka on kosketeltavaa ja tuntuva. Aistimellisuus yhdistää ihmisen ja ympäristön toisiinsa. Tilaa eletään aistimisen lisäksi myös ajattelemalla. Tilalliset käsitykset voivat olla ympäristöhavaintojen tulkintoja, tai puhtaasti mielessä rakentuneita ideoita. Käsitteellisellä tilalla tarkoitetaan aistitun tilan tulkitsemista, sekä aistittavan todellisuuden ylittävää kuvitteellista tilaa. (Lefebvre 1991: 39–40.)

Tilan ilmentymissä ja ilmentymisen kuvauksissa esiintyvät erot johtuvat esimerkiksi koulutuksesta, elämäntilanteesta ja kulttuurillisesta ympäristöstä. ”Todellista” tilaa ei ole mielekästä yrittää löytää, vaan ennemminkin tulisi pyrkiä ymmärtämään tilakäsitteen hahmottamiseen liittyviä erilaisia asiayhteyksiä. Yksilöt ja yhteisöt arvioivat tilaa monilla eri tavoin. Erilaiset tavat arvioida tilan olemusta ovat osaltaan muokanneet ihmisen käyttäytymistä tilassa, reaktiota ympäröivään maisemaan sekä rakennetun ympäristön muovautumista. Näitä seurauksia voidaan kutsua tila-käsitteeseen liittyviksi maantieteellisiksi vaikutuksiksi. (Ojankoski 1998: 27.)

Tilaa olemusta voidaan jaotella kolmeen eri osa-alueeseen, jotka ovat 1) tila materiaalisen ympäristönä, 2) tila erilaisuutena, ja 3) tila sosiaalisena spatiaalisuutena. Tilan ymmärtäminen materiaalisena ympäristönä tekee siitä passiivisen vaikuttimen, jonka avulla yksilöiden on mahdollista luoda ja käyttää erilaisissa sosiaalisen käytännön muodoissa.

Arkkitehtuuri ja perinteinen aluemaantiede ymmärtävät tilan materiaalisena ympäristönä. Tällöin tilaan on mahdollista liittää taloudellisia tekijöitä, kuten esimerkiksi kapitalismin toimintamekanismeja. Materiaalisen ympäristön käsitteen ymmärtäminen luontoon liittyvänä kokonaisuutena on sosiaalisen teorian kannalta tärkeää, mutta se edellyttää sosiaalisten käytäntöjen olemassaoloa. Tila erilaisuutena tarkoittaa sitä, että erilaiset paikat, sijainnit ja alueet ovat oleellisesti erilaisia sekä materiaalisessa että aineettomassa mielessä. Tällä erilaisuudella on myös vaikutuksensa sosiaalisiin prosesseihin ja sosiaaliseen elämään. Postmodernit näkemykset maantieteessä pitävät itse erilaisuutta keskeisenä, missä tärkeää on ymmärtää erilaisuus merkitykselliseksi itse tilan ja vaikutusten kannalta. Kolmas tapa on ymmärtää tila sosiaalisen spatiaalisuutena. Näkemyksen lähtökohta perustuu siihen, että sosiaalisen käytännöt ja prosessit ovat läsnä tilassa. Tilalliset toimintatavat ovat kiinnittyneitä sosiaalisiin käytäntöihin ja prosesseihin. Nämä sosiaaliset käytännöt ja prosessit sijaitsevat kaikki tilassa ja ajassa kaikilla sosiaalisen elämän ulottuvuuksilla. Näkökulma painottaa tilallisuutta perustuvanlaatuisena sosiaalisena ulottuvuutena sekä sosiaalisena kategoriana. (Ojankoski 1998: 28.) Suhteessa tutkimuksen empiiriseen aineistoon nousee tilallisuus sosiaalisena ulottuvuutena oleelliseksi tekijäksi.

Ranskalaisen filosofin Henri Lefebvren ajatukset tilasta sosiaalisena ja humanina ulottuvuutena ovat saaneet suurta huomiota osakseen. (Ojankoski 1998: 28). Tilan käsitys vuosien saatossa on ollut hyvin vaihteleva. Lefebvre (1991: 1) huomauttaakin siitä, että tilan käsitteellä oli ennen hyvin geometrinen tarkoitus. Tilan idea olikin kuvata vain pelkästään tyhjää aluetta ilman sisältöä. Tilan käsite linkittyi lisäksi vahvasti matemaatiikkaan – sosiaalisesta tilasta puhuminen olisi tuntunut siinä vaiheessa hyvin oudolta. Lefebvren (1991: 33–34) idea sosiaalisesta tilasta liittyy siihen, että se on sosiaalisesti tuotettu. Sosiaalinen tila yhdistää sosiaalisen toiminnan niin yksilö- kuin yhteisötasollakin ja se toimii myös työkaluna ymmärtää ympäröivää yhteiskuntaa.

Tilaa ei ole Lefebvren (1991: 85) mukaan koskaan varsinaisesti tuotettu, kuten esimerkiksi vaatteita tai elintarvikkeita. Se ei ole kokonaisuus tavaroiden sijainneista ja paikoista. Tilaa ei voida kuitenkaan erottaa sen materiaalisesta ulottuvuudestaan täysin. Lefebvre (1991: 38–39) erottaa tilan tuottamisessa kolme ulottuvuutta. 1) Spatiaaliset

käytännöt sisältävät myös fyysiset ja materiaaliset virrat, jotka varmistavat tuotannon ja sosiaalisen uusintamisen. Suhteessa moderniin kapitalismiin spatiaaliset käytännöt yhdistävät linkit ja reitit työn ja vapaa-ajan välillä. Ne kietovat yhteen tuotannon ja uudelleentuotannon, sekä myös julkisen ja yksityisen tilan. (Semi 2005: 205). 2) Tilan representaatiot pitävät sisällään merkkejä, koodikieltä ja tietämystä, jotka mahdollistavat näihin käytäntöihin liittyvän keskustelun niin arkisessa kuin akateemisessakin keskustelussa. Tämä tilan osa-alue on esimerkiksi erilaisten suunnittelijoiden tilaa. Esimerkiksi kaupunkisuunnittelijat määrittelevät omalla toiminnallaan ja työllään myös muiden tilan käyttöä. Abstrakti tila konkretisoituu tilastoissa, kartoissa ja suunnitelmissa, joiden kautta yhteiskunta tulee siihen kuuluvine ilmiöineen esiin. (Semi 2005: 208). 3) Representationaaliset tilat ovat elettyjä siihen liittyvien koodien ja merkkien kautta, joita ovat esimerkiksi rakennetut ympäristöt, ympäristön historia ja myös yksilöiden utopistiset mielikuvat.

Tilan käsite on siis hyvin monimuotoinen, eikä sen kuvaamista ole mahdollista rajoittaa vaan yhteen tulkintaan. Tila materiaalisena ympäristönä, erilaisuutena ja sosiaalisena spatiaalisuutena ovat kaikki tärkeitä omalla tavallaan. Tilan kokeminen vaihtelee lisäksi suuresti eri yksilöiden välillä. Esimerkiksi Steve Pile (1996: 212) on todennut, että tilan samanlaiset ja erilaiset kokemukset ovat yksilöllisesti ja alueellisesti rakentuneita, eivätkä samanlaisia kaikilla yksilöillä. Tilan merkitys on täten moniulotteinen, sillä se pitää sisällään jokapäiväisen elämän psykologiset ulottuvuudet. Myös kehollisuuden merkitys korostuu tilan rakentumisessa ja esiintymisessä, mitä on tutkinut erityisesti feministinen maantiede. Kehollisuuden merkitys tiedon rakentumisessa lisää ymmärrystä tiedon sitoutumisesta tilan ja paikan ominaisuuksiin. (Ojankoski 1998: 32.)

Tiedon rakentumisen subjektiivisuus ja sijainnillisuus ovat oleellisia osia tila käsitteen muuttumisessa paikan käsitteeksi. Tilan käsite esiintyy enimmäkseen sosiaalisten rakenteiden ja yhteiskunnallisten merkitysten kuvaajana. Paikan käsite laajentaa tilan käsitettä tuomalla siihen subjektiivisen ja inhimillisen merkityksen mukaan. (Ojankoski 1998: 32–33.) Tässä tutkielmassa tilan käsite linkittyy sen sosiaalisen ulottuvuuden lisäksi tilan valtaan liittyviin ominaisuuksiin. Esimerkiksi Lefebvren (1991: 141) mukaan kaupunkitila ei ole vain tapahtumien passiivinen taustatekijä, vaan pikemminkin yhteiskun-

nallista muutosta määrittelevä osatekijä. Lefebvre (1991: 358) huomauttaa kuitenkin, että tilalla ei itsessään ole valtaa, eikä se sellaisenaan määrää ennalta tilassa esiintyviä ristiriitoja. Yhteiskunnassa esiin tulevat vastakkainasettelut tapahtuvat kuitenkin tilassa ja luovat sen vuoksi jännitteitä.

Paikan käsite on saanut maantieteen piirissä osakseen paljon huomiota. Paikkaa on mahdollista lähestyä siihen liittyvien ominaisuuksien muodossa, joita ovat esimerkiksi tiedostetut pyrkimykset, tavoitteet ja tapahtumat. Paikkaa voisi kuvailla yksilön intersubjektiiiviseksi synteesiksi, jota muokkaavat kulttuuri ja kokemus. Paikan merkitys ilmentyy sen ainutlaatuisuudessa. Se on eletty, historiallinen ja merkityksiä sisältävä kokonaisuus. (Ojankoski 1998: 33.)

Paikkaa voidaan pitää myös relatiivisena pysyvyytenä tilan luomisen prosesseissa. Se on fyysikaalinen ympäristö, missä sosiaaliset suhteet linkittyvät toisiinsa. Paikassa yhdistyvät sosiaalisten suhteiden asema, kohtaamisten sijainti, sekä tilallisten tuntemusten rakenne. Keskeistä on näiden ominaisuuksien vuorovaikutteisuus. Paikka ei myöskään välttämättä ole selkeästi rajattava, esimerkiksi kartalle piirrettävä piste. Paikka on monien tilallisten tapahtumien verkosto sekä niiden kiinnittymispiste, missä yhdistyvät tilalliset, ajalliset ja sosiaaliset kerrostumat. (Virtanen 2000: 37.)

Paikkaa ei voida kuitenkaan käsittää pelkästään materiaalisena ja fyysisenä ympäristönä, vaan myös siihen liittyvinä subjektiivisina toimintoina ja mielikuvina. Paikassa yhdistyvät siis subjektiiviset mielikuvat ja toiminta tietystä ympäristössä. Ero tilan käsitteeseen tulee tätä kautta myös selkeämmäksi. Tila on yksittäiselle ihmiselle abstrakti ja epämääräinen käsite. Vasta tilan jäsentäminen ja merkitykselliseksi tekeminen tekee siitä paikan. Paikan identiteetti, eli samaistuminen paikkaan kulkee käsi kädessä ihmisen kokonaisidentiteetin kanssa. (Ojankoski 1998: 33.) Esimerkiksi yksilön jokapäiväisen elämän toiminnoista kaukana sijaitseva alue näyttäytyy huomattavasti merkitykseltömämpänä, kuin alue missä yksilö asuu ja elää. Erot voivat esiintyä nähdäkseni jo pienillä välimatkoilla – vieraasta alueesta tulee yksilölle tilaa, jota käytetään vain jokapäiväisen elämän tarkoituksiin, kuten esimerkiksi läpikulkuun.

Maantiede ja ympäristöpsykologia liikkuvat tieteenaloina lähellä toisiaan, kun kyse on paikan merkityksestä henkilön oman yksilökehityksen kannalta. Eroavaisuudet tulevat esille siinä, että ympäristöpsykologia korostaa toimijan roolia paikkaa enemmän, kun taas maantiede painottaa itse paikan merkitystä. Ihmisten ja heidän kotipaikkojensa sidoksia on tutkittu myös usein fenomenologisen lähestymistavan avulla, missä painotetaan siteiden muodostumista pitkäaikaisen asumisen ja yhteydenpidon kautta. Esimerkiksi kodista muodostuu ihmiselle paikka päivittäisten toimien ja positiivisten kokemusten kautta. Jokapäiväisen elämän turvallisuuden ja mukavuuden tunteet ovat liitoksissa vahvasti tiedostamattomiin psykologisiin siteisiin ja paikkaan kuulumisen tunteisiin (Ojankoski 1998: 34.)

Maantieteessä on tavallisesti korostettu paikan sidoksellisuutta tiettyyn sijaintiin, tai alueelliseen yhteyteen (Ojankoski 1998: 34). Paikka on historiallisesti jatkuva prosessi, johon liittyy olennaisesti paikan synty, ihmistoiminnan elementit, sekä kaikki mikä paikallistuu alueella. Ne ovatkin erottamattomia osia jokapäiväisissä rakenteellistumisen prosesseissa. Paikassa sosiaaliset ja kulttuurilliset muodot uusintavat toisiaan loputtomasti. (Pred 1986: 10–11.)

Lefebvre (1991: 206) lisää, että paikat elettyinä ympäristöinä rakentuvat ihmisen elämästä ja elämisen rytmeistä samankaltaisina toistuvissa ja uudenaikaisissa tilanteissa. Sijaintipaikassa tapahtuvaa toimintaa koetaan ja tehdään merkitykselliseksi arkipäivän toiminnoissa. Elämisen sijaintipaikka, kuten esimerkiksi kaupunki, on historiallinen tuote. Kaupungit muodostuvat henkilökohtaisiksi ja koetuiksi elämisen jatkuvuudessa. Yksittäiset tilalliset havainnot ja kokemukset muuntuvat henkilökohtaisiksi muistoiksi synnyttäen kaupunkia elettyinä paikkoina. Eletyt ja koetut paikat muuttuvat niiden tulkitsijan elämäntilanteiden myötä. (Virtanen 2000: 39.)

4.2. Suburbanisoitumisen prosessit

Kerrostalovaltaiset lähiöt sekä niiden kaltaiset asumisen alueet ovat modernin ajan yhteiskunnan kaupunkisuunnittelun ja ihanteiden tuotosta. Modernismissa maailma näyt-

täytyy kehityksen ja edistyksen objektina, jossa elävät ihmiset toimivat määrätietoisesti ja tarkoituksenhakuisesti. Modernismiin liittyvät keskeiset käsitteet järki, vapaus ja edistys toimivat elämisen ihanteina. Modernistit ajattelevat, että jokaiseen ongelmaan on olemassa yksi ratkaisu, jonka ratkaisun perusta on positivistisessä tieteessä ja rationaalisessa selityksessä. (Bordessa 1993: 147–148.) Yhteiskunnassa tapahtuneisiin modernisaation prosesseihin 1800-luvulta lähtien kuuluivat kaupungistuminen, teollistuminen sekä kapitalismin laajeneminen. Kaupunkien teollistumiskehityksessä alkoi kaupungeissa esiintyä sosiaalisia ja ympäristöllisiä ongelmia, joihin alettiin hakea ratkaisuja kaupunkisuunnittelun keinoin. (Virtanen 2000: 51.) Esimerkiksi englantilaisen Ebenezer Howardin 1800-luvun lopun puutarhakaupunki-idea oli suunnittelun ensimmäinen reaktio kaupunkielämän negatiivisia piirteitä kohtaan, minkä jälkeen moderni kaupunkisuunnittelu lähti liikkeelle. (Koskiaho 1994: 46.)

Hajarakentamisen ideat ovat kytköksissä funktionalistiseen kaupunkisuunnitteluun, jonka arvomaailma liittyy tarkoituksenmukaisuuden, tekniikan ja tasa-arvon käsitteisiin. Keskeisiä tekijöitä funktionalismissa ovat usko moderniin tieteeseen, teknologiaan ja talouskasvuun (Sihvonen 1996: 33). Moderni kaupunkisuunnittelu joka sai inspiraationsa funktionalismista, materialisoitui kaupunkien suburbanisoitumisena, eli hajautumisena ja lähiöiden rakentamisena (Virtanen 2000: 52).

Suomessa kaupunkien laajamittainen hajautuminen alkoi 1940-luvulla. Funktionalistisen suunnitteluperiaatteen mukaisesti toiminnot sijoitettiin toisistaan erilleen vyöhykeperiaatteella. Kaupungit eriytyivät alueellisesti ja esikaupunkimaisia asumisen alueita rakennettiin ensin lähelle kaupungin keskustaa. (Erat 1986: 17–18.) 1950-luvulla lähiöasuminen oli suosiossa ja uusille alueille muutti myös paljon rikasta väestöä (Salmela 1988: 7). Suunnittelussa korostettiin puutarhakaupungin ideaa, jolloin luonnon helmaan syntyi niin sanottuja metsälähiöitä. Rakennukset olivat kooltaan vielä pieniä ja ne pyrittiin sovittamaan maiseman muotoihin (Hankonen 1994: 198). Esimerkiksi Vaasassa tyypillisiä aikansa metsälähiöitä ovat nähdäkseni Aaltopuisto, Haapaniemi, Asevelikylä, sekä Hietalahden uusi ja vanha omakotitaloalue.

Metsälähiöiden rakentaminen ei kuitenkaan tuottanut toimivaa kaupunkia. Niiden sanottiin olevan liian pieniä yksiköitä palveluiden järjestämiselle. Esimerkiksi liikenneyhteydet olivat usein huonot. Lähiöt saivat arvostelua osakseen myös virikkeettömyydestä ja antiurbanisuudestaan. Funktionalistisen suunnittelun väitettiin tuottavan tylyjä, epäviihtyisiä ja kaupunkikuvallisesti köyhiä alueita. Metsälähiö-idean puutteiden vuoksi kaupunkisuunnittelua alkoi hallita näkemys tehokkaasta yhteiskunnasta, joka koostuu kompakteista tytärkaupungeista. (Hankonen 1994: 19, 156–159.)

1970-luvulla vallitsevaksi rakentamisen muodoksi tuli tehokkuuden ja taloudellisten vaatimusten nimissä sarjatuotanto ja elementtitekniikka. Suomen kaupunkeihin rakennettiin pikkukaupunkien kokoisia asumisen alueita. Rakennustehokkuudet kasvoivat suuriksi, eikä rakentaminen ottanut huomioon enää ympäröivää luontoa. Uusien lähiöiden kritisointi alkoi jo niiden rakennusaikana. Sekä asukkaat että kaupunkisuunnittelijat vastustivat suuren rakennustehokkuuden rakentamista. Tiiviin rakentamisen myötä kuviteltiin myös asukkaiden kontaktien, yhteydenpidon ja sosiaalisen pääoman määrän lisääntyvän. Sen sijasta lähiöissä alkoi esiintyä eristäytymistä ja sosiaalisia ongelmia. Asuinympäristöjen arvostus ei ollut kovin suuri. Lähiöissä ilmeni ilkeävaltaa ja niille muodostui huono ja heikko maine asuntomarkkinoilla. Täytyy kuitenkin ottaa huomioon että lähiöt, kuten muutkin alueet, ovat erilaisia. Kaikissa Suomen lähiöissä ei edellä mainittuja kriittisiä piirteitä esiintynyt. (Virtanen 2000: 54.) Vaasassa esimerkiksi Ristinummi ja Suvilahti edustavat nähdäkseni perinteisiä elementtitekniikan avulla rakennettuja lähiöitä.

Suomen kaupunkien hajarakentamisen syyt perustuvat teollistumiseen, elinkeinorakenteen muutokseen, ja sen aikaansaamaan maan sisäiseen muuttoliikkeeseen maalta kaupunkeihin. Kaupunkirakenteen hajautumista edesauttoivat myös kaupalliset tehokkuuspyrkimykset, kehittyneen teknologian mahdollistama henkilöautoilu, sekä funktionalismin ja lähiöteorian ihannointi. (Virtanen 2000: 54.) Sodan jälkeen asuntojen määrällinen lisäys oli lisäksi keskeistä, jonka seurauksena yleensä oli, että laatuvaatimukset jäivät yleensä varjoon. Valtion rahoituksen normit asettivat asuntojen koolle ja tasolle selvät rajat (Hurme 1991: 175).

Suomalaisessa yhteiskunnassa tapahtunut rakennemuutos näkyy selvästi kaupungin fyysisessä ympäristössä ja rakennetussa tilassa. Modernisaation prosessi taloudellisine kasvavoitteineen ja teknologisoitumiseen materialisoitui kaupunkien hajaantumisenä, lähiörakentamisenä ja kerrostaloasuntojen massatuotantona. Urbanisoituminen oli vaihtunut suburbanisoitumiseksi. Voidaan sanoa, että Suomen kaupungistumista leimasi epäkaupungistuminen. (Hankonen 1994: 14, 468–470.)

4.3. Segregaatio ja gentrifikaatio

Yleisesti ottaen *segregaatiolla* tarkoitetaan ihmisten erottelua tai syrjintää jonkin ominaisuuden perusteella. Ominaisuuksia voivat olla esimerkiksi yhteiskuntaluokka, rotu, kansallisuus, uskonto, kieli tai varallisuus. Segregaatio voi perustua joko lakiin tai yleiseen tapaan. Lakiin perustuva segregoiminen on pakollista, kun taas tapaan ja käytäntöön perustuva segregoituminen on luonteeltaan yleensä vapaaehtoista. Usein segregaatio kuvaa niin sanotun valtaväestön ja vähemmistöryhmien välisiä suhteita siten, että enemmistö syrjii vähemmistöä. Puhuttaessa segregaatista viitataan yleensä aluekohtaiseen eriytymiseen, kuten esimerkiksi asuntoalueiden välillä vallitseviin eriarvoisuuksiin. Eriytymistä voidaan kuitenkin havaita usein myös suppeammassa puitteissa, kuten esimerkiksi yksittäisten tonttien ja asuintalojen sisällä. (Virtanen 1996: 37.)

Asuinalueiden eriytyminen puhuttaa myös Suomessa. Helsingin Sanomat uutisoi pääkirjoituksessaan 27.11.2013 otsikolla ”eriytyminen kiihtyy kaupunkien lähiöissä”. Asuinalueet jakaantuvat lehden mukaan Suomessa yhä useimmin ”hyviin” ja ”huonoihin”, joka vaikuttaa negatiivisesti yleiseen viihtyvyyteen ja tasa-arvoon. Eriytyminen vaikuttaa etenkin koulujen tilanteeseen, sillä mikään koulu ei kykene tasaamaan valikoitumisesta johtuvia tasoeroja. Valtiosihteeri Pilvi Torstin mukaan koulujen eriytymiseen vaikuttavat alueen koulutustaso, työttömyysaste, sekä maahanmuuttajien osuus. (Helsingin Sanomat 27.11.2013.) Tämä luo mielestäni yhteyden eri pääomien lajeihin. Etenkin koulutus kulttuurisena pääomana luo eroja eri yksilöiden välille, mikä voi osaltaan heijastella fyysiseen asuinympäristöön.

Kaikissa isoissa ja keskisuurissa kaupungeissa on kuitenkin mahdollista erottaa ”parempia” ja ”huonompia” asuinalueita. Eroavaisuudet näyttäytyvät esimerkiksi asuntojen hintatasossa ja myös usein huomattavina eroina fyysisessä ympäristössä. Ääritapauksissa asteikko ulottuu laittomista slummeista rikkaiden eristettyihin suoja-alueisiin. (Virtanen 1996: 37.) Sampo Ruoppilan (2012) mukaan asuinalueiden erilaistuminen on liitoksissa sosiaalisten ryhmien jakaantumiseen kaupunkialueella. Jakaantumisen perusteet ovat kytköksissä esimerkiksi varallisuuteen, ammattiasemaan, koulutukseen ja etnisyyteen. Asuinalueiden erilaistuminen on pohjimmiltaan kuitenkin neutraali termi, eikä se sisällä samankaltaista negatiivista ennakkokäsitystä, kuten esimerkiksi sosiaalisen segregaaation käsite.

Segregaatiolla on yhteytensä myös sosiaalisen pääoman käsitteeseen. Bourdieun mukaan sosiaalinen pääoma toimii poissulkevasti ylhäältä alaspäin (Bourdieu 1999: 129). Tästä esimerkkinä Bourdieu mainitsee hienostokorttelin asukkaiden erottamisen valtaväestöstä. Sosiaalinen pääoma on Bourdieun mukaan tämän vuoksi jatkuvan kamppailun kohteena. Tämä merkitsee sosiaalisen pääoman kerrostumista sekä eriytymistä eri yhteiskuntaluokkien välillä (Ruuskanen 2001). Vaikka nykypäivänä varsinaisia ”hienostokortteleita” ei enää ole, voidaan kaupunkiympäristöstä löytää keskenään hyvin erilaisia alueita.

Sosiaalisen segregaaation termi viittaa sosiaalisten ryhmien epätasa-arvoiseen jakaantumiseen kaupunkialueella. Mahdollisuuksien epätasa-arvo ja eriarvoisuus kuuluvat myös osaksi sosiaalista segregatiota. Sosiaalisen segregaaation käsitettä käytetään usein silloin, kun viitataan sosiaalisten ongelmien kasaantumiseen tietylle alueelle. Kaupunkitilassa korostuu myös vastakkainasettelu ”meidän” ja ”muiden” välillä. Tietyn ryhmän marginalisoiminen ja syrjäyttäminen on sekä tilallinen että sosiaalinen prosessi. Tilaa pitävät hallussaan ne, joilla on käytettävissään valtaa. Esimerkiksi turvallisuuskysymyksiä on pyritty ratkaisemaan kontrolloimalla tilan käyttöä. Yhteiskunta tuottaa eriarvoistumisen prosesseja, joita kamppailu kaupunkitilasta osaltaan kuvaa. (Ruoppila 2012.)

Segregatio ei ole käsitteenä ymmärrettävissä kuitenkaan pelkästään negatiiviseksi, sillä sen ”hyvyys” ja ”huonous” vaihtelevat näkökulmasta riippuen. Lakisääteinen segregaa-

tio on ilmiönä usein negatiivinen, koska siihen sisältyy pakkoa. Lailla voi olla kuitenkin myös myönteisiä eriytymisvaikutuksia. Esimerkiksi Suomen maahankintalaki vuodelta 1945 hyväksyi siirtoväen ja rintamamiesten asuttamisen asuinpaikkojen yhteisyyden perusteella. Yleisesti ottaen kuitenkin tietynlaiseen pakeroon, kuten esimerkiksi paikallisiin säännöksiin ja sopimuksiin perustuvaa segregatiota voidaan pitää kielteisenä ilmiönä. Kielteisenä voidaan pitää myös tiettyjä vapaaehtoisuuteen perustuvia segregatioilmiöitä. Esimerkiksi taloudellisia eriarvoisuuksia korostava asutusrakenne on yksi esimerkki tämäntyyllisestä ei-toivotusta eriytymisen tyypistä. (Virtanen 1996: 40, 45.)

Osa vapaaehtoisen segregaaation muodoista on kuitenkin ymmärrettävissä vaikutuksiltaan positiivisiksi. Tämän tyyllisiä vapaaehtoisen ja oma-aloitteisen segregaaation muotoja ovat esimerkiksi rotuun, kansallisuuteen ja uskontoon perustuvat eriytyminen. Samaan myönteiseen segregaaation ryhmään on luettavissa myös tonttikohtainen segregatio, jossa eri varallisuusluokat joutuvat elämään lähellä toisiaan, vaikka asunnot ovatkin keskenään eriarvoisia. Vapaaehtoisen segregaaation positiivinen leima perustuu juuri sen vapaaehtoisuuteen. Tällaisen alueen asukkaalla on mahdollisuus päästä halutessaan alueelta myös pois, esimerkiksi sosiaalisen nousun merkeissä. Samoin työpaikan valinta on mahdollista suorittaa miltä alueelta tahansa. (Virtanen 1996: 45.)

Kaavoituksen tehtävänä on ohjata maankäyttöä, jolloin sillä on vaikutusmahdollisuuksia myös segregatioon joko sitä edistävästi tai estävästi. Pekka Virtasen (1996: 45–46) mukaan kaavoituksen avulla on pyrittävä estämään ja vaikeuttamaan negatiivisen segregatiion muodostumista. Esimerkiksi suurien yhtenäisten kerrostaloalueiden rakentaminen voi johtaa pelkkien vuokra-asuntojen muodostumiseen, joka vaikuttaa alueelle muodostuvaan väestökantaan. Syrjäiset ja palvelultaan heikoksi jäävät kerrostalolähiöt, sekä asemakaavastandardiltaan eriarvoiset alueet ovat myös tekijöitä, jotka voivat edistää negatiivisten segregatiomuotojen muodostumista. Kaavoituksen avulla tulisi luoda edellytyksiä ”hyvälle” segregatiolle, mikä onnistuu esimerkiksi luomalla tonttityypeiltään ja toiminnoiltaan mahdollisimman monipuolisia alueita.

Jälkitekollisten yhteiskuntien asuinalueiden kehityksessä on havaittavissa laajalle levinnyt ilmiö, jota kutsutaan *gentrifikaatioksi*. Gentrifikaatiolla tarkoitetaan ydinkeskustaa

ympäröivissä asuinalueissa tapahtuvaa sosiaalista ja fyysistä muutosta, missä kaupunkirakenteen kannalta keskeisellä paikalla sijaitsevalle asuinalueelle muuttaa hyvin toimeentulevia asukkaita. Uudet asukkaat syrjäyttävät aiemmat alempiin sosiaaliluokkiin kuuluneet asukkaat, sekä uudistavat vähitellen alueella olleen rakennuskannan. Asuinalueen houkuttelevuuden myötä kiinteistöjen ja maan hinnat nousevat. Etenkin paikallishallinto hyötyy gentrifikaatiosta, koska se parantaa alueen imagoa ja tuo lisää uusia varakkaita veronmaksajia alueelle. Gentrifikaation käsite on alun perin lähtöisin 1960-luvulta ja se liittyy Lontoon ja New Yorkin sisäkaupunkien kehitykseen. (Jauhiainen 1997: 129–130.)

Pienituloiset kokevat gentrifikaation haittana, sillä heidän on pakko muuttaa alueelta pois hintatason noustessa. Suomessa gentrifikaation vastustaminen on ilmennyt esimerkiksi puutaloalueiden ja yksittäisten kaupunginosien suojeluna. Gentrifikaation kritiikissä on otettava kuitenkin huomioon myös se, että myös poismuuttavat asukkaat voivat hyötyä tilanteesta taloudellisesti, mikäli he asuvat omistusasunnossa ja myyvät asuntonsa paikallisen hintatason noustua. Gentrifikaation etenemisen arvioinnissa on otettavat huomioon, että sen taustalla ovat sekä yksityisen että julkisen sektorin toimijoita, kuten esimerkiksi kaupunkisuunnittelijoita, poliitikkoja, kehittäjiä ja rahoittajia. (Jauhiainen 1997: 130.)

Gentrifikaation voidaan katsoa olevan osa laajempaa muutosta kaupunkisuunnittelun – ja politiikan piirissä 1980-luvulta lähtien. Se liittyy vahvasti teollisen yhteiskunnan uudelleenrakentumiseen, sekä yksityisen sektorin ajamaan talousjohteiseen kaupunkipolitiikkaan, mitä julkinen sektori on myös osaltaan ollut tukemassa. Imagon luomisen prosesseissa muokataan vapaasti kaupungin historiaa, ydinkeskustaa ympäröiviä asuinalueita sekä sen rakennuksia, sillä imago on tärkeäksi koettu osatekijä kilpailtaessa kansainvälisistä investoinneista. Esimerkiksi kulttuuriin liittyvien elinkeinojen lisääntyminen sisäkaupungin alueella on osa gentrifikaatiota. (Jauhiainen 1997: 131 – 132.)

Gentrifikaation uusmarxilainen tulkinta sitoo sen ajatukseen pääoman jatkuvasta kasautumisesta ja tuottavasta uudelleensijoittamisesta sisäkaupungin alueella. Neil Smith (1979: 164–165) toteaa, että pääomaa kierrätetään teollisesta toiminnasta asumiseen,

jolloin maanvuokran nousua on mahdollista realisoida gentrifikaation avulla. Pankit ja sijoitusyhtiöt ovat prosessissa tärkeitä, koska ne lainottavat kohteiden rahoitusta. Paikallishallinnon rooli korostuu puolestaan kaavoitusprosessissa kunnostettavalla asuinalueella. Osa asuinalueen uusista tulokkaista uudistaa kiinteistön ja jää alueelle, ja osa puolestaan myy kiinteistön voittoa vastaan.

Gentrifikaation kulttuurillinen tulkinta on liitoksissa luokkayhteiskunnan muutoksiin jälkiteollisessa kaupungissa. Se perustuu 1980-luvulla esiin nousseeseen kulttuurintutkimukseen sekä ajatukseen postmodernista. Gentrifikaatioon liittyvien ilmiöiden taustalla on hallinta tilasta, sekä uuden keskiluokan pyrkimys ja halu erottua kulttuurillisesti. Myös kulttuurillisen ja sosiaalisen pääoman kasautumisella tietyille alueelle on vaikutusta gentrifikaation muodostumiselle. (Bourdieu 1992: 101.)

Sisäkaupungin asuinalueiden uudistamiset suunnataan usein uudelle keskiluokalle, jolla on varaa hankkia asunto alueelta ja jonka kulutustottumukset ovat kaupunkitilan muokkauksen takana. Kyse on siis hyvin pitkälle uuden keskiluokan halusta erottautua muista. Erottautumisprosessissa yksi tärkeä tekijä on yksilöllisen asuinpaikan hankinta arvostetulta asuinalueelta. Se on myös yksi tapa kasvattaa kulttuurillista ja sosiaalista pääomaa. Tässä yhteydessä on yleisesti puhuttu nuorista ja osaavista ammattilaisista sekä lapsettomista kahden palkansaajan perheistä, joiden kuluttamistottumuksissa kulttuurillisella maulla on tärkeä asema. Gentrifikaatiota voidaan tulkita myös kehollisuuden näkökulmasta, jolloin se nähdään keinona löytää oma aikaan ja paikkaan liittyvä todellisuus. Sen hallinta tapahtuu kontrolloimalla niin omaa kuin kaupunkitilankin muu-
tosta postmodernissa, pitkälle eriytyneessä ja pirstoutuneessa maailmassa. (Jauhiainen 1997: 134–135.)

5. TUTKIMUSMENETELMÄ

Tutkimuksessa hyödynnetään visuaalista metodia, joka on osa kvalitatiivista tieteellisen tutkimuksen menetelmäsuuntausta. Nimensä mukaisesti kyseessä on laadullinen tutkimusmenetelmä, joka pyrkii ymmärtämään tutkimuskohteen ominaisuuksia, laatua ja merkitystä kokonaisvaltaisesti. Laadullista tutkimusta on mahdollista toteuttaa monella eri menetelmällä, joissa yhteisenä piirteenä korostuu muun muassa kohteen taustaan, merkitykseen, ilmaisuun ja esiintymisympäristöön liittyvät näkökulmat. (Jyväskylän Yliopisto 2013.)

Tarkoituksena on kuvata tutkimuksessa mukana olevia alueita systemaattisesti, sekä huomioida alueisiin liittyviä ominaisuuksia ja rakenteita. Kuvaamisen motiivina on kysymys alueiden ilmenemisestä suhteessa ympäristöönsä – kuinka kuvaaminen parhaiten tuo esille kuvattavan alueen piirteitä ja ominaisuuksia? Oleelliseksi muodostuu myös tutkijan oma käsitys itsestään ja asemastaan suhteessa tutkimuskohteeseen. Itsereflektointi on visuaalisten metodien hyödyntämisessä tärkeässä roolissa.

5.1. Visuaalinen metodi ja tutkijan itsereflektointi

”Näkeminen tulee ennen sanoja ja samalla vakiinnuttaa paikkaamme ympäröivässä maailmassa.” (John Berger 1977: 7).

Visuaalisuus tieteellisenä tutkimusmetodina näyttäytyy ulospäin helposti epäselvänä ja mystisenä kokonaisuutena. Se ei välttämättä vaikuta ensi kuulemalta edes kovin tieteelliseltä menetelmältä tehdä tutkimusta. Syitä visuaalisuuteen perustuvan tutkimusmenetelmän aiheuttamaan hämmennykseen voi olla monia. Yksi niistä liittyy oman kokemuksen perusteella vahvasti siihen mielikuvaan, että visuaalista materiaalia on ensiksi helppo tuottaa ja toiseksi helppo tulkita. Gillian Rosen (2001: 1) mukaan visuaalisia metodeja kohtaan kohdistuu runsaasti epäilyksiä ja epätietoisuutta. Voidaanko niitä pitää omana kielenään ja mitä ne tarkalleen ottaen pitävät sisällään?

Tietomme ja käsityksemme maailmasta perustuvat lähtökohtaisesti aistiemme tuottamaan kuvaan siitä. Etenkin nykyaikaisen länsimaisen yhteiskunnan voidaan katsoa arvottavan visuaalisuutta muiden aistien yli. Täten ei ole myöskään ihme, että massakulttuurimme on kyllästetty visuaalisuudella. (Knowles & Sweetman 2004: 1.) Tietämyksemme asioista on modernissa maailmassa rakentunut visuaalisesti – visuaalista tietoa voidaan pitää jopa luettua tai kirjoitettua tietämystä tärkeämpänä. Perinteisten visuaalisuuteen perustuvien kanavien, kuten television ja sanomalehtien, tilalle on noussut viime vuosina voimakkaasti erilaisia sosiaaliseen mediaan liittyviä visuaalisuutta tuottavia instituutioita. Esimerkiksi sosiaalinen media tuottaa ja uusintaa nähdäkseni jatkuvasti visuaalisuutta.

Knowlesin ja Sweetmanin (2004: 1–2) mukaan viime vuosien aikana on tapahtunut merkittävää kasvua visuaalisten esitysstrategioiden kuvaamisessa niin teksteissä, opetuksessa ja erilaisissa konferensseissa, kuin myös visuaalisten tutkimusmenetelmien käytössä. Syitä kehitykseen voidaan löytää monia. Yksi niistä on digitaalisen teknologian helppo saatavuus ja edullisuus. Digitaalisia kuvia on helppo ottaa ja samalla myös helppo muokata. Sosiaalisen maailman visuaalisuutta pidetään nykyään jo itse koko sosiaalisen olemassaolon perustana. Toiseksi, kulttuurin alan kasvu tieteessä yleisesti on tarjonnut visuaalisuudelle nousevia mahdollisuuksia. Sosiaalisen maailman havainnointi on kiinteästi osa sosiaalista teoriaa. Havainnointi ja sosiaalinen teoria hyödyntävät molemmat tulkitsemiseen liittyviä käytäntöjä, kuten esimerkiksi kohteen valintaa, havainnollistamista sekä muuntautumiskykyä.

Sosiaalisen tutkimuksen parista voidaan laajasti ottaen erottaa kolme tärkeintä teoreettista suuntausta suhteessa visuaalisuuteen. Realistisen teorian mukaan kuvat ovat todisteita siitä, miten todellisuus rakentuu. Niissä on tallennettuna maailma sellaisena, kuin se on. Etenkin kuva-journalismi ja aikaisempi antropologinen tutkimus pitivät kuvia yksioikoisena kuvauksena ympäröivästä todellisuudesta. Postrukturaalisen näkemyksen mukaan kuvat auttavat tuottamaan todellisuutta: tällöin ne voivat toimia esimerkiksi hallintokoneiston välineenä kansalaisten tarkkailemisessa ja valvonnassa. 1800-luvulla valokuvaamista käytettiin yhteiskunnalle ongelmaksi muodostuneiden ryhmittymien, kuten esimerkiksi rikollisten, kuvaamiseen. Semiotiikan parissa jo olemassa olevia ku-

via pidetään yhtä luettavissa olevina, kuin tavallista tekstiäkin. Kuvien tulkinnan avulla on täten mahdollista paljastaa niihin liittyvät laajemmat kulttuurilliset ja ideologiset merkitykset. (Knowles & Sweetman 2004: 5–6).

Visuaalisiin metodeihin sosiaalisen ja kulttuurillisen tutkimuksen piirissä liittyy kuitenkin myös rajoituksia ja ongelmia, kuten muihinkin tieteen tekemisen tapoihin. Kuvia on esimerkiksi helppo käyttää väärin tarkoituksiin niin moraalisesti kuin tieteellisestikin. On selvää, että kuvilla ja kuvien käyttäjällä on valtaa. Kysymykset etenkin valokuvattavien kohteiden anonymiteetista nousevat tärkeiksi. Kuvien ottajan tulee huolehtia siitä, etteivät otetut valokuvat loukkaa tai vahingoita ketään. Myös tekijänoikeuksiin liittyvät asiat ovat oleellisia visuaalisiin tutkimusmetodeihin perustuvassa tutkimusotteessa. (Knowles & Sweetman 2004: 12.)

Mielenkiintoisin ja samalla myös pitkäaikaisin visuaalisiin metodeihin liittyvä huomio sosiaalisen ja kulttuurillisen tutkimuksen piirissä liittyy sen monitulkintaisuuteen verrattuna esimerkiksi kirjoitettuun tekstiin. Visuaalisten metodien käyttämistä kritisoivien tahojen mukaan kuvauksellisten esittämismuotojen luontainen monitulkintainen luonne tekee niistä vahvasti subjektiivisesti värittyneitä, mitä on tietyissä piireissä pidetty ongelmallisena. Tähän liittyy läheisesti myös kritiikki siitä, että visuaalinen esittämismuoto on hyvin valikoivaa. Sitä on helppo muokata jotta haluttu vaikutin saadaan nostettua esille kuvasta. (Knowles & Sweetman 2004: 12–13.)

On selvää, että edellä esitetty kritiikki on ainakin osittain oikeassa. Nähdäkseni visuaalisten metodien suurin ongelma liittyy juuri siihen, että kuvia on helppo muokata, valikoida ja rajata, jolloin osa totuudesta jää aina kuvan ulkopuolelle. Mutta kuten Knowles ja Sweetman (2004: 13) esittävät, samat ongelmat pätevät osaltaan myös esimerkiksi kirjoitettuun tekstiin. Tekstistä on helppo valikoida niitä lauseita, jotka tukevat tutkijan työtä ja näkemyksiä parhaiten. Se on tällöin verrattavissa kuvien manipulaatioon ja muokkaamiseen.

Gillian Rosen (2001: 15) mukaan kuvien tulkinta ei ole yksiselitteistä. Kriittisen analyysin mukaan hyvin tehty kuva-analyysi edellyttää tutkijalta esimerkiksi kykyä ottaa kuvat

sekä niiden tulkinta vakavasti. Kriittinen lähestymistapa suhteessa visuaalisiin metodeihin on Rosen (2001: 32) mukaan tarpeellista, sillä visuaalinen kuva maailmasta ei ole koskaan puolueeton tai viaton. Se on jäsenetty ja muodostettu yhteiskunnassa vallitsevien valtarakenteiden mukaisesti. Kuvia ei saa pitää vain tietyn sosiaalisen viitekehyyksen heijastelijoina, eikä niistä tehtyä tulkintaa saa tehdä huolimattomasti. Tärkeäksi muodostuu myös kyky ottaa huomioon visuaalisten objektien tuottamia sosiaalisia vaikuttimia. Visuaalinen esittämistapa on riippuvainen sosiaalisesta maailmasta, mutta se myös tuottaa sitä samalla. Lisäksi kriittisen analyysin tulee ottaa huomioon tutkijan tavat ja asenteet tulkita ja katsoa kuvia. Jos oletamme, että ympäröivän maailman tulkitsemisen tavat ovat historiallisesti, kulttuurillisesti, sekä sosiaalisesti määrittäneitä, tulemme samalla myöntäneeksi sen, että tapamme katsoa ja tulkita kuvia ei ole puolueetonta. (Rose 2001: 15.) Tähän teemaan palaan tarkemmin myöhemmin, sillä se on nähdäkseni yksi tärkeimmistä visuaalisiin metodeihin liittyvistä kokonaisuuksista.

Valokuvaa voidaan pitää Charles Sucharin (1997: 34) mukaan tietyn alueen dokumentoimisena, joka pitää sisällään oletettuja totuuksia ja vastauksia tiettyihin kysymyksiin. Dokumentaarista työtä voidaan tällöin pitää prosessina, missä valokuvat toimivat joko vastauksina tiettyihin kysymyksiin tai tuottavat näitä kysymyksiä. Tutkittaessa tiettyä aluetta on tärkeää, että teoreettinen viitekehys sopii yhteen dokumentaarisen menetelmän kanssa. Valokuvaamisen teemana ja taustana voivat olla esimerkiksi sosiaaliset, kulttuurilliset, poliittiset sekä taloudelliset vaikuttimet. (Suchar 2004: 151.) Tutkijan tulee siis pystyä sovittamaan kuvaaminen teorian kanssa yhteen. Tärkeäksi nousee nähdäkseni myös kysymykset, jotka toimivat tutkijan ajatusten ja toiminnan taustalla. Mitä otetuilla kuvilla halutaan sanoa ja nostaa esiin.

Kuten Gillian Rose (2001: 16) toteaa, tutkijan tulee pitää mielessä omat perusteensa ja vaikuttimensa katsoa ja tulkita kuvia. Kuvien tulkitsemisen tavat ovat tulosta monista eri vaikuttimista, sillä yhteiskunta ja primaarisosialisaatiomme vaikuttaa ajatteluamme monella tapaa. Kuvien tulkitseminen on täten aina historiallisesti, sosiaalisesti, kulttuurillisesti sekä alueellisesti väritynyttä. Tämän vuoksi nousevat kuvien tulkitsemisen tavat, sekä tutkijan omien arvojen ja asenteiden selvittäminen oleellisiksi tekijöiksi suhteessa visuaalisiin metodeihin.

Refleksiivisyyden käsitteestä on tullut viime aikoina keskeinen suhteessa metodologisiin keskusteluihin esimerkiksi etnografian ja antropologian piirissä. Refleksiivisyyden käsite viittaa tutkijan tekemään itsetarkasteluun tutkimuksen kuluessa. Se pyytää tutkijaa määrittämään omaa ja tutkittavien kohteiden asemaa tutkimustyön piirissä. Refleksiivisyyden käsitteen voidaan lisäksi katsoa kehittävän tutkimuksen tekemisen ideaa pidemmälle. Se laajentaa tutkijan ja tutkittavan kohteen välistä dialogia sekä selkeyttää niiden välillä tapahtuvaa tutkimuksen tekemisen prosessia. Tutkimusprosessin aikana tutkijan oma asema vaikuttaa väistämättä vuorovaikutukseen tutkittavan kohteen sekä tutkijan välillä. Se muokkaa lisäksi myös tätä vuorovaikutusta seuraavaa tulosten tulkitsemista. Refleksiivisyyden käsite tähtää siis näiden olemassa olevien rakenteiden paljastamiseen. Sillä onkin paljon kommentoitavaa perinteisen tiedeyhteisön olettimiin käsitteisiin tieteen arvoneutraalisuudesta, sekä objektiivisyydestä. Refleksiivisyyden käsite alleviivaa ideaa tutkijasta, joka kykenee kriittiseen itsetarkasteluun. (Holliday 2004: 55–56.)

Holliday (2004: 56, 57) lisää, että reflektointi ei ole mahdollista kaikille toimijoille. Esimerkiksi akateemisessa yliopistomaailmassa yksilöillä on parempi mahdollisuus ottaa haltuun niin teoreettista, poliittista, kuin kulttuuriinkin liittyvää tietoa sekä keskustelunaiheita. Suurimmalle osalle yksilöistä tämä ei kuitenkaan ole missään vaiheessa mahdollista. Yksilöiden välillä on tiedonsaamisen mahdollisuuksissa suuria eroja. Toisella puolella ovat kulttuuriselta ja sosiaaliselta pääomaltaan rikkaat yksilöt, joilla on kyky ilmaista itseään sekä hankkia tietoa ja osaamista monipuolisesti esimerkiksi kirjallisuuden, taiteen, kollegojen ja sivistävien televisio-ohjelmien kautta. Kaikki käytettävissä olevat diskurssit ovat tavalla tai toisella arvostettuja. Toisella puolella ovat taas ne yksiköt, joilla ei edellä mainittuihin diskurssin lajeihin ole pääsyä. Esimerkiksi työväenluokkaiset ammatit suosivat enemmän esimerkiksi kädentaitoja, jolloin niiden parissa työskentelevät ihmiset eivät välttämättä tule tutuiksi akateemisen maailman diskurssin ja termistön kanssa.

Moderni ja etenkin postmoderni yhteiskunta on rakenteeltaan pitkälle eriytynyt ja samalla monimutkaistunut. Tämä yhteiskunnan rakenteen muuttuminen on tarjonnut suu-

ren määrän uusia mahdollisuuksia kulttuurilliselta ja sosiaaliselta pääomaltaan vauriimmalle osalle, eli käytännössä akateemisessa maailmassa toimiville yksilöille. Tämä on aiheuttanut akateemisessa maailmassa toimivien tutkijoiden tulkitsemisten ja tieteentekemisen kyseenalaistamattomuutta, mistä on lisäksi seurannut tieteentekemisen kohteena olevien henkilöiden mielipiteiden ja toiminnan sivuuttamista. Kriittisen analyysin myötä ”akateemista minää” on kuitenkin pyritty pienentämään. Diskurssien määrän lisääntyminen akateemisessa keskustelussa on osaltaan pienentänyt akateemisessa maailmassa toimivien henkilöiden valtaa suhteessa tutkittaviin kohteisiin. Makrotasolla refleksiivisen yhteiskunnan ja yliopiston mittarina voidaankin pitää tilaa, missä potentiaalisten diskurssien määrä ja asema ovat sekä lisääntyneet että turvatut. (Holliday 2004: 57.)

Pierre Bourdieun (1995: 92) mukaan kontrolloimaton suhde tutkimuskohteeseen on pääasiallisimpia virheitä yhteiskuntatieteiden keskuudessa. Itsensä objektivointi nousee tärkeäksi suhteessa sosiologiseen tutkimukseen. Tieteellisen diskurssin tulisi ottaa huomioon aina varsinainen tutkimuskohde kokonaisuudessaan. Bourdieu nimeää sosiologisen epistemologian tärkeimmäksi ulottuvuudeksi ”sosiologian sosiologian”, mitä ei tule pitää vain erikoisalana muiden tieteiden joukossa, vaan jokaisen kurinalaisen sosiologisen käytännön edellyttäjänä. Bourdieu (1995: 93) lisää, että vaikka sosiologian piirissä objektivoitu näkökulma objektivoidaan edelleen usein, se tehdään näennäisestä radikaalisuudestaan huolimatta pinnallisesti. Tutkijan asemaa kulttuurillisen tuotannon – tässä tapauksessa tieteellisellä tai akateemisella – kentällä ei tule jättää objektivoinnista.

Bourdieu (1995: 95) mukaan akateeminen maailma kohtaa samat kentillä käytävät taistelun muodot, kuin muutkin sosiaaliset maailmat. Se toimii yhteiskunnallisen totuuden näyttämönä. Sosiaalisella maailmalla tarkoitetaan paikkaa, jossa jatkuvasti taistellaan siitä, miten se määritellään. Akateeminen maailma poikkeaa muista sosiaalisista maailmoista kuitenkin merkittävästi, sillä sen tuomiot ja lausunnot ovat erikoisasemassa – niillä on paljon yhteiskunnallista merkitystä. Akateemisen maailman sisällä taistellaan Bourdieun mukaan lisäksi jatkuvasti siitä, kuka on oikeutettu tai valtuutettu kertomaan ja paljastamaan totuuden ympäröivästä sosiaalisesta maailmasta. Esimerkiksi määritelmät rikollisuudesta tai työväenluokan rajoista ovat osa tätä. Akateemisen maailman hal-

lussaan pitämä valta voi helposti johtaa siihen, että tutkija vaatii itselleen tuomarin roolia, joka erottelee oikean väärästä.

Bourdieu (1995: 96 – 97) kutsuu käsitystään refleksiivisyydestä pohjimmiltaan antinartistiseksi. Tässä suhteessa Bourdieun käsitys refleksiivisyydestä saa yleistä käsitystä ankaramman muodon, sillä se pakottaa tutkijan huomaamaan ja ottamaan kantaa asioihin, jotka ovat yleisiä ja jokapäiväisiä. Intellektuaalisessa maailmassa ei Bourdieun mukaan kuitenkaan ole mitään mitättömämpää, kuin ”yleinen” tai ”keskimääräinen”. Tämän vuoksi etenkin ei-narsistinen tieteen harjoittamisen muoto saa akateemisessa maailmassa osakseen paljon vastustusta. Tutkijan tulee välttää itseensä ja omaan tuotantonsa ihastumista, sekä pyrkiä pitämään huomio tutkimuskohteessa.

Nähdäkseni refleksiivisyyden käsitteellä on paljon annettavaa etenkin valokuvaamista hyödyntävässä tutkimuksessa, sillä siinä nousevat tutkijan omat käsitykset ja arvot suureen merkitykseen. Itse otettujen valokuvien taustalla tulee olla jatkuvasti tietoisuus omasta toiminnasta – mitkä motiivit ja syyt ajoivat kuvaamaan juuri tämän kohteen ja juuri tällä tavoin. Ainoastaan siten on nähdäkseni mahdollista saada aikaan hyvää tutkimusta.

5.2. Tutkimusaineiston hankinta ja analyysi

Tutkimuksen empiirinen aineisto koostuu itse otetuista valokuvista tutkittavilta asuinalueilta, sekä semioottisesta tulkinnasta, joka pyrkii löytämään merkkejä luokkatietoisuuden heijastelemisesta tutkimuksen asuinalueilla. Tutkimusaineiston kerääminen ajoittui elokuun ja lokakuun välille 2013. Aineiston kerääminen alkoi 26.8.2013 ja päättyi 14.10.2013. Aineistonkeruuprosessi koostui yhteensä seitsemästä vierailusta tutkimuksessa mukana olevilla asuinalueilla. Ristinummella ja Asevelikylässä vierailukertoja oli kaksi, kun taas Västervikissä kolme.

Lähtökohtaisena tarkoituksena oli ensimmäisillä kuvauskerroilla kuvata alueiden yleistä ilmettä tarkentamatta huomiota sen tarkemmin niiden mahdollisesti omaamiin erityis-

piirteisiin. Liikuin asuinalueille autolla, jonka jälkeen jalkauduin suorittamaan havaintoja tarkemmin. Jokaisen asuinalueen kohdalla tehtiin niin sanottu alkukartoitus, jonka tarkoituksena oli saada tarkempaa yleistä kuvaa alueesta ennen kuvaamiseen ja havainnointiin ryhtymistä. Västervikin kohdalla tämä oli erityisen tarpeellista, sillä se oli tuttavista asuinalueista itselleni kaikista tuntemattomin. Se oli myös yksi merkittävä syy siihen, miksi kuvauskertoja Västervikissä suoritettiin muita alueita enemmän. Ristinummella ja Asevelikylässä pystyin aloittamaan havainnoinnin ja kuvaamiseen saman tien, sillä alueet olivat fyysisenä ympäristönä itselleni tuttuja.

Alkukartoituksen sekä alueeseen tutustumisen jälkeen jatkoin alueen havainnointia sekä kuvaamista tarkemmin. Myöhemmillä vierailukerroilla tarkoitukseni oli löytää merkkejä ja vihjeitä asuinalueista yleisesti tiedossa olevista mielikuvista. Ristinummi ja Västervik ovat molemmat fyysisesti isoja alueita, jolloin niiden monimuotoisuuden hahmottaminen nousee nähdäkseni tärkeäksi tekijäksi suhteessa kuvaamiseen.

Kuvaamiseni motiivit jakaantuvat kahteen osaan. Ensiksikin pyrin muodostamaan alueista kokonaiskuvaa suhteessa niiden fyysisiin ominaisuuksiin. Tämä pitää sisällään alueen rakentumiseen sekä esimerkiksi arkkitehtuuriin liittyviä kokonaisuuksia. Toiseksi, pyrin löytämään asuinalueilta merkkejä mahdollisista stereotyyppisistä mielikuvista. Voidaanko esimerkiksi Asevelikylästä löytää visuaalisia ja symbolisia vihjeitä yhteisöllisyydestä tai sosiaalisesta pääomasta kuvien avulla? Entä voivatko kuvat antaa vihjeitä Västervikin hyvinvoivasta suomenruotsalaisesta omakotitaloelämästä? Kaiken taustalla pyrin suorittamaan itsereflektointia parhaani mukaan. Se onnistuu parhaiten tiedostamalla omat taustani ja motiivini suhteessa tutkimukseen.

Koko empirisen aineiston keräämisen tarkoituksena on kuitenkin pyrkiä löytämään vastauksia tutkimuksen tutkimuskysymyksiin ”heijastelevatko Vaasassa sijaitsevat kolme asuinalueita luokkatietoisuuden olemassaoloa”, sekä ”mitkä tekijät vaikuttavat kyseisistä asuinalueista mahdollisesti havaittuihin luokkatietoisuuden merkkeihin?” Näihin kysymyksiin tehty empirinen tutkimus pyrkii vastaamaan yhteistyössä teoreettisen aineiston kanssa.

Aineiston analyysi jakaantuu prosessina pääpiirteissään kahteen osaan. Ensimmäiseksi kävin otetut valokuvat läpi kuva kuvalta. Kaikkia otettuja valokuvia en pystynyt luonnollisestikaan käyttämään, joten päädyin valitsemaan jokaisesta asuinalueesta 17 kuvaa, jotka parhaiten kuvaisivat kunkin alueen ominaisuuksia ja piirteitä. Toiseksi, kun kuvat olivat valittuna, pyrin löytämään valitsemistani kuvista luokkatietoisuutta kuvaavia, vihjaavia, ja paljastavia merkkejä. Otin analyysissäni huomioon eri asuinalueisiin liitettyjä mielikuvia ja stereotypioita. Kaiken taustalla hyödynsin teoreettista aineistoa, joista etenkin Pierre Bourdieun ja Robert Putnamin teoriat nousivat tärkeään rooliin. Tehty analyysi asuinalueilla antaa vastauksia luokkatietoisuutta ilmentäviin semioottisiin vihjeisiin. Varsinaisen luokkayhteiskunnan olemassaoloon tehty tutkimus ei suoranaisesti ota kantaa.

6. ASUINALUEET LUOKKATIETOISUUDEN NÄYTTÄMÖNÄ

Valokuvien tulkitsemisen sekä visuaalisten metodien avulla on mahdollista pyrkiä näyttämään ympäröivästä maailmasta sekä yhteiskunnasta jotain uutta, mitä ei aikaisemmin ole tullut nähtyä tai huomattua. Vaikka valokuvat asuinalueiden fyysisestä ympäristöstä ovatkin tämän tutkimuksen pääasiallinen tutkimuskohde, voidaan asian tarkastelu aloittaa laajemmasta näkökulmasta käsin. Miltä aluerakenteet näyttäivät kartalla, yläilmoista käsin tarkastellulta?

Kuva 2. Ristinummi, yleisprofiili (Vaasan kaupungin karttapalvelu 2013).

Ristinummi levittäytyy kartalle pinta-alaltaan laajana kokonaisuutena. Aluetta halkoo kaksi pääväylää, joiden ympärille suurin osa asutuksesta on muodostunut. Tiet ovat suoria ja pitkiä, kuten esimerkiksi itäreunalla kulkeva Vanhan Vaasan katu, joka on yli kilometrin pitkä. Kartassa myös runsaasti vihreää väriä, mikä kertoo puistojen sekä metsien suuresta määrästä. Erikoisena piirteenä on vuoden 1975 asuntomessualueen erottaminen puustolla muusta alueesta. Asemakaava on tyypillisen modernin ajan funktionalistisen ihanteiden mukainen. Ristinummella on nähtävissä merkkejä ruutukaavasta, jonka muotoa on osittain rikottu esimerkiksi suosimalla pitkiä ja leveitä pääväyliä, joiden ympärille rakennukset ja asutus sijoittuvat.

Kuva 3. Västerвик, yleisprofiili (Vaasan kaupungin karttapalvelu 2013).

Västerвик näyttyy kartalla rakenteeltaan monipuolisena alueena, jossa yhdistyy uutta ja vanhaa. Västervikin kylä sijoittuu mutkittelevan ja kylätiemäisen Västervikintien varrelle, joka johtaa alueen venesatamaan. Toinen osa alueen pääasiallisesta asutuksesta on sijoittunut uuden omakotitaloalueen ympärille Västervikintiestä hieman etelään. Myös tälle alueelle on tyypillistä teiden mutkaisuus. Perinteistä ruutukaava-alueita ei alueella ole, vaan asutuksen ryhmittäminen ilmentää nähdäkseni tyypillistä kyläasutusta. Tätä

teemaa on uudella omakotitaloalueella myöhemmin jatkettu. Puustoa sekä viljelyksessä olevaa peltoa on alueella runsaasti, vaikka uudempi omakotitaloalue onkin vanhaa, kylätien varrella olevaa asutusta tiiviimmin rakennettu.

Kuva 4. Asevelikylä, yleisprofiili (Vaasan kaupungin karttapalvelu 2013).

Asevelikylän asemakaava on kartasta katsottuna hyvin tiivis ja selkeä. Asuinalue muistuttaa profiililtaan kylää kaupungin keskellä. Alueen pääväylänä toimiva Aleksis Kiventie kiertää alueen muodostaen lähes puoliympyrän muotoisen kuvion. Alueen rakennuskanta sijoittuu päätien väliin jäävien pienempien teiden varrelle. Varsinaisen asutusalueen sisällä on hyvin vähän puustoa. Ainoa puisto on alueen keskellä sijaitseva Jukolanpuisto. Asutuksesta irrallaan asuinalueen vieressä sijaitsee kuuluisa Edwininpolku, sekä siihen liittyvä metsäalue Asevelikylän ja Purolan välissä. Kartasta katsottuna Asevelikylän profiili muistuttaa sotamiehen kypärää. Tämä näkökulma on saanut vahvistusta muun muassa Asevelikylää koskevissa lehtiartikkeleissa (Siirilä 2012).

Asuinalueen profiilista esimerkiksi kartasta tarkasteltuna voidaan nähdäkseni vetää jonkinlaisia johtopäätöksiä asuinalueen sisäisistä ominaisuuksista sekä yleisestä kuvasta, mutta täydellistä kuvaa ne eivät siitä anna. Korostavatko Ristinummen pitkät ja leveät pääväylät, sekä asutuksen levittäytyminen laajalle alalle puuston keskelle erilleen näistä

väylistä yksitoikkoista ympäristöä sekä alhaista sosiaalisen pääoman tasoa? Onko Västervikin suurien tonttien koosta, sekä kylämäisestä asemakaavasta mahdollista päätellä taloudellisen ja sosiaalisen pääoman suurta määrää alueella? Korostaako Asevelikylän tiivis ja persoonallinen profiili vahvaa sosiaalista pääomaa?

Asuinalueiden profiilien selvittäminen vaatii nähdäkseni kartan ja asemakaavan tarkastelua enemmän työtä. Vastausta mahdollisiin luokkayhteiskunnan olemassaoloon ne eivät nähdäkseni sellaisenaan kykene ilmentämään. Täytyy ottaa kuitenkin huomioon, että asuinalueiden profiilit voivat kuitenkin kertoa niiden sisäisestä rakenteesta jotain. Niiden suunnittelun taustalla vaikuttavat aina jonkinlaiset ajan ihanteet, vaikuttimet, sekä halut korostaa ja tuoda esiin tiettyjä asiakokonaisuuksia.

Tämän puolesta puhuu jo sekin, että tutkimuksessa mukana olevien asuinalueiden profiilit poikkeavat toisistaan suuresti. Ristinummea ja Västervikiä yhdistää suuri pinta-ala, mutta muilta osin on eroavaisuuksia huomattavissa runsaasti. Västervikin uusi omakotitaloalue on rakennettu vanhaa Västervikiä mukaillen kylämäiseen muotoon luonnon keskelle. Ristinummen asuinalue sijaitsee myös luonnon keskellä, mutta funktionalistisen ihanteen mukaisesti on rakennuskanta sijoitettu huomattavan massiivisista pääväylistä erilleen, ikään kuin ”pudotettu” keskelle metsää. Asevelikylän profiili korostaa ulkoisella ilmeeltään alueen vahvaa perinnettä rintamalta palanneiden miesten uutena kotina. Se on tiivis, suhteellisen pienelle alueelle sijoitettu ja hyvin kylämäiseen muotoon jäsennetty kokonaisuus.

Hypoteesini ennen tarkempaa visuaalisesta aineistosta tehtyä tulkintaa liittyy siihen, että tiivis pientalorakentaminen voi olla yksi merkki alueen korkeasta sosiaalisen pääoman määrästä. Se saattaa tarjota sosiaaliselle kanssakäymiselle areenan, jonka kautta sosiaalista maailmaa on mahdollista uusintaa. Tämä huomio toteutuu osittain kaikilla alueilla, mutta kaikista parhaiten Asevelikylässä, sekä Västervikin omakotitaloalueella. Alueiden tarkastelu kartoista käsin ei kuitenkaan pysty tarjoamaan määritelmiä esimerkiksi taloudellisen, tai muun symbolisen pääoman määrästä. Täten luokkatietoisuuden ilmenemisestä ei ole mahdollista vetää johtopäätöksiä vain pelkkiä kartoja tulkitsemalla.

6.1. Ristinummi

Kuva 5. Ristinummi, sisääntulo etelästä Vanhan Vaasan katua pitkin.

Aloitin kuvaamisprosessin Ristinummen keskusalueesta, missä sijaitsevat alueen tärkeimmät palvelut, kuten esimerkiksi posti, kirkko ja kauppa. Keskusalue on rakenteeltaan ja kokonaisuudeltaan hyvin tiivisti rakennettu, ja se muistuttaa paljon aikakautensa muita lähiöissä sijaitsevia ostoskeskuksia, kuten esimerkiksi Vaasan Suvilahden tai Helsingin Munkkivuoren vastaavia.

Keskusalue sijaitsee lisäksi hyvin keskeisellä paikalla. Se sijaitsee alueen pääliikenneväylien, Vanhan Vaasan kadun ja Kappelinmäentien läheisyydessä. Tällöin sen asema mielikuvien tuottajana on vahva, sillä sen ohi kulkee päivittäin ihmisiä, jotka eivät Ristinummella välttämättä itse asu. Rakennuskompleksi edustaa tyyliltään selkeälinjaista elementtirakentamista. Oletettavaa on, että suurin osa ristinummelaisista käyttää paikan tarjoamia palveluita päivittäin.

Kuva 6. Ristinummi, ostoskeskus ulkoapäin.

Kuva 7. Ristinummi, ostoskeskus ulkoapäin.

Kuvan 7 mainostaulut kertovat omalta osaltaan palvelujen olemassaolosta Ristinummella. Kauppa sekä samassa kiinteistössä sijaitseva postin toimisto helpottavat osaltaan asukkaiden arkielämää. Ostoskeskuksessa sijaitsevat myös kappeli, parturi-kampaamo, pizzeria sekä pubi.

Kuvista 8 ja 9 nousee esiin monia huomioita. Alueen pubi antaa ympärilleen kahdenlaisia merkkejä. Se voi toimia alueen sosiaalista pääomaa vahvistavana tekijänä tarjoten areenan yhteisöllisyydelle. Toisaalta, pubi voi toimia myös turvattomuutta lisäävänä tekijänä. Ostoskeskuksen välittömässä läheisyydessä oleva puusto vahvistaa käsitystä siitä, että Ristinummi toteuttaa 1960- ja 1970-lukujen ideaalimallia puutarhakaupungista, missä raskaat rakennusmassat ovat sijoitettuna luonnon keskelle irralleen muusta infrastruktuurista, kuten esimerkiksi teistä. Ostoskeskuksen pitkät sekä yksitoikkoiset suojattomat käytävät voivat kuitenkin osaltaan toimia viihtyisyyttä ja turvallisuutta laskevin tekijöinä. Viihtyisyyden tasosta voi osaltaan kertoa sekin, että alueen asukkaita ei ostoskeskuksessa juuri näkynyt.

Kuva 8. Ristinummi, ostoskeskus sisältä.

Kuva 9. Ristinummi, ostoskeskus sisältä.

Kuva 10. Ristinummi, pihapiiri.

Kuva 11. Ristinummi, pihapiiri.

Kuvissa 10–12 on kuvattuna tyypillinen ristinummainen kerrostalojen muodostama pihapiiri. Suhteellisten pitkien kerrostalojen väliin jäävällä alueella on lasten leikkikenttä, sekä yleistä puistoaluetta. Pihapiirin yleisilme on hyvin hoidettu sekä siisti. Tulkin-tani kuvasta liittyy vahvasti pihapiirin mahdollistamaan sosiaaliseen kanssakäymiseen

ihmisten välillä. Hyvin hoidettu pihapiiri voi kertoa siitä, että aluetta arvostetaan, toisin sanoen sillä on tällöin merkitystä ihmisten keskuudessa.

Kuva 12. Ristinummi, pihapiiri.

Kuva 13. Ristinummi, kerrostaloja Kappelinmäntien varressa.

Asuinkerrostalot kuvissa 10–13 eivät muodosta mielestäni itsessään yksittäisinä rakennuksina kaupunkitilaa, vaan ovat osia suuremmasta massasta. Kerrostalot hukkuvat raskaine rakennusmassoineen toisiinsa, eikä erotteluja eri talojen välillä ole helppoa tehdä. Toisin sanoen, mielestäni kuvien 10–13 kerrostalot eivät määrittele uutta kaupunkitilaa alueella, vaan tila määrittää niiden olemista. Rakennuksien arkkitehtoninen yleisilme on hyvin homogeeninen. Pelkistetty modernistinen arkkitehtuurityyli ei välttämättä aina tuota monipuolista ja virikkeellistä kaupunkitilaa.

Kuvissa 14 ja 15 on kuvattuna Ristinummen alueen ylä- ja alakoulut Variska ja Nummen koulu. Valitsin koulut kuvattaviksi, koska ne saattavat omalta osaltaan kertoa jotain ensiksikin alueen väestökannasta ja toiseksi alueen viihtyisyydestä. Koulurakennuksista Nummen koulu sijaitsee asutuksen keskellä etäällä pääliikenneväylistä, kun taas Variska sijaitsee Vanhan Vaasan kadun vieressä toimien samalla alueen yhtenä maamerkeistään. Suurina rakennuskomplekseina niillä on ympäristössä hallitseva rooli. Metsä ja puusto hallitsevat yleisnäkymää myös suhteessa kouluihin. Rakennukset ovat sulautuneet ympäröivään luontoon ja rakennuskantaan hyvin. Variskan koulun yhteydessä toimii myös kirjasto, sekä myös ulkopuolisten seurojen käytössä oleva liikuntasali. Yhteisillä

kokoontumispaikoilla saattaa olla sosiaalisuutta ja sosiaalista pääomaa vahvistavaa vaikutusta, liittyvät niiden teemat sitten kulttuuriin tai urheiluun.

Kuva 14. Ristinummi, Nummen koulu.

Kuva 15. Ristinummi, Variskan yläkoulu.

Kuva 16. Ristinummi, uudempi omakotitaloalue.

Kuva 17. Ristinummi, omakotitaloalue.

Kuvat 16 ja 17 kuvaavat Ristinummen pohjoispuolella olevaa pinta-alaltaan suhteellisen suurta omakotitalojen keskittymää. Joukossa on sekä uudempia, että vanhempia omakotitaloja. Alue sijaitsee hieman syrjässä alueen pääliikenneväylistä, sekä keskusalueesta,

jossa kauppa, posti ja muut palvelut sijaitsevat. Kyseinen alue kokonaisuutena ei edusta mielestäni tyypillistä ristinummaista maisemaa. Kuvaamiseni motiivit liittyvät vahvasti siihen, että alueen kokonaisvaltaiseen analyysiin tulee ottaa huomioon myös sen vähemmän tunnetut alueet. Ristinummen omakotitaloalue on mielestäni juuri sellainen.

Kuvan 16 omakotitalot kuvastavat tyypillistä suomalaista 2000-luvun alussa rakennettua lähiötä kirkkaasti väritettyine omakotitaloineen, sekä suhteellisen kapeine liikenneväylineen. Kevyen liikenteen tarpeet on otettu hyvin huomioon. Kuvan 17 vanhempi omakotitaloalue edustaa ympäröivältä infrastruktuuriltaan hyvin paljon muuta Ristinummaa pitkin sekä leveine katuineen. Kuvien 16 ja 17 omakotitaloalueet ovat arkkitehtuuriselta ilmeeltään hyvin yhteneväiset. Poikkeuksia esiintyy lähinnä talojen värimailmoissa. Verrattuna kuvien 10–13 kerrostaloalueeseen, muodostaa alue selkeämpää kaupunkitilaa ja -kuvaa.

Kuva 18. Ristinummi, Pikkupiianpolku.

Kuva 19. Ristinummi, Ristinummenraitti.

Kuvien 18 ja 19 pitkät kevyenliikenteenväylät tuovat esiin Ristinummen infrastruktuurin rakentumista. Tiet on vedetty keskelle luontoa suorina ja pitkinä. Rakennukset ovat

vedetty teistä irralleen, keskelle luontoa. Tämä tekijä saattaa muodostaa virikkeetöntä sekä yksipuolista kaupunkitilaa, sillä virikkeellisen kaupunkitilan synty on nähdäkseni kiinni alueen fyysisistä ominaispiirteistä, joita esimerkiksi rakennukset ja tiestö ilmentävät.

Kuvissa 20–23 on kuvattuna Ristinummen vuoden 1975 asuntomessualueetta. Kuvaukseni motiivit liittyvät asuntomessualueisiin liitettyihin tiettyihin mielikuviin, kuten esimerkiksi korkeatasoiseen arkkitehtuuriin, sekä kokeileviin kaupunkitilallisiin ratkaisuihin. Suhteessa muuhun Ristinummeen, nousee asuntomessualueesta kiinnostavia huomioita.

Kuvien 20 ja 21 asuintalot ovat rakennustyylieltään hyvin samanlaisia, kuin muuallakin Ristinummella. Kokeilevampaa arkkitehtuuria on kuitenkin sovellettu alueen rakennuksiin, kuten esimerkiksi kuvan 21 asuintalossa olevan lasilla katetun rappukäytävän muodossa. Kuvan 20 asuinkerrostalon värimaailma, sekä ulkokoriste poikkeaa myös paljon muun Ristinummen rakennuskannan tyylistä. Asuntomessualueella rakennusten tyyli on kokeilevampaa.

Kuvat 22 ja 23 ovat myös asuntomessualueelta. Molemmat kohteet sijaitsivat alueen pääväylän Sala-ampujankadun varrella. Kuva 22 kuvastaa osaltaan palvelujen saataavuutta alueella, mutta sitä voidaan tulkita myös toisin. Tyhjä olutpullo kirjastoautokyltin vieressä luo mielenkiintoisen ristiriidan kulttuurin tuottavan laitoksen sekä välinpitämättömyyden välille. Kuvan 23 jäteastia, sekä kuvan 22 kirjastoauton pysäkkimerkki muodostavat ja tuottavat myös omalla tavallaan kaupunkitilaa. Yksittäisten kohteiden merkitystä ei pidä sivuuttaa, sillä niiden vaikutus mielikuvien tuottajana voi olla suuri.

Kuva 20. Ristinummi, asuntomessualue.

Kuva 21. Ristinummi, asuntomessu-
alue.

Kuva 22. Ristinummi, asuntomessualue.

Kuva 23. Ristinummi, asuntomessualue.

6.2. Västervik

Kuva 24. Västervik, sisääntulo Gerbyn Rantatietä pitkin.

Tarkoitukseni oli kolmella Västervikissä suoritettavalla kuvauskerralla saada alueesta muodostettua kokonaisvaltaista kuvaa, joka ottaisi huomioon alueen laajan pinta-alan, sekä oletetun monimuotoisuuden. Kuvaamisen motiivina oli Västervikissäkin pohtia, mitkä tekijät parhaiten kuvaavat alueen rakenteita sekä ominaisuuksia. Tiesin alueen koostuvan suhteellisen laajasta maaseutumaisesta alueesta, venesatama-alueesta, sekä uudemmissa omakotitaloista. Alueen systemaattinen kuvaaminen edellytti näiden kaikkien osatekijöiden huomioonottamista. Alueeseen liittyy tiettyjä vahvoja stereotypioita, jotka ovat kytköksissä esimerkiksi suomenruotsalaisuuteen, meren läheisyyteen sekä yleiseen hyvinvointiin. Onnistunut alueen kartoittaminen ottaa mielestäni huomioon nämä seikat. Samalla kuvaajan tulee kuitenkin pitää mieli avoimena.

Perinteinen maaseutumainen asutus on hallitsevana maisemallisena tekijänä pohjoisissa osissa Västervikiä. Kylämäinen asutus on levittäytynyt mutkittelleen Västervikintien varrelle. Alueen profiili on vahvasti sidoksissa suuriin omakotitalotontteihin ulkorakennuksineen. Kuvissa 26 ja 27 on kuvattuna alueen vanhempaa rakennuskantaa 1900-luvun alusta. Västervikintien varren rakennuskanta on tyyliltään kuitenkin hyvin monipuolista, kuten kuvista 27 ja 28 voidaan päätellä. Yhteinen tekijä alueen ilmeelle ovat

tonttien suhteellisen suuret koot, sekä rakennusten ryhmittyminen kylämäiseen tapaan nauhamaisesti tien varrelle.

Kuva 25. Västervik, Västervikintie.

Kuva 26. Västervik, Västervikintie.

Kuva 27. Västervik, Västervikintie.

Kuva 28. Västervik, Västervikintie.

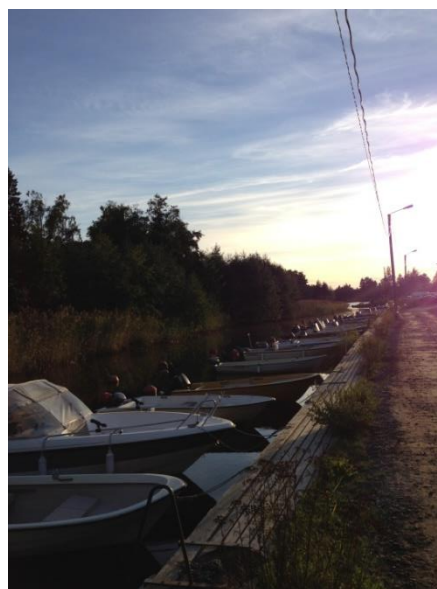
Talojen pihapiirien sekä koko alueen yleinen ilme on siisti. Rakennukset ovat hyvässä kunnossa, vaikka osa niistä onkin iäkkäitä. Esimerkiksi kuvan 27 vanha maalaistalo edustaa hyvin hoidettua ja kunnostettua vanhaa rakennuskantaa alueella. Rakennusten kunnosta huolehtiminen sekä korjaaminen parantavat nähdäkseni alueesta muodostettua kuvaa. Fyysiset rakennelmat ovat maisemallisesti tärkeitä, koska ne huomataan helposti.

Meren läheisyys määrittää vahvasti vaasalaista ja myös samalla västervikiläistä identiteettiä. Kuvissa 29 ja 30 on kuvattuna Västervikin venesatamaa alueen läntisessä osassa. Alue muodostaa yhtenäisen kokonaisuuden laitureineen, joihin veneet ovat kiinnitettynä. Yksikerroksiset, hyvässä kunnossa olevat vanhat puiset aitat vahvistavat nähdäkseni mielikuvaa meren arvostuksesta ja tärkeydestä. Alue on lisäksi valaistu katulampuin, mikä voi osaltaan kertoa alueen suuresta käyttöasteesta.

Veneiden suuresta määrästä päätellen esimerkiksi kalastuksella ja purjehtimisella voidaan nähdä olevan arvoa alueen asukkaiden keskuudessa. Sen lisäksi, että veneily- ja purjehduskulttuuri saattaa vahvistaa tiettyjä mielikuvia esimerkiksi suomenruotsalaisuudesta, se voi osaltaan nostaa esiin tiettyjä taloudelliseen pääomaan liittyviä seikkoja.

Kuva 29. Västervik, venesatama.

Kuva 30. Västervik, venesatama.

Kuvat 31–34 ilmentävät Västervikin tiheimmin rakennettua omakotitaloaluetta, jota kutsutaan myös Rajarinteeksi. Alue on tiivis ja rakennuskannaltaan hyvin yhtenäinen kokonaisuus ja se edustaa samalla Västervikin alueen ainoaa perinteistä kaupunkimaista tiivistä omakotitaloaltaista lähiöaluetta. Tässä suhteessa se poikkeaa paljon maaseutu- maisesta ympäristöstään.

Kuva 31. Västervik, omakotitaloalue.

Kuva 32. Västervik, omakotitaloalue.

Kuva 33. Västervik, omakotitaloalue.

Kuva 34. Västervik, omakotitaloalue.

Alueen tiestö poikkeaa perinteisestä ruutukaavasta muodostaen mutkia sekä kaarteita. Tältä osin se jatkaa alueen pohjoisen osan kylämäistä talojen sijoittumista teiden varsille. Kevyenliikenteen väylät kulkevat pääasiassa autoteiden varsilla, eikä esimerkiksi Ristinummenraitti-tyylisiä pitkiä suoraan vedettyjä kevyenliikenteenväyliä näy alueella juurikaan. Rakennettu tiestö on nähdäkseni yksi suurimmista leimaa antavimmista tekijöistä kaupunkialueella, koska se määrittää usein esimerkiksi rakennusten sijoittumisen mahdollisuudet.

Alueen värimaailma on kirkas. Keltaisen, sinisen ja vihreän eri sävyt muodostavat kuitenkin yhtenäisen kokonaisuuden. Vallitsevana asuintyyppinä on omakotitalo, mutta rivitalojakin alueelta löytyy runsaasti, kuten esimerkiksi kuvassa 31. Ilmeisen tarkasti suunniteltu alueen värimaailma nousee nähdäkseni huomattavaksi tekijäksi alueen profiilin muodostumisessa. Rakennusten värimaailman monimuotoisuus saattaa vaikuttaa alueen asukkaisiin ja profiiliin monella tapaa. Rakennukset erottuvat toisistaan myös paremmin.

Kuvat 35–38 jatkavat samaa teemaa tuoden entistä vahvemmin esiin arkkitehtuuristen ratkaisujen vaikutuksen ympäröivään kaupunkitilaan. Rakennukset muodostavat vahvasti omaa aluetta ja kaupunkitilaa suhteessa ympäristöönsä. Arkkitehtuurisissa ratkaisuissa on vahvasti rikottu värimaailmaa lukuun ottamatta alueen suhteellisen homogeeninen rakennustyyli. Tällöin ympäröivä alue ei nähdäkseni niinkään määritä niitä, vaan ne määrittävät ympäröivää aluetta omalla olemassaolollaan. Ne ottavat ikään kuin alueen omalla olemassaolollaan haltuun.

Asuintalot kuvissa 35–38 nousevat nähdäkseni yksittäisinä kohteina asuinalueen ja sen muun rakennuskannan yläpuolelle – ne määrittävät vahvasti omaa aluetta ja tilaa riippumatta asuinalueen nimestä, koosta, tai profiilista, millä ne sijaitsevat. Tämä tekee niistä itseriittoisia kohteita suhteessa ympäristöönsä. On luonnollisesti toinen kysymys, minkä tahojen taloudelliset ja tiettyjen symbolisten pääomien lajit mahdollistavat tämän distinktion luomisen sekä ylläpitämisen.

Kuva 35. Västervik, omakotitaloalue.

Kuva 36. Västervik, omakotitaloalue.

Kuva 37. Västervik, omakotitaloalue.

Kuva 38. Västervik, omakotitaloalue.

Kuvat 39 ja 40 kuvaavat Västervikissä sijaitsevaa Strömsön aluetta, joka sijaitsee alueen länsiosassa lähellä venesatamaa. Alue on saanut nimensä samannimisen kartanon mukaan, joka sijaitsee alueella edelleen. Strömsön alue määrittää nähdäkseni vahvasti västervikiläistä ja vaasalaista identiteettiä. Tällöin niiden kuvaaminen sekä huomioon ottaminen muodostuu tärkeäksi tekijäksi alueesta saatavan kokonaiskuvan hahmottamiseksi. Ne toimivat myös omalta osaltaan tiettyinä stereotyyppien luojina – tai niiden kumoajina. Strömsö-nimisen lifestyle-televisiosarjan kuvaaminen kartanon alueella vahvistaa ”täälläpäin kaikki onnistuu”-ajattelua, mutta tuo osaltaan myös esiin vastakainasettelua suomenruotsalaisen idyllin ja ”ei mennyt ihan niin kuin Strömsössä”-todellisuuden välillä.

Kuva 39 kuvaa omakotitaloa sekä tenniskenttää. Talon pihapiirissä lipputangossa liehuu suomenruotsalaisten isännänviiri kelta – punaisella värityksellään. Kuvassa 40 on Strömsön kartanon päärakennus. Molemmat kuvien rakennukset sijaitsevat uudemmasta omakotitaloalueesta erillään.

Tarkasteltaessa aluetta sellaisena, kuin se ohikulkijalle ilmenee, nousee esiin tiettyjä Västervikiä kuvaavia tekijöitä. Maaseutumaisen ympäristön sekoittuminen modernimpaan omakotitaloasumiseen on yksi tekijä. Toiseksi, tonttien ja talojen koot ovat suuria verrattuna esimerkiksi Rajarinteen alueeseen.

Kuva 39. Västervik, Strömsö.

Kuva 40. Västervik, Strömsö.

6.3. Asevelikylä

Kuva 41: Asevelikylä, sisääntulo Sepänkyläntietä pitkin.

Asevelikylän kohdalla kuvausprosessi muodostui selkeämmäksi, kuin tutkimuksessa mukana olevilla muilla asuinalueilla. Alueen suhteellisen pieni pinta-ala helpotti osaltaan kuvausprosessin tekemistä, sillä välinmatkat kohteiden välillä olivat lyhyet. Tarkoitukseni oli jälleen ottaa huomioon niitä tekijöitä ja rakenteita, jotka parhaiten kuvaavat aluetta sekä sen profiilia mahdollisimman hyvin. Lisäksi pyrin ottamaan Aseveliky-
 lään liitettyjä mielikuvia huomioon, joista sosiaalisuus, sosiaalinen pääoma ja kylämäi-
 nen ympäristö nousevat yhdeksi pääteemoista. Oma positioni suhteessa tutkimuskohtee-
 seen nojaa luonnollisesti myös vahvasti näihin teemoihin. Toisin sanoen, tarkastelin
 Asevelikylää vahvasti sosiaalisen pääoman ja yhteisöllisyyden värittämien lasien lävit-
 se.

Asuinalueita erottelevia kylttejä koristaa Asevelikylän kohdalla Sepänkyläntien varrella
 alueen nimen lisäksi Vuoden kaupunginosa 2012 -kyltti. Tässä suhteessa Asevelikylä
 tekee eroa kaikkiin muihin Vaasan alueella sijaitseviin asuinalueisiin, myös Ristinum-

meen ja Västervikiin. Kyltti antaa kuvan jostain, mitä muilla alueilla ei ole, mutta Asevelikylässä on. Tässä suhteessa se on distinktiota muodostava tekijä suhteessa muihin asuinalueisiin Vaasassa.

Kuvissa 42–45 on kuvattuna Asevelikylän alueen yleistä profiilia asuintaloineen ja kauneineen. Hallitsevana talotyyppinä alueella on rintamamiestalo. Alueen asuintalot koostuvat yksinomaan kaksikerroksisista 1940–1950-luvuilla rakennetuista omakotitaloista. Tässä suhteessa Asevelikylän profiili on hyvin homogeeninen, joka näyttäytyy myös ympäristössä. Katujen yleiset profiilit ovat suhteelliset tasapäisiä, eikä poikkeamia suhteessa muuhun ympäristöön ole.

Merkittäväksi tekijäksi ja teemaksi Asevelikylän yleisessä profiilissa muodostuvat tasarvoisuuden ja tasaisuuden käsitteet. Tämä on nähdäkseni yksi tärkeimmistä huomioista suhteessa alueen yleiseen profiiliin. Poikkeamia alueella on esimerkiksi rakennusten värimaailmassa. Rintamiamiestalo-tyyppi tasapäistää kuitenkin alueen fyysistä olemusta. Alueella ei ole ruutukaavaa, vaan rakennukset ovat ryhmittyneet mutkaisten teiden varalle. Tämä seikka korostaa nähdäkseni osaltaan Asevelikylän kylämäisen tiivistä rakentumista.

Kuva 42. Asevelikylä.

Kuva 43. Asevelikylä.

Kuva 44. Asevelikylä.

Kuva 45. Asevelikylä.

Kuvat 46–49 pyrkivät tuomaan esiin perusteita ja näkökulmia ensinnäkin alueen valintaan vuoden kaupunginosaksi ja toiseksi alueen kylämäisen ympäristön tarjoamiin mahdollisuuksiin. Sosiaalisen pääoman käsite nousee tässä suhteessa tarkastelua oleellisiksi. Asevelikylän alueella on nähtävissä lukuisia esimerkkejä yhteisöllisyydestä, sekä alueen asukkaiden omasta aktiivisuudesta. Tätä näkökulmaa vahvistaa nähdäkseni esimerkiksi kuvan 46 asukkaiden talkootyöllä rakentama kyläkoulu, tai pienemmässä mitakaavassa mikrotasolla kuvan 47 lapsille järjestetty juoksukilpailu.

Kuvat 48 ja 49 ovat Edvininpolulta, joka alueena itsessään ilmentää vahvasti Asevelikyläläistä identiteettiä sekä talkoohenkeä. Kuvausprosessi kyseisellä alueella vahvasti entisestään käsitystä alueen omalaatuisuudesta sekä persoonallisuudesta, mihin sosiaalinen pääoma liittyy vahvasti. Edvininpolusta kertovan kyltin yhteyteen kuvassa 45 on lisäksi liitetty myös vuoden kaupunginosa 2012 -tittelistä kertova kyltti. Edvininpolun yhteys varsinaiseen Asevelikylän asuinalueeseen korostuu tämän myötä entisestään. Kuva 49 kuvaa Edvininpolulla sijaitsevan korsukylän edustalla olevaa nuotiopaikkaa penkkeineen. Yhteisöllisyyden merkit voivat olla ympäristössämme pieniä, mutta kuten Asevelikylän fyysinen ympäristö osoittaa, ne voivat avautua eteemme monella tapaa.

Kuva 46. Asevelikylä, talkootöin rakennettu koulu.

Kuva 47. Asevelikylä, ilmoitus juoksukisoista.

Kuva 48. Asevelikylä, Edvininpolku.

Kuva 49. Asevelikylä, Edvininpolku.

Huomattava tekijä Asevelikylän fyysisessä ympäristössä on myös alueen omaama persoonallisuus, joka ilmenee esimerkiksi joidenkin talojen sisäänkäynneissä, sekä Jukolanpuistossa Edvin Hevonkosken tekemissä teoksissa. Tämä tekijä korostaa nähdäkseni alueen kylämäistä sekä omaleimaista ilmapiiriä erottaen alueen hengen sekä fyysisen rakentumisen muista lähiseudun alueista. Nähdäkseni omaleimaisella ja persoonallisella profiililla voi olla alueelle kahdensuuntaisia vaikutuksia. Se saattaa ensiksikin erottaa alueen vahvasti muista lähiseudun asuinalueista, ja toiseksi luoda distinktiota alueen sisällä esimerkiksi asuintalojen välillä.

Kuvissa 50–55 on kuvattuna tekijöitä ja kohteita, jotka ovat omalta osaltaan määrittelemässä Asevelikylän persoonallista yleispiirrettä, sekä yleistä ilmettä. Kuvat 50–53 ovat Asevelikylän keskellä sijaitsevasta Jukolanpuistosta, jonka yhteydessä sijaitsee myös Asevelikylän koulun leikkipuisto, sekä urheilukentät. Puiston sijainti, sekä puistossa sijaitsevat taideteokset korostavat nähdäkseni Jukonpuiston merkitystä alueen asukkaille. Alue on hyvin hoidettu ja siisti. Persoonallinen yleisilme lisää nähdäkseni alueen keskinäistä yhteenkuuluvuutta, sillä taideteokset sitovat alueen liitettäväksi mielikuvissa Asevelikylään. Kuva 54 kuvaa Asevelikyläläisen talon pihaa persoonallisena sisäänkäynnillään. Vastaavia asuintalojen edustojen koristeluita on Asevelikylän alueella runsaasti.

Kuva 50. Asevelikylä, Jukolanpuisto.

Kuva 51. Asevelikylä, Jukolanpuisto.

Kuva 52. Asevelikylä, Jukolanpuisto.

Kuva 53. Asevelikylä, Jukolanpuisto.

Kuva 54. Asevelikylä.

Kuva 55. Asevelikylä, Aleksis Kiventie.

7. JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINNAT

7.1. Asuinalueista tehtyjä yleisiä huomioita

Ristinummen alueen suhteellisen suuri pinta-ala laajentaa alueesta muodostettavaa käsitystä suuresti. Ristinummi ei pidä sisällään vain kerrostaloja, omakotitaloja, laajoja metsä-alueita, sekä urbaania lähiöympäristöä ostoskeskuksineen, vaan se on sekoitus näistä kaikista tekijöistä. Tämän vuoksi Ristinummen profiili sekä ympäristö osoittautuivat hyvin monipuolisiksi sekä muuntautumiskykyisiksi.

Ristinummea on usein arkikeskustelussa kuullut nimitettävän esimerkiksi ”slumminummeksi” ja ”nistinummeksi”. Toisin sanoen, Ristinummea pidetään arkiajattelussa vaasalaisten mielissä hieman huonomaineisena alueena, jota erotetaan muista asuinalueista esimerkiksi edellä mainittujen nimitysten muodossa. Tämä näkökulma vaikuttaa alueesta tehtyihin johtopäätöksiin.

Alueella on selkeä keskusta, missä sijaitsevat tärkeimmät palvelut. Tämän tekijän voidaan katsoa tukevan asukkaiden keskinäistä yhteisöllisyyttä, sillä ne ovat osaltaan mahdollistamassa sen areenan muodostumista, missä sosiaalista kanssakäymistä on mahdollista tapahtua. Kerrostalot muodostavat yhtenäisiä pihapiirejä leikkikenttineen, jotka myös osaltaan mahdollistavat sosiaalisen pääoman positiivista kasautumista.

Ristinummen laaja pinta-ala tuottaa monipuolisuuden lisäksi myös rajoitteita. Alueesta muodostettava kokonaiskuva jää epäselväksi, sillä eri alueille on selkeästi kaupunkisuunnittelun toimesta annettu erilaiset profiilit. Kerrostaloalue toteuttaa ympäristössä niin fyysisenä kuin henkisenäkin rakenteena eri funktiota, kuin omakotitaloalue. Pitkien välimatkojen konkreettisina esimerkkeinä toimivat pitkät sekä yksitoikkoiset kevyenliikenteen väylät, kuten esimerkiksi Ristinummenraitti. Nämä tekijät voivat olla esimerkkejä alueen jakautuneesta taloudellisen pääoman määrästä. Ne saattavat myös vaikuttaa alueen yhteishenkeen negatiivisesti.

Ristinummen heikolle maineelle löytyy ympäristönsä myös perusteita. Vaikka osa alueesta näyttäytyy ulospäin siistinä ja viihtyisänä, löytyy alueelta myös hyvin epäsiistejä

ja huonosti hoidettuja kohteita. Ympäristön roskaisuus, sekä yleinen epäsiisteys voi kertoa alueen yhteisöllisyydestä myös jotain. Asuinalueella ympäristön siisteys on aina kollektiivisen yhteistoiminnan tulos ja kokonaisuus.

Ristinummen alue on laaja, joten yhtä totuutta alueesta on mahdoton muodostaa. Tietyt osat Ristinummesta vastaavat kuitenkin siitä muodostettuihin mielikuviin ja stereotyyppiin. Toisaalta alueella on runsaasti näitä stereotyyppioita rikkovia rakenteita, kuten esimerkiksi pohjoisen osan omakotitaloalueen yleinen siisteys, sekä areenat jotka mahdollistavat sosiaalisen pääoman muodostumisen, sekä eri elämänvaiheissa olevien yhteiskuntaluokkien sekoittumisen.

Myös *Västervikin* aluetta määrittää hallitsevasti alueen suuri pinta-ala, kuten Ristinummeakin. Alueen sisäiset eroavaisuudet ovat suuret, minkä vuoksi yksiselitteinen analyysi alueesta ei ole mahdollinen. Yksi tekijä yhdistää kuitenkin *Västervikin* eri osa-alueita toisiinsa. Vauraus, sekä taloudellisen pääoman kasautuminen alueelle ovat silmiinpistäviä ja distinktiota muodostavia tekijöitä ympäri *Västervikiä* huolimatta siitä, sijaitseeko tarkasteltava kohde maaseutumaisella vai kaupunkimaisella alueella.

Västervikiin liitetään arkikeskustelussa usein taloudellisen pääomaan liittyviä tekijöitä, kuten esimerkiksi omakotitalojen suuria kokoja, meren läheisyyden mukanaan tuomaa purjehduskulttuuria, maaseutualueen rauhaa, sekä suomenruotsalaisuutta, jolla on myös omat mielikuvansa ihmisten keskuudessa. Nämä tekijät ja näkemykset saivat vahvistusta tehdyssä visuaalisessa tutkimuksessa. Vaikka alue jakaantuu moniin eri alueisiin jotka ovat kaupunkirakenteellisesti erilaisia, niitä yhdistävänä tekijänä on fyysisessä ympäristössä ilmenevä taloudellinen ja sosiaalinen vauraus.

Västervikin kohdalla asuinalueesta muodostettuihin mielikuviin vaikuttaa nähdäkseni fyysisen kaupunkiympäristön selkeä ero esimerkiksi tutkimuksen muihin asuinalueisiin taloudellisen pääoman kasautumisessa. Mielikuville on olemassa selkeät perusteet. Suuret omakotitalot tenniskenttineen, joiden piholla liehuvat suomenruotsalaisten isännänviirit ovat omiaan lisäämään alueesta muodostettuja mielikuvia. Toisaalta, taloudellisen pääoman määrää on helpompi huomata ympäristöstä fyysisten rakenteiden muodossa,

kuin esimerkiksi sosiaalista pääomaa. Tämä tekijä helpottaa ja nopeuttaa ympäristöstä tehtyjen huomioiden tekemistä. Kylämäiseen tapaan rakennettu omakotitaloalue on myös omiaan lisäämään sosiaalisen pääoman muodostumista.

Asevelikylän tiivis rakenne, sekä homogeeninen rakennuskanta tekee alueesta persoonallisen ja omaperäisen asuinalueen. Arkikeskustelussa kuulee Asevelikylän olevan yhteisöllinen ja maaseutumaisen kylämäinen alue, jossa ihmiset toimivat yhdessä. Tätä mielikuvaa vahvista mielestäni asuinalueen kyltin yhteydessä oleva tunnustus vuoden kaupunginosaksi 2012.

Alueen fyysisen ympäristön yhtenäisyys helpottaa nähdäkseni sosiaalisen pääoman muodostumista. Tähän saattaa vaikuttaa myös alueen historia rintamalta palanneiden veteraanien asuinalueena. Sosiaalinen pääoma sekä yhdessä tekemisen perinne saattavat nähdäkseni tietyissä olosuhteissa olla makrotasolla periytyviä tekijöitä.

Ympäristöstä löytyi lukuisia merkkejä ja vihjeitä alueen sosiaalisen pääoman suuresta määrästä. Konkreettisimpana esimerkkinä tästä toimivat Edvininpolku ja talkootyöllä rakennettu koulu. Edvininpolulla on hyvin asevelikyläläinen maine ja leima. Lisäksi koulurakennuksella on pysyvänä fyysisenä rakenteena sosiaalista pääomaa ja yhteisöllisyyttä jatkuvasti uusintava vaikutus. Se muistuttaa omalta osaltaan olemassaololtaan yhteisöllisyyden merkitystä alueelle. Lasten juoksukilpailu tapahtumana vahvistaa alueen sosiaalista pääomaa hetkellisesti. Tällöin se on ajallisesti ohimenevänä tapahtumana yksi osatekijä sosiaalisen pääoman uusintamisessa.

Myös muut tutkimuksessa vastaan tulleet seikat puoltavat sosiaalisen pääoman määrän suurta määrää alueella. Siistit ja hyvin hoidetut puistoalueet persoonallisine ilmeineen lisäävät osaltaan alueen viihtyisyyttä ja positiivista kuvaa. Kuten todettua, ympäristön siisteys on mielestäni aina liitettävissä kollektiiviseen toimintaan. Ympäristöstään kiinnostuneet ihmiset lisäävät omalta osaltaan alueen sosiaalista pääomaa. Tästä seuraava kysymys luonnollisesti on, voidaanko alueen sosiaalisella pääomalla korvata taloudelliseen pääomaan liittyviä tekijöitä, toisin sanoen, voivatko sosiaalisen pääoman rakenteet muodostaa alueelle taloudellisilla mittareilla mitattavaa vaurautta.

7.2. Onko asuinalueilta mahdollista löytää luokkatietoisuutta kuvaavia vihjeitä?

Tutkimusaineistosta nousi esiin monia tekijöitä, jotka ilmentävät luokkatietoisuutta – tai sitten tiedostamattomuutta – tutkimuksessa mukana olevilla asuinalueilla. Fyysisessä ympäristössä ilmenevät eriarvoisuutta kuvaavat tekijät ovat osittain hyvinkin erottuvia. Luokkatietoisuutta kuvastavia merkkejä ovat mielestäni yksittäisten ihmisten tekemät valinnat, kulutustottumukset ja käyttäytyminen, sekä alueiden infrastruktuurin erilaisuudet suhteessa toisiinsa. Luokkatietoisuuden merkit ilmenevät asuinalueilla mielestäni siis kahdella tavalla: ihmisten toiminnan ja valintojen, sekä alueen fyysisen ympäristön mahdollistaman areenan muodossa.

Ensiksi, ihmisten kulutustottumukset ja valinnat ilmenevät muun muassa yksittäisten fyysisten kohteiden muodossa, jotka voivat perustua taloudelliselle tai sosiaaliselle pääomalle. Näitä kohteita voivat olla esimerkiksi asuinrakennusten koko, malli ja arkkitehtuurinen yleisilme, tai pihassa oleva auto ja tenniskenttä. Yksilön oma toiminta ja käyttäytyminen omalla asuinalueellaan antavat mielestäni merkkejä ja vihjeitä siihen, miten asuinalueita ja ympäristöä arvostetaan. Tässä suhteessa ympäristön arvostaminen linkittyy vahvasti putnamilaiseen yhteisölliseen sosiaaliseen pääomaan. Jos asuinalue koetaan omaksi, yhteiseksi ja tärkeäksi, saattaa myös ympäristössä ilmenevä välinpitämättömyys esimerkiksi roskaamisen muodossa vähentyä.

Toiseksi, alueen rakennuskanta ja infrastruktuuri ovat mielestäni myös muodostamassa omalta osaltaan distinktiota alueiden välille. Västervikissä ja Asevelikylässä tarkasteltavat alueet pitivät sisällään miltei yksinomaan omakotitaloja. Ristinummi erottui tästä joukosta pitäen sisällään lähes koko asuinrakennusten kirjon. Elementtikerrostalot saattavat tuottaa yksitoikkoisempaa sekä tylsempää kaupunkiympäristöä, kuin värikkäin värein maalatut omakotitaloalueet. Kysymys siitä, minkä tyyllisiä asuinrakennuksia alueelle valitaan rakennettavaksi, on alueen fyysisen muodostumisen ohella mielestäni arvokysymys.

Huomioon tulee ottaa myös alueiden eri profiilien luomat mahdollisuudet esimerkiksi suhteessa sosiaaliseen pääomaan. Ristinummella tarkasteltava alue pitää sisällään laajempia kokonaisuuksia, kuin Asevelikylässä. Tässä suhteessa voidaan miettiä alueen

laajan pinta-alan negatiivisia vaikutuksia esimerkiksi identiteettiin, sekä yhteisölliseen sosiaaliseen pääomaan. Toisaalta, sosiaalista pääomaa on pinta-alaltaan suurella alueella mahdollista muodostua pienemmässä mittakaavassa, kuten esimerkiksi kerrostalojen pihapiireissä. Tiiviimmin rakennettu ympäristö mahdollistaa mielestäni kuitenkin esimerkiksi sosiaalisen kanssakäymisen laajalle levittäytynyttä aluetta paremmin.

Oletan, että kaupunkiympäristöstä ja asuinalueista on mahdollista löytää vihjeitä ja viitteitä luokkatietoisuudesta. Taloudellisen sekä sosiaalisen pääoman merkit siirtyvät ihmisen toiminnan mukana fyysiseen ympäristöön. Näitä ovat esimerkiksi tenniskentät, suuret omakotitalot, sekä talkootyöllä rakennettu koulu. Lisäksi alueen infrastruktuuri luo pohjan eri pääoman lajien muodostumiselle, sekä kehykset alueen kehityksen ja mahdollisuuksien suuntaan.

7.3. Asuinalueiden luokkatietoisuuden merkkeihin vaikuttavia tekijöitä

Asuinalueiden luokkatietoisuuden muodostumiseen vaikuttavat tekijät nojaavat vahvasti tutkielmassa esitettyyn teoreettiseen aineistoon. Tässä yhteydessä muun muassa Pierre Bourdieun, Robert Putnamin ja Peter L. Bergerin ja Thomas Luckmannin teoriat nousevat tärkeiksi tekijöiksi.

Oletan, että eri pääoman lajien omaamisella on yhteys yhteiskuntaluokkiin. Sosiaalisen, kulttuurillisen ja taloudellisen pääoman siirtyminen yksilön toiminnan kautta fyysiseen kaupunkiympäristöön on tutkimuksen asuinalueilla lisäksi mielestäni selkeää. Tämä näyttäytyy muun muassa Asevelikylässä, missä yksilöiden vahva sosiaalinen pääoma tuottaa alueelle materiaalista ja konkreettista vaurautta niin alueen koulun kuin Edvininpolunkin muodossa. Kulttuurillisen pääoman yksi tärkeimmistä yhteiskuntaa muokkaavista tekijöistä on koulutus. Sen vaikutus yhteiskunnan toimintaan ja myös jakaantumiseen eri yhteiskuntaluokkien kesken on mielestäni suuri.

Lisäksi eri sosialisointiprosessit määrittävät osaltaan yksilön yhteiskunnallista sijoittumista. Primaari- ja sekundaarisosialisointit luovat yksilölle pohjan, minkä perusteella muun muassa eri pääoman lajeja on mahdollista ”kerätä”. Sosialisointiprosessit ja sitä

myötä yksilön omaamat tavat, maut ja käytännöt siirtyvät fyysiseen ympäristöön, tässä tapauksessa asuinalueisiin.

Lopuksi

Tiivistäen tutkimuksen tulos voidaan esittää seuraavanlaisesti: 1) Luokkatietoisuuteen vaikuttavat tekijät, kuten esimerkiksi koulutus ja kasvatus vaikuttavat 2) kaupungin asuinalueiden ja infrastruktuurin rakentumiseen kysynnän, makukäytäntöjen, halujen ja tarpeiden mukaan, jotka taas edelleen luovat 3) eri luokkatietoisuutta kuvastavia merkkejä, vihjeitä ja symboleja fyysiseen kaupunkiympäristöön.

Tehty tutkimus ei ota kantaa luokkayhteiskunnan olemassaoloon, tai siihen missä yksilöllä on mahdollista elää hyvää elämää. Kaikki tutkimuksessa mukana olevat asuinalueet tarjoavat edellytyksen siihen. Eri pääoman lajit jakaantuvat kuitenkin yhteiskunnassa epätasaisesti eri yksilöiden ja yhteisöjen kesken. Pääomien epätasainen jakaantuminen näkyy fyysisessä kaupunkiympäristössä erilaisina vihjeinä, merkkeinä ja symboleina. Asuinalue toimii silloin tämän epätasaisen jakaantumisen näyttämönä. Niiden huomaaminen on luonnollisesti riippuvaista siitä, mistä suunnasta asiaa haluaa ja pystyy näkemään.

LÄHDELUETTELO

- Anttonen, Anneli & Jorma Sipilä (2000). Suomalaista sosiaalipolitiikkaa. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Berger, John (1977). *Ways of Seeing*. London: Penguin.
- Berger, Peter & Thomas Luckmann (1966). *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*. Helsinki: Gaudeamus.
- Blom, Raimo (1984). *Suomalaiset Luokkakuvassa. Luokkaprojekti*. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Bordessa, Ronald (1993). *Geography, Postmodernism, and Environmental Concern*. *The Canadian Geographer* 37: 2, 147–156.
- Bourdieu, Pierre (1977). *Outline of a Theory of Practice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bourdieu, Pierre (1983). *Ökonomisches Kapital, kulturelles Kapital, soziales Kapital*. *Soziale Welt: Sonderband*.
- Bourdieu, Pierre (1992). *Distinction. A social critique of the judgement of taste*. Routledge: London.
- Bourdieu, Pierre (1995). *Refleksiivisen sosiologian tarkoitus*. Chicagon seminaari. Teoksessa: *Refleksiiviseen sosiologiaan*, 85–256. Toim. Pierre Bourdieu & Loic J. D. Wacquant. Joensuu: Joensuu University Press.
- Bourdieu, Pierre (1999). *The Weight of the World. Social Suffering in Contemporary Society*, 128–129. Cambridge: Polity Press.

- Bourdieu, Pierre (2000). The politics of protest: An interview by Kevin Ovenden. *Socialist Review* 242: 18–20.
- Bäcklund, Pia & Heli Korhonen (1998). Järjestötoiminnan tietopalvelu – Sosiaalinen pääoma ja yhteisöllisyys: Paikallisyhteisön käsite ja asumisen arki. Saatavissa 17.4.2013: http://www.kansalaisyhteiskunta.fi/tietopalvelu/sosiaalinenpaaoma_jayhteisollisyys/paikallisyhteisonkasitejaasumisenarki.
- Coleman, James (1988). Social Capital in Creation of Human Capital. *American Journal of Sociology* 94: 95–120.
- Coleman, James (1990). *Foundations of Social Theory*. Cambridge: Harvard University Press.
- Ekola, Terhi (2013). Gerbyssä eniten hyvätulaisia. *Pohjalainen* 1.11.2013.
- Erat, Bruno (1986). Lähiöt viihtyisiksi. *Suomen kunnallislehti* 13, 17–23.
- Erola, Jani (2009). Sosiaalisen aseman periytyvyys ja terveys – tulokset teorian ja tulevaisuus. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 2009: 46 3–4.
- Erola, Jani (2010a). Johdanto. Teoksessa: *Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa*, 19 – 26. Toim. Jani Erola. Helsinki: Helsinki University Press.
- Erola, Jani (2010b). Luokkarakenne ja luokkiin samastuminen Suomessa. Teoksessa: *Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa*, 27–44. Toim. Jani Erola. Helsinki: Helsinki University Press.
- Erola, Jani (2010c). Yhteenveto: Yhteiskuntaluokat 2000-luvun alun Suomessa. Teoksessa: *Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa*, 237–241. Toim. Jani Erola. Helsinki: Helsinki University Press.

- Ervasti, Heikki (2010). Yhteiskuntaluokat ja hyvinvointivaltio. Teoksessa: Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa, 147–165. Toim. Jani Erola. Helsinki: Helsinki University Press.
- Goldthorpe, John H. & Abigail McKnight (2006). The Economic Basis of Social Class. In: Mobility and Inequality: Frontiers of Research in Sociology and Economics. Eds. David B. Grusky, Gary S. Fields & Stephen L. Morgan. Palo Alto: Stanford University Press.
- Hankonen, Johanna (1994). Lähiöt ja tehokkuuden yhteiskunta. Tampere: Otatieto Gaudemus.
- Harju, Aaro (2008). Järjestötoiminnan tietopalvelu – Sosiaalinen pääoma ja yhteisöllisyys: Postraditionaalinen yhteisöllisyys. Saatavissa 17.4.2013: http://www.kansalaisyhteiskunta.fi/tietopalvelu/sosiaalinen_paaoma_ja_yhteisollisyys/kansalaisfoorumi.net_sosaalinen_paaoma_ja_yhteisollisyys/posttraditionaalinen_yhteisollisyys.
- Helsingin Sanomat 27.11.2013. Eriytyminen kiihtyy kaupunkien lähiöissä. Pääkirjoitus. Saatavissa 24.2.2014: <http://www.hs.fi/paakirjoitukset/Eriytyminen+kiihtyy+kaupunkien+1%C3%A4hi%C3%B6iss%C3%A4/a1385446829739>.
- Holliday, Ruth (2004). Reflecting the Self. In: Picturing the social landscape: visual methods and the sociological imagination. 47–64. Ed. Caroline Knowles & Paul Sweetman. Cornwall: TJ International.
- Honkanen, Matti (2003). Monitoring the living environment. “Maamme kuva”. Vaasa Polytechnic.
- Hurme, Riitta (1991). Suomalainen lähiö Tapiolasta Pihjalamäkeen. Tammisaari: Ekenäs Tryckeri.

- Iisakka, Laura (2004). Sosiaalinen pääoma suomalaisissa haastattelu- ja kyselyaineistoissa vuoden 1990 jälkeen. Tilastokeskus. Saatavissa 16.4.2013:
http://www.stat.fi/org/tut/dthemes/papers/sospaaoma_sospaa.html#kuvaus%20taustakeskustelusta.
- Iimonen, Kaj (2002). Luottamus paikallisiin instituutioihin ja sosiaalisiin verkostoihin. Teoksessa: Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi: Näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille, 136–157. Toim. Risto Heiskala. Keuruu: PS-Kustannus.
- Iimonen, Kaj (2005) Luottamuksen operationalisoinnista. Teoksessa: Sosiaalisen pääoman kentät, 45–65. Toim. Pertti Jokivuori. Jyväskylä: Minerva Kustannus Oy.
- Jauhiainen, Jussi (1997). Kaupunki uudistus ja gentrifikaatio. Teoksessa: Tila, paikka ja maisema. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen, 129–142. Toim. Haarni, Tuukka, Marko Karvinen, Hille Koskela ja Sirpa Tani. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Jokinen, Kimmo & Kimmo Saaristo (2006). Suomalainen yhteiskunta. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Jokinen, Kimmo & Kimmo Saaristo (2008). Sosiologia. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Jyväskylän Yliopisto (2014). Laadullinen tutkimus. Saatavissa 18.1.2014:
<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/laadullinen-tutkimus>.
- Järvinen, Katriina (2010). Keskiluokan pinnan alta. Teoksessa: Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa, 231–236. Toim. Jani Erola. Helsinki: Helsinki University Press.

- Kahma, Nina (2011). Yhteiskuntaluokka ja maku. Saatavissa 16.4.2013: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/27503/yhteisku.pdf?sequence=1>.
- Kangas, Jussi (2013). Historia. Vaasan Asevelikylän historiaa. Saatavissa 31.10.2013: <http://asevelikyala.fi/historia/>.
- Kankainen, Tomi & Veli-Matti Salminen (2011). Sosiaaliset verkostot: Sosiaaliset verkostot. Jyväskylän Yliopisto. Saatavissa 16.4.2013: <http://kans.jyu.fi/sanasto/sanat-kansio/sosiaaliset-verkostot>.
- Katajamäki, Hannu (2011). Aluekehityksen arki: Mitä on aluekehittäminen? Saatavissa: 29.1.2013: http://blog.uwasa.fi/aluekehitys/mita_on_aluekehittaminen/.
- Knowles, Caroline & Paul Sweetman (2004). Introduction. In: *Picturing the Social Landscape: Visual Methods and the Sociological Imagination*, 1–17. Ed. Caroline Knowles & Paul Sweetman. Cornwall: TJ International.
- Kolbe, Laura (2010). Esipuhe: Luokat, myytit ja suuri kansallinen kertomus. Teoksessa: *Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa*, 5–9. Toim. Jani Erola. Helsinki: Helsinki University Press.
- Kommonen, Jonas (2013). Vaasan tilastoalueet. Väestö suur- ja pienalueittain. Saatavissa 31.10.2013: http://www.vaasa.fi/Suomeksi/Etusivu/Kaupunkikehitys/Tilastotietoja_Vaasasta_ja_Vaasan_seudulta/Tilastoalueet.
- Koskiahho, Briitta (1994). *Ecopolis. Conceptual, Methodological and Practical Implementations of Urban Ecology*. Ministry of the Environment, Land Use Department.
- Koski, Paula (2013). Anna Kontula mellakkakohusta: suhteellisuudentaju puuttuu. *Iltalehti* 8.12.2013. Saatavissa 13.1.2014: http://m.iltalehti.fi/uutiset/2013120817810044_uu.shtml.

- Koski, Susanna (2013). Eriarvoisuus on keksitty fiilis. Pohjalainen 4.3.2013. Saatavissa 16.4.2013: <http://www.pohjalainen.fi/mielipide/kolumnit/eriarvoisuus-on-keksitty-fiilis-1.1348624#>.
- Lefebvre, Henri (1991). The production of space. India: Replika Press.
- Mattila, Mikko & Petri Uusikylä (1999). Mitä on verkostanalyysi? Teoksessa: Verkostanalyysi, 7–28. Toim. Mikko Mattila & Petri Uusikylä. Tampere: Gaudeamus.
- Melin, Harri (2010). Tarvitaanko vielä luokkatutkimusta? Teoksessa: Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa, 211 – 226. Toim. Jani Erola. Helsinki: Helsinki University Press.
- Mäkelä, Johanna (1994). Pierre Bourdieu – Erottautumisen teoreetikko. Teoksessa: Sosiologisen teorian nykysuuntauksia, 243–269. Toim. Risto Heiskala. Tampere: Gaudeamus.
- Mäkelä, Johanna (1994). Pierre Bourdieu – Erottautumisen teoreetikko. Teoksessa: Sosiologisen teorian nykysuuntauksia, 243–269. Toim. Risto Heiskala. Tampere: Gaudeamus.
- Mäkelä, Pekka & Floora Ruokonen (2005). Luottamus sosiaalisen teorioiden ydinkäsitteenä. Teoksessa: Sosiaalisen pääoman kentät, 21–43. Toim. Pertti Jokivuori. Jyväskylä: Minerva Kustannus Oy.
- Näre, Sari (2005). Sosialisatio ja sosiaalinen pääoma. Nuorisotutkimusseura Ry. Saatavissa 17.4.2013 <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/node/424>.
- Ojankoski, Teija (1998). Oikea pieni kaupunki. Turku: Painosalama Oy.
- Pile, Steve (1996). The Body and the City: Psychoanalysis, Space and Subjectivity. Great Britain: Clays Ltd.

- Pred, Allan (1986). *Place, Practice and Structure: Social and Spatial Transformation in Southern Sweden, 1750-1850*. Cambridge: Polity Press.
- Putnam, Robert (2000) *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.
- Roos, J. P. (2011). *Taistelusta yhteistoimintaan: Pierre Bourdieu hyvinvointivaltion puolustajana*. Saatavissa 16.4.2013: <http://www.mv.helsinki.fi/hom/e/jproos/Bourdieu%20sosiaalipolitiikka.pdf>.
- Rose, Gillian (2001). *Visual methodologies*. Trowbridge: The Cromwell Press.
- Ruoppila, Sampo (2012). *Miten alueellinen segregatio vaikuttaa turvallisuuteen*. Saatavissa 24.2.2014: http://www.google.fi/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CgQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.intermin.fi%2Fdownload%2F33727_Miten_alueellinen_segregatio_vaikuttaa_turvallisuuteen_SRR_23_01_12.pdf&ei=rn0LU6PdA4TV4wT4sICwDQ&usg=AFQjCNH0t5agIIGg6wQtZUDX1RM0vE9fOg&sig2=db_BeOFvZyX34_IQHt4Uzw&bvm=bv.61725948,d.bGE.
- Ruuskanen, Petri (2001). *Sosiaalinen pääoma – käsitteet, suuntaukset, ja mekanismit*. Helsinki: Valtion taloudellinen tutkimuskeskus. Saatavissa 16.4.2013: http://www.vatt.fi/file/vatt_publication_pdf/t81.pdf.
- Ruuskanen, Petri (2002). *Sosiaalinen pääoma hyvinvointipoliittisessa keskustelussa*. Teoksessa: *Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi: Näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille*, 5–27. Toim. Risto Heiskala. Keuruu: PS-Kustannus.
- Ruuskanen, Petri (2005). *Pk-yritysten innovaatiotoiminta ja sosiaalinen pääoma*. Teoksessa: *Sosiaalisen pääoman kentät*, 313–338. Toim. Pertti Jokivuori. Jyväskylä: Minerva Kustannus Oy.

- Ruuskanen, Petri (2011). Sosiaalinen pääoma: Sosiaalinen pääoma. Jyväskylän Yliopisto. Saatavissa 16.4.2013: <http://kans.jyu.fi/sanasto/sanat-kansio/sosiaalinen-paaoma>.
- Salmela, Tuula (1988). Alueet ja mielikuvat. Tutkimus kolmesta espoolaisesta asuinalueesta ja näistä syntyneistä mielikuvista. Espoon sosiaalivirasto/sosiaalisuunnittelu.
- Savage Mike, Fiona Devine, Niall Cunningham, Mark Taylor, Yaojun Li, Johs. Hjellbrekke, Brigitte Le Roux, Sam Friedman & Andrew Miles (2013). A new model of social class: Findings from the BBC's great British class survey experiment. British Sociological Association. Saatavissa 16.4.2013: <http://soc.sagepub.com/content/early/2013/03/12/0038038513481128.full.pdf+html>.
- Semi, Jussi (2005). Kaupunkiympäristö sukupolvikokemuksena. Teoksessa: Maantiede, tila, luontopolitiikka, 197–215. Toim. Ari Aukusti Lehtinen. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Sihvonen, Jukka (1996). Ekologinen diskurssi kaupunkiseudun yhdyskuntasuunnittelussa. Yhteiskuntasuunnittelu 34: 1, 32–43.
- Siirilä, Merja (2012). Vaasan Asevelikylä on vuoden kaupunginosa. Yle. Saatavissa 31.10.2013: http://yle.fi/uutiset/vaasan_asevelikyla_on_vuoden_kaupunginosa/6241241.
- Siisiäinen, Martti (2005). Pääoman lajien muuttumissäännöt. Teoksessa: Sosiaalisen pääoman kentät, 89–102. Toim. Pertti Jokivuori. Jyväskylä: Minerva Kustannus Oy.
- Sippola, Jussi (2013). Valkoinen Vaasa. Image 4/2013. Saatavissa 16.4.2013 <http://www.image.fi/artikkelit/valkoinen-vaasa>.

- Smith, Neil (1979). Gentrification and capital: practice and ideology in Society Hill. *Antipode* 11:3, 24–35.
- Suchar, Charles (1997). Grounding visual sociology research in shooting scripts. *Qualitative Sociology* 20:1: 33–55.
- Suchar, Charles (2004). Amsterdam and Chicago. Seeing the macro-characteristics of gentrification. In: *Picturing the social landscape: visual methods and the sociological imagination*. 147–165. Ed. Caroline Knowles & Paul Sweetman. Cornwall: TJ International.
- Tikkanen, Johanna & Johanna Sjöholm (2013). Tutkija: Tampereen mellakat eivät yllättäneet. *Helsingin Sanomat* 8.12.2013.
- Toivonen, Timo (2010). Viralliset tilastot suomalaisen yhteiskunnan luokkarakenteen kuvaajina. Teoksessa: *Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa*, 187–210. Toim. Jani Erola. Helsinki: Helsinki University Press.
- Wacquant, Loic J. D. (1995). Kohti sosiaalista prakseologiaa: Bourdieun sosiologian rakenne ja logiikka. Teoksessa: *Refleksiiviseen sosiologiaan*, 20–84. Toim. Pierre Bourdieu & Loic J. D. Wacquant. Joensuu: Joensuu University Press.
- Vaasan kaupungin karttapalvelu (2013). Saatavissa 24.2.2014: <http://kartta.vaasa.fi/web/Default.aspx?Language=fin>.
- Virtanen, Anne (2000). Tilasta paikkaan, estetiikasta ekologiaan. *Maantieteellisiä tulintoja eletystä kaupungista*. Turku: Painosalama Oy.
- Virtanen, Pekka (1996). Omassa porukassa vai toisten seassa. Teoksessa: *Elävä kaupunki*, 26–45. Toim. Liisa Knuuti. Espoo: Yhdyskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskus.